

LEVENSBESCHRIJVING VAN
DANIËL JOHANNES PARMENTIER

LEVENSBSCHRIJVING VAN
DANIËL JOHANNES PARMENTIER

1826-1901

TE

LEIDEN

DOOR HEMZELF BESCHREVEN

In 1898

Met een nawoord door Wed. Parmentier-Meijboom

STICHTING DE GIHONBRON

MIDDELBURG

Tweede uitgave 2013

Deze uitgave is in boekformaat en als Ebook verkrijgbaar

<http://www.lulu.com/spotlight/Willem>

INHOUD

Voorwoord

Genealogie

1. Afkomst en werelds leven
2. Bekering
3. Enkele ontmoetingen
4. Huwelijk
5. Openbaring van de Vader
6. Het ziekbed van mijn kinderen en bekering van Johanna
7. Problemen met de fabriek
8. Afgedwaald en weer opgezocht
9. Ontmoetingen op de reizen als vertegenwoordiger
10. Bekering van mijn dochter Marie
11. Nieuwe bewijzen van Gods liefde en zorg
12. Tweede huwelijk
13. Meditatie over de maan

Naschrift van Weduwe Parmentier

Foto van gezin Parmentier afkomstig van J. Glas, Halfweg. Volgens overlevering is een familie Overduin aanwezig.

Genealogie

Jan Parmentier, geb. 1801, gedoopt op 11-03-1801 te Leiden.

Ondertrouwd op 19-09-1823 te Leiden, gehuwd op 02-10-1823 te Leiden met Maria Catharina Hagemans, geb. 1800, gedoopt op 06-07-18 te Leiden, dochter van Johannes Hagemans en Lena van Buuren

Uit dit huwelijk:

Jan Parmentier

Daniël Johannes Parmentier

Lena Maria Parmentier

Daniel Johannes Parmentier geboren 21-10-1826 te Leiden

Gehuwd 25-08-1858 te Leiden met Anna Maria Groothoff, geboren 28-12-1829 te Zaltbommel, dochter van Johannes Groothoff en Jenneke Stapelkamp.

Uit dit huwelijk o.a.

Jan Parmentier geboren 05-06-1859 te Leiden

Anna Maria Catharina Parmentier, geb. 21-07-1861 te Leiden

Anna huwde 20-07-1887 te Leiden met Pieter Paulus **Overduin**, geb. 05-01-1863 te Leiden, overl. 15-10-1944 te Haarlem, zoon van Hendrik Overduin en Elisabeth Batje van der Leek

VOORWOORD

Te Leiden, de 26 Maart 1898, kreeg ik, Daniël Johannes Parmentier, begeerte om in de mogendheid des Heeren te beginnen, mijn levensgeschiedenis uit te schrijven. Nadat ik de Heere gebeden had om wijsheid, licht en verstand met Goddelijk licht bestraald, begon ik dan te schrijven. Mocht het dan zijn tot verheerlijking van des Heeren grote Naam, tot bekering van onbekeerden, en tot bemoediging en sterkte voor Gods kinderen door deze woestijn naar het Hemels Sion. Tot eer en glorie van de Drie-enige Verbonds Jehovah, Wie alleen de eer toekomt tot in allen eeuwigheid.

De Heere geve mij dan altijd lust en opgewektheid. Hij beware mij voor zelfverheffing, want wij blijven in onszelf diep ellendige zondaars, alle zaden van boosheid wonen in ons hart. Zo heeft de Heere mij geleerd, dat er niets goeds in mij woont, maar het goede dat er in mij is gekomen, heeft God in mij gewerkt, door Zijn beeld in mij te herstellen, nu nog in beginsel. Om wederbarende genade in mij uit te storten door de Heilige Geest.

Hoewel heel Gereformeerd opgevoed, overtuigd als ik was, dat iemand wedergeboren moest worden zou hij het Koninkrijk Gods ingaan, had ik mij eerder dood gezondigd, dan ooit naar de Heere te vragen.

Maar de vrijmachtige Verbonds Jehovah had gedachten des vredes over mij. Ook mij heeft Hij willen liefhebben, overbrengen in de tijd der minne, uit de macht der duisternis tot Zijn wonderbaar licht. Die mij en al de uitverkorenen even liefhad, ja Zich dood geliefd heeft aan het hout des kruis. Want de lieve Heiland verlangde al om Borg te worden, want Zijn vermakingen waren al van eeuwigheid met de gegevenen van de Vader. Hij kwam in het Oude Testament al in een menselijke gedaante op aarde. Welk een ondoorgrondelijke weg heeft de Heere toch uitgedacht, dat de Heiland vlees en bloed uit de maagd Maria zou aannemen, om Zich zo nauw met ons te willen verbinden, om zulke zondaars zalig te maken. Hij, die ons niet nodig had en in Zichzelf verheerlijkt was. De eeuwigheid zal daarvoor nodig zijn om Hem eeuwig te prijzen.

Een voorrecht wie het te beurt mag vallen, waarvan de dichter in het oude verbond al zong:

*"Welzalig dien Gij hebt verkoren,
Dien G' uit al het 't aards gedruis
Doet naad'ren en Uw heilstem horen,
Ja wonen in Uw huis."*

Waarom ben ik uitverkoren? Waarom was het op mij gemunt, daar er duizenden gaan verloren, die beter waren dan ik? Zei ik dan menigmaal.

Nu, ik hoop dan te beginnen van meet af aan. Dat de Heere mij dan helpen mag, om dit gewichtig werk in Zijn kracht te voltooien!

1. Afkomst en werelds leven

De 2le oktober 1826 werd ik geboren, één van 14 kinderen; 10 stierven heel jong, enkelen zijn nog 2 en 3 jaar geworden.

Mijn vader was een zeer godsdienstig man. Hij was op zijn achttiende jaar al hoofd van een fabriek van sajete [= wolsoort] en wollen garens. Mijn grootvader was toen al dood, maar mijn grootmoeder heb ik nog heel goed gekend. Die is later nog hertrouwd met ene Bakker, bij wie zij nog drie kinderen heeft gehad. Twee dochters van haar zijn al in de hemel en een is getrouwd met ene Planfeber. Deze tante heb ik ook heel goed gekend, waarvan nu nog een dochter met Ds. Donner getrouwd is. Die andere tante was getrouwd met een Jansen, die nu een paar jaar geleden ook al naar de hemel zijn gegaan. Maar de zoon is verloren gegaan, die heeft zich hier te Leiden doodgeschoten. Hoe vrij is de Heere! De een gaat verloren, de ander wordt behouden. Eigen schuld die verloren gaat, vrije genade, die zalig mag worden.

Wij bleven dan met ons vieren over. Mijn oudste broer Jan in 1824 geboren, dan ik in 1826 geboren, dan mijn zuster Naatje in 1828, en mijn zuster Leentje in 1836 geboren. Jan is al 13 jaar overleden. Zijn vrouw ging een jaar geleden ook naar de hemel. En dat mag ik van mijn zuster Naatje ook geloven, als zij sterft, dat zij naar huis gaat. Dit hoop ik ook van Leentje, dat de Heere haar nog toe zal brengen voor zij sterft. Vier zoons van mijn broer Jan zijn ook nog in leven. Ik hoop dat de Heere hen allen bekeren zal. De liefde is mededeelzaam. 't Is maar goed, dat wij er geen bevel over hebben, want anders zouden wij het heden gunnen en morgen weer afnemen. Mijn vader dan was een zeer ijverig man, hij ging nooit uit, dan naar de kerk en een enkele avond naar zijn oom Parmentier op de middelste gracht.

Wij moesten altijd werken en thuis eens Psalmen zingen, al vroeg naar school en naar de kerk. Van mijn derde jaar af moest ik al mee naar de (Ned. Herv.) Marekerk. Nu, ik was al vroeg heel ondeugend, geen zin in de kerk en zat meer te spelen dan te luisteren naar de dominee. Mijn plezier was wild spelen, schuitje varen, menigmaal tot verdrinken toe. Op een zondag lag ik een keer al in de Haarlemmervaart. Mijn vader was toen op reis en mijn moeder hield veel te veel van haar ondeugend Daantje. Zij zei er niets van tegen mijn vader. Als ik soms met de karwats kreeg, want mijn vader was zeer driftig en een man als een reus, dan ging mijn lieve moeder onder de karwats staan, en ving al die slagen voor mij op. Ik gevoel nog leed over mijn zondig jong leven, en over het verdriet mijn ouders aangedaan. Vooral mijn moeder zou ik 't wel willen vergoeden. Zij heeft mij wel bedorven door al mijn ondeugden maar toe te laten, maar ik heb haar veel verdriet gedaan.

Na mijn bekering hebben zij mij alles vergeven, een kind kan voor zijn bekering niet beseffen, wat hij naast de Heere aan zijn ouders verplicht is. De Heere zegt in zijn woord: *"gij zult uw ouders nederig eren"*, enz. O, ik ben daar zó schuldig in geweest! Maar ik heb hun alles mogen belijden.

Eens lag ik al in *de Mare* op de grond van de gracht. Gelukkig zag mij een knecht borrelen, en met zijn haak greep hij mij. Een keer op zondag, met paardrijden viel ik er af, gelukkig hield het paard stil, anders had het mij dood getrapt. Nog eens viel ik een groot gat in mijn hoofd.

Later zag ik hoe de Heere mij bewaard had, ik was een uitverkoren vat, en moest nog toegebracht worden. O, wat een wonder van Gods lankmoedigheid over zulke doemwaardige zondaren. Menigmaal kreeg ik nepen in mijn consciëntie, maar dan dacht ik, *ik ben nog veel te jong, om zo als een kluizenaar te leven*. Was ik eens ziek, dan beloofde ik, als ik beter werd, zou ik de Heere zoeken. Maar werd ik een beetje beter, dan vergat ik alles weer. Ik hunkerde dan weer naar de wereld, bals, concerten, komedies; hele nachten, als mijn vader niet thuis was, bleef ik uit. Biljarten, kegelen, koffiehuisen bezoeken, dat was mijn element. Wat is een mens toch dwaas en blind! *Wat vrucht had gij van die dingen*, zegt de Apostel, *van die dingen, waarover gij u nu schaamt?* Ik was vlug in het leren, maar wilde niet. Mijn broer moest meest iedere dag schoolblijven omdat hij zijn Franse les niet kende, maar ik speelde de gehele dag, en kende in een half uur mijn les. Ik was de ondeugendste van allen; veel ondeugender dan ik nu nog schrijf, maar de Heere heeft mij als een brandhout uit het vuur gered. O, wonder van vrije genade, nooit had ik naar de Heere gevraagd. Al lang had ik in de hel kunnen zijn, had de Heere mij niet staande gehouden op de weg der zonde en des doods. Zo ging ik hoe langer hoe meer de wereld in. Als mijn vader 's zondags dacht, dat ik in de kerk was, was ik in een danshuis om te leren dansen. Later verzon ik dan maar een leugen en zei de dominee heeft daar en daar over gepreekt.

Met mijn achttiende jaar ben ik als lid aangenomen bij Ds. Bron, die destijds nog voor de beste werd gehouden, hoewel ik het niet onderscheiden kon. Ook heb ik nog geleerd bij Ds. Tiggelaar en Ds. Berkhout. Nadat ik aangenomen was, moest ik aan het Avondmaal. Maar 's avonds zat ik met mijn vrienden al weer in het café. Op de Catechisatie zei de dominee gedurig: *Parmentier, laat een ander nu eens antwoorden*. 't Was met recht: *hoe groter geest, hoe groter beest*.

Ik was boekhouder bij mijn vader en goedgeefs, zodat veel vrienden op mijn zak liepen. Was 't op, dan haalde ik maar bij de kassier, dan fl. 100,-- dan fl. 200,--. Mijn vader zou dit nooit geweten hebben, had ik 't hem later niet allemaal beleden. Van mijn 16^e jaar af nam mijn Vader mij al mee om te leren reizen. Maar altijd ging ik met mijn vrienden de wijde wereld in, en nooit naar de kerk. Zo moest ik ook eens een reisje maken naar Noord-Brabant, maar kon toch nooit velen [verdragen] dat zij spotten, ik had eerbied voor Gods Woord.

In die dagen kreeg ik kennis aan een Fransman, die op de Vismarkt op kamers woonde. Alle avonden zongen wij Franse liedjes op zijn kamer, en gingen dan samen uit. Hoewel wij nooit naar de kerk gingen spraken wij wel eens over de Godsdienst en dan spotte hij soms met de eeuwigheid: *keo dood, paard dood en dan is alles afgelopen*, zei hij. Maar hoe goddeloos ik ook was, dit kon ik niet velen. *Nee*, zei ik dan, *wij zullen het ondervinden, als wij zo sterven, gaan wij naar de hel*. Ik was goed overtuigd, hoe slecht ik was, maar dacht ook nergens om dan over pret maken. Dit bleef zo tot 1849. En ik zou nog zo zijn, had de

Heere mij niet gezocht. Ik zag niet, dat ik zo'n gewillige slaaf en dienstknecht van de vorst der duisternis was.

2. Bkering

In 1849 kwam de cholera in de stad, de mensen stierven links en rechts als muizen en daar kwam de eerste onrustige gedachte in mijn hart. Ik kon zo gerust niet meer zondigen. Elke dag kwamen de knechts zeggen dat er weer zoveel gestorven waren. En omdat wij veel vrome knechts hadden, vroeg ik, of 't bekeerde mensen waren en als zij dan *nee* zeiden, dan zei ik tegen mijzelf: *vreselijk, aanstonds sterf jij ook en dan val je in de handen van de levendige God*. Was 't een vrome, dan dacht ik stil: *heerlijk om een Borg te hebben als straks de dood komt*.

Ik heb ook nog iets vergeten. Ik was 22 jaar, en een heertje naar de mode gekleed, toen ik met mijn neef Wagenmaker een reisje moest gaan maken van zes weken. Hij was een bekeerde man en ik leefde heel prettig in de wereld. 's Avonds ging hij naar de vromen en hij vermaande mij iedere dag, maar dan stond ik maar voor hem te dansen en gekheid te maken. Ik had een afkeer van huichelaars. Als de vromen niet wandelden volgens Gods woord, dan zei ik: *ik kom net uit zoals ik ben, daar houd ik van. Als men vroom wil heten, dan moet men ook vroom leven*.

De meesterknechts moesten mij alles tot in de grond leren. Wolkammen, wolscheiden, vellen ploten, spinnen, dubbelen, twijnen, zo van alles, en dan moest ik hen trakteren, en ging hun voor in de goddeloosheid. Van mijn 18de tot mijn 22ste jaar moest ik hard werken. Nu, ik was geen luiaard, als ik met de kermis in geen 10 nachten op mijn bed geslapen had, dan sliep ik na het eten maar een uurtje in de wol. 's Zondags uit, en paardje rijden. Ik verteerde heel veel geld en heb hem die eerste 5 weken veel verdriet aangedaan. Later heb ik hem nog om vergeving gevraagd, daar hij mij elke dag zo vermaande om zo'n leven.

Broeder Van Dijk bespotte ik ook zo, als hij dan met zijn lange witte jas op het kantoor kwam om sajete knopen. O, dat heb ik ook moeten boeten, toen de Heere mij bekeerde! Want die Gods volk aanraakt, die raakt 's Heeren oogappel aan.

Nu, wij gingen dan van Noord Brabant naar Gelderland, Overijssel, Groningen en Winschoten, naar de Oude- en Nieuwe-Pekela. Wij kwamen daar bij een oude lieve broeder, ene Huijzing. De reiziger kende hem heel goed, en zijn dochter, een lief bekeerd meisje bediende ons. Na het eten gingen wij aan de haard zitten. 't Waren gulle hartelijke mensen. En toen vroeg die oude broeder, *of ik ook al lust had in de dienst des Heeren*. Ik zei: *ik heb daar geen verstand van mijnheer, maar kan u wel veel van de wereld vertellen*. Ik zag maar meer naar zijn dochter en begeerde haar voor mijn vrouw. Hoewel ik onbekeerd was, dacht ik, *misschien zou dit wel een middel tot mijn bekering kunnen zijn*. Later heb ik haar ook nog gevraagd, maar zij wilde niet. Kort daarna is zij naar de hemel gegaan.

Eindelijk kwamen wij in Harlingen, daar stond toen ds. Flesch,¹ een bekeerde Jood. Onze reiziger vroeg mij, of ik met hem mee naar de kerk wilde. Nu, ik ging meer om die schone meisjes met die kappen te zien, dan om lust te hebben in de waarheid. Enfin, die dominee preekte zo voor mij, ik zat te huilen als een kind, en 's avonds ging ik mee naar de vromen. De domineesvrouw vertelde haar bekeringsgeschiedenis, maar ik verstond er niets van. Mijn vrienden zeiden wel: *Daantje, Daantje, wat ben jij vroom geworden!* En toen ben ik weer zo vreselijk de wereld ingegaan, er was één duivel uitgevaren maar wel zeven in de plaats gekomen.

Maar toch kon ik zo gerust niet meer zondigen. 14 dagen duurde die 'beking'. De duivel bemerkte al spoedig, dat ik begeerte had, om anders te gaan leven. Maar omdat ik zo 'n dartel zondaar was om anderen te vermaken, wilde hij mij niet kwijt. Ik was altijd vol grappen en gekheid, geen ruziemaker of dronkaard, daar kon ik heel niet tegen. Ik kon een heel gezelschap aan het lachen maken.

Maar met de cholera kreeg ik het zo benauwd, ik kon haast geen één nacht slapen. Van angst was 't dan menigmaal, of ik de cholera in mijn lichaam voelde opkomen. Een jaar lang was ik vast overtuigd dat 't zo niet kon, en ik verloren moest gaan. Ik kon maar niet bidden om bekeerd te worden, zo vast zat ik aan de wereld en de zonde verkocht. Tegen de morgen viel ik dan een beetje in slaap, maar moest dan tegen 6 uur weer op, om in de fabriek te zijn. Als mijn vader niet thuis was bleef ik 's nacht tot 12 uur in het café, een kaartje spelen, of biljarten, expres omdat ik toch niet slapen kon. Tot overdag toe sleepte de duivel mij in het café. Als ik dan zoveel lijkwegens tegenkwam, stormde ik erin en riep dan maar: Jan! Geef mij een rummetje! En dan zeiden mijn vrienden *dat spoelt de lucht van de cholera weg*. Ik verteerde als sneeuw voor de zon. Geen één nacht dat ik haast goed sliep, zo vreselijk benauwd had ik het. Zóveel angsten voor de dood en eeuwig verloren te gaan.

Eindelijk verzon ik een reisje en vroeg aan mijn vader of ik na afloop van het studentenfeest eens naar Noord-Brabant mocht gaan. In juni 1850 werd het voor 't eerst gehouden en heb toen al die pret nog meegemaakt, ofschoon 't mij niets geen voldoening gaf. Aan niemand durfde ik mijn benauwdheid openbaren, zo bang was ik dat zij mij uit zouden lachen. Die Fransman was weer naar België vertrokken. Ik kocht toen een buitenlandse pas, die moet men voor 50 jaar hebben en jekte maar wat tegen mijn vader dat ik naar Noord-Brabant ging. Mijn vader zei: verkoop maar veel, maar mijn doel was naar Tourné te gaan waar ik met mijn vrienden pret wilde maken.

Ik ging dan met de diligence van Van Gend en Loos tot Antwerpen. Spoor was er in die dagen nog niet. Toen met het spoor naar Tourné waar Landreu woonde. Nu dacht ik, zou 't wel beter gaan. Maar jawel, de hel voor ogen en geen één nacht slapen. Mijn vrienden waar ik maar voor betaalde, zeiden: *"wat zie jij er toch slecht uit; 't is of jij geen plezier hebt."* O, dan werd ik paars en blauw van de schrik en dacht, *misschien ga ik hier wel sterven, en dan?* Op een ochtend huurden wij een rijtuig en reden naar Lille, dat is in Frankrijk, 5

¹ Salomon Moses FLESCHE 1812-1862

uur van Rijssel, een hele grote stad. Daar hebben we heel goedkoop wijn zitten drinken op de boulevards. Het is de voorstad van Rijssel en ik werd daar zó benauwd, dat ik tegen mijn vrienden zei: *we zouden nog naar Parijs gaan, ik ga naar huis, ik ben dood ziek. Ja*, zeiden zij, *de dood ziet je ogen uit*. Nu ik beloofde terug te zullen komen, maar God had betere gedachten over mij. Hoewel ik daar nog niets van wist.

In de diligence naar Breda was ik weer een beetje tot mijzelf gekomen. Er zat een dame in met haar moeder. Nu ik vertelde veel van mijn rijke vader, een groot fabrikant in Leiden. In Breda wandelde ik met hen en gaf mij genegenheid voor dat meisje te kennen. Nu, ik moest in Utrecht bij hen aankomen, zij woonden daar op de Neu. Haar vader had daar een grote apotheek. Ik ging aan het verkopen, en verkocht gelukkig veel en toen naar Utrecht om het *jawoord*. Maar o, wat kreeg ik het daar weer benauwd! Het was de 1^e of 2^e - juli van 1850, een zeer warme dag, dat herinner ik mij nog goed. Die jonge dame speelde op de piano, en ik barstte het haast uit van angst. Ik dacht daar levendig ter hel te varen. Nu, ik zei dat ik zo naar werd en naar huis wilde, maar dat ik in de volgende week terugkwam. Dit was ook zeker gebeurd, als ik zo was blijven voortduren op mijn zelfgekozen wegen. Aan mijn vader vertelde ik niets van dit alles. 's Avonds bij mijn vrienden zijnde, beloofde ik hun een groot maal en vertelde waarom ik zoveel plezier gehad had, hoewel er niets van waar was. Nadat ik aan de kastelein gezegd had, hij daar de andere week voor zorgen moest, maar dat ik de dag nog wel bepalen zou, ging ik weg. Als mijn vader op reis was zouden wij dan pret hebben. Eerst nog eens naar de komedie waar zij *Samuël lieten opkomen* en ik heel benauwd uitgelopen ben. Denkende dat de duivel mij kwam halen. Zondags 5 juli was ik voor 't laatst in het café. Wij zaten te quadrilleren, [een dansspel]. Toen werden de hel-angsten zo hevig dat ik na drie cognacjes uitgedronken te hebben het om 9 uur niet meer houden kon en naar mijn moeder vloog.

Moeder zei: *jongen, wat scheelt er toch aan?* Maar ik hield mij nog groot, en wilde 't voor niemand weten. Nu, ik at niet en om tien uur ging ik naar bed. Maar toen allen om elf uur naar bed waren ging ik er weer uit wegens de helangsten. Na het licht op gestoken te hebben nam ik de Bijbel. Maar die was als een gesloten boek voor mij. Allen slapen en 't was maar of de Boze mij halen zou. Om 1 uur nam ik een kussen uit mijn bed en klopte mijn broer Jan op. Ik riep: *"Jan slaap je al?* En zei toen voor het eerst: *ik ga verloren, ik zal sterven."* O, zei mijn broer *ik heb al lang gemerkt dat je met zo'n overtuiging loopt. Laten wij samen bidden. Misschien wil de Heere je bekeren."* Wat bidden, zei ik, *bid jij maar*. Ik was zo verhard, maar moest met hem op mijn knieën bidden. Mijn hart was zó hard, dat wilde niet breken. Ik bleef die nacht bij hem slapen. 's Morgens kwam mijn vader. *Waar is Daan toch? Hij moet naar Den Haag. "Wat scheelt er toch aan jongen?"* Vroeg mijn vader. Maar ik zei: *"niets vader."* En om 7 uur reed ik al met het rijtuig naar Den Haag. Als het dan weer dag werd, werd het een beetje beter. Zo gaf ik de lijsten aan de knecht, na ook een gehele dag met mijn vrienden aan de zwier geweest te zijn.

's Avonds om 9 uur reed ik de stad weer in. En toen bij het Noordeinde was 't of de Heere zei: ***tot hiertoe en niet verder***. Ik antwoordde: *"Wat wilt gij Heere, dat ik doen zal?"* Mijn hart dat zo hard was als een steen, werd zo week, even als van die 3000 Pinksterlingen, die riepen: *Wat moeten wij doen, mannenbroeders?* Hoe ik thuis ben gekomen weet ik nog niet. In plaats van te gaan eten ging ik dadelijk in het verborgen, om te

roepen: *"Ach Heere bekeer mij toch, red toch mijn ziel."* Ik geloof altijd dat dát de tijd der minne was zoals er staat in Ezechiël 16: *"Toen ik u voorbijging zag ik u en zei leef in uw bloed, leef, ja leef."* Nooit had ik zo'n liefde gekend, nooit had ik zo'n behoefte aan Hem gehad, nooit was ik zo'n verloren zondaar geweest. Nooit haatte ik mijn zondige weg meer dan toen! En dan die weg 23,5 jaar bewandeld! Van dat ogenblik af bad ik maar of er nog genade was voor zo'n groot zondaar. Na dien tijd heb ik nooit de zonde en de wereld meer gediend, ik was geheel verslagen.

Dinsdags 's morgens, 7 Juli van 1850 ontwaakte ik met schrik, dat ik eeuwig verloren was, en was maar bang ik geen behoefte meer aan de Heere zou hebben. Ontwaarde ik dan behoefte aan de Heere dan was ik zo blij en tevreden. 't Was duidelijk een werk des Heeren. Ik had gelukkig geen rust voor ik wist dat mijn ziel gered was. Zo heb ik drie weken doorgebracht, nacht en dag schreide ik om genade en geen recht. De 6e juli nog de gehele dag in de wereld doorgebracht en dinsdags daaraan volgende met de Bijbel onder de arm, de knechts vermanen, dat zij de Heere zouden zoeken. Ik zag zó de kortstondigheid van dit leven, en dacht dat alle mensen dit zagen, één schrede tussen ons en de dood. Mijn vader en moeder waren zo blij. Er was een wonder geschied, als bij de blindgeborene. Hoewel nog niet gered, vluchtte ik naar de vrijstad. O, wat zag ik mij toen een vreemdeling van God en Christus, vervreemd van het burgerschap Israëls en zonder God in de wereld! Toen de Heere mij ging ontdekken dat wij allen wedergeboren moesten worden zag ik ook, dat alle mensen verloren waren. Ofschoon ik het niet kon beseffen, was er toch al geloof, hoop en liefde in mijn hart uitgestort. 't Geloof ging uit naar de Heere om gered te worden. De hoop hield mijn hoofd boven, misschien mocht de Heere zich nog wenden. En de liefde verbond mij om Zijn geboden te betrachten. Ik riep maar tegen die knechten: *ik ben u voorgegaan in de goddeloosheid! En ons leven hangt aan een zijden draad; één wenk van de Heere en dan liggen wij in de eeuwige rampzaligheid. Ach jongens, laten wij ons toch bekeren, en ons haasten om ons levens wil.*

De Heere liet mij ook spoedig zien dat ik recht gemaakt was in mijn stamvader Adam, maar dat wij vrij en moedwillig van God waren afgevallen en de duivelen toegevallen. Nu was het niet Adams schuld, ach neen mijn eigen schuld.

*Ik heb gedaan wat kwaad was in Uw oog;
Dies ben ik Heer', Uw gramschap dubbel waardig.*

Vrijwillig had ik mij overgegeven aan de vorst der duisternis. Vergenoegd en blij was ik in het kwaad doen, net zo lang tot de Heere mij overtuigde van mijn vervreemde toestand. Na mijn stilzetting heb ik nooit die helse benauwdheden meer gehad. Bij mijn levendmaking nam de Heere dat dadelijk weg. Wél schreien, nacht en dag over mijn zonden en afgelopen weg. Toen de liefde Gods in mijn hart uitgestort werd kwam er ook dadelijk liefde tot de naasten. En als ik dan zo op mijn manier preekte en vermaande, dan was er als een stem in mijn hart: *je bent zelf nog onbekeerd.* Nu, dat deed mij maar weer tot God roepen. Ik ging naar boven op een wolzolder, en dan was het: *ach Heere is er nog een weg om deze straf te ontgaan? Is er nog genade voor zóeen?* En dan preekte de Heilige Geest maar in mijn ziel, dit zag ik later: *"al waren uw zonden als scharlaken, Ik zal ze maken als witte wol!"* En dan weer: *"wend u naar Mij toe, en word behouden; en al had gij met nog zoveel boelen*

geboereerd." Nu, dat gaf mij dan weer een beetje moed. God was rechtvaardig, als Hij mij verdoemde. Dit zag ik duidelijk, het wraakzwaard hing boven mijn hoofd.

De lieve Heiland, de tweede Persoon in het Goddelijke Wezen was geheel voor mijn zielsoog verborgen. Ik zag niets dan een Rechter, Die met één wenk mijn leven af kon maaïen. Er was zo'n monster niet op de gehele aarde. Dat waren geen praatjes maar daadzaken. Ik kon niet zeggen: *Heere, ik zal 't beter maken.* Want ik zag als een zwart register, van de hemel tot de aarde, dat ik aan alles schuldig was, al de geboden overtreden; betalen of de dood sterven. Eens op een ochtend lag ik kermen op een wolzolder. De toorn Gods drukte mij zo vreselijk, mijn hoofd woog wel honderd pond, ik moest als mijn doodvonnis ondertekenen. Rechtvaardig had ik de hel verdiend. Van Koperen, de meesterknecht liep mij overal na omdat hij bang was dat ik een eind aan mijn leven zou maken. Hij was al knecht bij mijn vader toen ik geboren werd. De Heere bewaarde mij, want ik had 't zo benauwd. 't Was als had ik een prop in mijn keel.

*Ik lag gekneld in banden van den dood,
Daar d' angst der hel mij allen troost deed missen;
Ik was benauwd, omringd door droefenissen;
Maar riep den Heere dus aan in al mijn nood.*

"Och Heer', och wierd mijn ziel door U gered!"

Psalm 116:2, 3.

Maar ik was nog niet gered. O nee, ik stond wankelend van mijn knieën op. Had de meesterknecht mij niet gegrepen dan was ik omver gevallen, zo was ik verzwakt. O, die zonden, die zonden, die hebben mij wat gekost! Mijn Heiland hebben ze echter nog veel meer gekost. Hij moest al de zonden betalen die Hij op zich genomen had. Hij trad de pers alleen voor al de uitverkorenen. Hij onschuldig, voor de schuldigen, Hij had niets onbehoorlijks gedaan. Hij die zeggen kon: *wie overtuigt Mij van zonde?* Hij moest in Zijn reine ziel en lichaam lijden voor ons. Als de Heere ons al onze zonden wilde tonen, zouden wij bezwijken. Maar Hij zegt: *Ik zal het u ordelijk voor ogen stellen.* En wij zien er maar een stipje van. De een heeft er meer van dan de ander. Kwasterig hout moet meer slagen hebben dan ander hout. Ik was een groot zondaar geweest, en daarom moest ik grotere slagen hebben.

Zo tobde ik drie weken voort, toen de Heere verandering gaf. Ik was zo zwak en mager geworden en kon haast niet eten. Mijn ziel had veel meer behoefte om gered te worden, dan mijn lichaam behoefte gevoelde aan voedsel. s' Maandags ging ik altijd met een rijtuig naar Den Haag, en gaf dan daar bij de komedie de lijsten aan de knecht en ik ging lopen naar de markt. 't Heugt mij nog, als de dag van gister, hoe ik dan met mijn hoofd naar beneden liep, als had ik een bord op mijn rug: *hier gaat de grootste misdadiger, die niet waard is de aarde te betreden.* Ik sloeg in gedachten op mijn borst, evenals de tollenaar: *o, God wees mij zondaar genadig!* Als naar gewoonte kwamen mijn wereldse vrienden weer bij mij om te lachen en te drinken, maar dat was nu gedaan. Ik moest hun dood en eeuwigheid aan-

zeggen en dat wij allen verloren waren. Ik zei: *"jongens, ik ben je voorgegaan in de zonde, wij moeten wedergeboren worden."* Ik heb hen echter nooit weer gezien. De een zei: *"Daantje is gek geworden."* En dat zeiden ook de meeste knechten op de fabriek. Sommigen gingen mee naar de kerk en anderen waren geveinsd onderworpen.

Ik had een bekeerde oom en die vroeg ik dikwijls om bij ons te komen logeren. Dan meende ik altijd dat ik geruster slapen kon. Ik beloofde mijn oom Eggink dan dat ik met hem naar de kerk zou gaan. Nu, wij gingen dan naar het Koepeltje op de Ruïne.² Maar ik kon er niets van verstaan, en ik schaamde mij dat mijn oom er zo eenvoudig uitzag. Een grote brede hoed, korte broek, met gespen op zijn schoenen en een heel lange jas. Ik zat zo benauwd in die kerk, en vloog eruit als de leraar *amen* zei. Want ik wilde met mijn oom niet over de straat. Daar was ik veel te hoogmoedig voor. De belofte dat ik met hem mee naar de kerk zou gaan, als hij bleef logeren, dreef mij. Wij gingen ook wel eens naar Rijnsburg, bij een De Bruin, een bakker logeren. Dan snoeide mijn oom hier en daar de bomen. Als hij bij mij was kon ik een beetje beter slapen en zo bleef hij dan wel een week of drie bij ons. Hij kon zo heerlijk bidden. Zijn vrouw was al dood, voor dat de Heere mij bekeerde. Ook een Godzalige vrouw. Zij woonden in Benthuisen. Ik was er al dikwijls geweest, om aardbeien te eten. Mijn tante woonde bij de dominee in en deed daar het huishouden. De dominee begon dan tegen mij: hoe is uw naam? Ik zei: *Daniël Johannes*. "Daniël, Daniël, dat was een zeer gewenst man", zei hij dan. Maar daar had ik niets geen verstand van. Ik kwam maar om aardbeien te eten. Mijn tante had een zoontje van 12 jaar, een bekeerd lief ventje. Hij werd ziek en zei tot zijn moeder: *"zondag om twaalf uur, ben ik bij mijn lieve Heiland."* En dat gebeurde ook zo. Na mijn tantes dood, die ook heerlijk afgestorven is, kon mijn oom veel uitgaan en moest hij ook uit de pastorie vertrekken, omdat de dominee er ook uitging. Heerlijk, dacht ik, om zo juichende naar de hemel te gaan.

Ik voelde mij dan zo diep ongelukkig, hoewel de Heilige Geest mij hoe langer hoe meer begon te preken, *dat het bloed van Jezus reinigt van alle zonden*. En toen begon 't te lichten in mijn ziel. Eens lag ik zo te worstelen op mijn knieën, en daar kwam de Heiland afdalen, met een stroom van liefde: *zie hier ben Ik, zie hier ben Ik. Ik heb u lief gehad met een eeuwige liefde. Ik heb u in beide Mijn handpalmen gegraveerd en uw muren zijn steeds voor Mij. Ik heb al uw zonden, die bemeltergend waren, achter Mijn rug geworpen, in een zee van eeuwige vergetelheid*. Ik was in een andere wereld. In mijn hart zong ik Psalm 32:1

*Welzalig hij wiens zonden zijn vergeven;
Die van de straf voor eeuwig is ontheven;
Wiens wanbedrijf, waardoor hij was bevestigd,
Voor 't heilig oog des Heeren is bedekt.
Welzalig is de mens wien 't mag gebeuren,
Dat God naar recht hem niet wil schuldig keuren,
En die, in 't vroom en ongeveinsd gemoed,
Geen snood bedrog, maar blanke oprechtheid voedt.*

² Ruïne van een oude kerk vanwaar de Pelgrimfathers vertrokken

Ik huppelde van zielenvreugd, en was ineens van de hel als in de hemel. Ik riep maar: *"en dat aan zóeen, en waarom mijn vader en moeder en broers en zuster niet? Waarom heeft de Heere mij liefgehad?"* En dan zag ik maar ene ronde ring waar geen begin of eind aan was. *"Zie"*, zei de Heere: *"zo heb Ik u lief gehad, van voor de grondlegging der wereld. Niet om iets dat uit u was, maar vrijwillig, omdat uw naam stond in het boek des levens en des Lams. En, zei de Heere, zwem nu maar in Mijn liefde, want dien veel vergeven is, die heeft veel lief."* Ik had de eeuwige dood verdiend en kreeg het eeuwige leven. Toen weende ik eerst recht over mijn afgelopen weg, ik huilde van ootmoed en liefde, en had maar spijt, dat ik zó gezondigd had en niet vroeger de Heere had liefgehad. Zo'n liefde had ik nooit gekend. De droefheid naar God werkt een onberouwlijke bekering tot zaligheid. Dit is een zalige stand en ik wilde dit altijd wel hebben, zo'n zalige blijdschap, en zo'n diepe droefheid, dat ik tegen zo'n goedertieren Koning zó gezondigd had. Dit doet ons in het niet voor dat lieve Wezen wegzinken. Ik had geen tong en mond genoeg, om Hem te verheerlijken. Ik zei met David, *hartelijk zal ik U liefhebben, Heere mijn Sterkte*. Dan hebben wij Zijn geboden ook hartelijk lief en vragen gedurig: *Heere, wat wilt Gij, dat ik doen zal?* Niet om iets te verdienen, maar enkel uit kinderlijke liefde en dankbaarheid. Ik had vrede en blijdschap door de Heiligen Geest, Die mij werd geschonken en Die mij gedurig verzekerde, dat het alles waarheid was.

Ik stond op de plaats, als te wenen van zielenvreugde. En tevens kon ik niet eten van blijdschap, altijd maar zingen en bidden, en de liefde van mijn lieve Heiland verkondigen.

Zo ging ik naar mijn vader en moeder en kon nu heel anders dan vroeger preken. *Al wat aan Hem was, was gans begeerlijk*. Ik moest vertellen, wat de Heere aan mijn ziel gedaan had. De wereld was mij geen pijp tabak meer waard. Tot mijn schande had ik de wereld en de duivel veel te lang gediend, en nu mocht ik mijn hart maar ophalen in de liefdedienst des Heeren. En toen ging mijn lieve Heiland mij de gehele overtuigingsweg eens uitleggen. De Vader had Mij getrokken uit de macht der duisternis. *Want*, zei mijn Heiland, *niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke. En al de gegevenen van de Vader zullen tot Mij komen in de tijd der minne, en Ik zal hen dan geenszins uitwerpen*. En de Heilige Geest overtuigde mij van zonde, gerechtigheid en oordeel. Al de roepstemmen van vromen en leraars hielpen niet. Alle mensen liggen in boeien van de hel en in de macht des satans, en wij roepen met woorden en daden: *"wijk van mij, want aan de kennis Uwer wegen heb ik geen lust."* En nu, zei de Heiland, *moest Ik komen om die sterke leeuw zijn vaten te ontroven. En nu was u nog niet eens gewillig, om tot Mij te komen, omdat u een gewillige dienstknecht van de vorst der duisternis was. Oordelen en overtuigingen sloeg u in de wind. Maar Ik moest u te sterk worden en zeggen: tot hier toe en niet verder! En toen lag u aan Mijn voeten*.

De Heere liet mij zien, hoe alle mensen zo in de duisternis zijn geboren. En daar zij nooit licht hebben gezien, hoe zij dan ook nooit naar licht kunnen verlangen. Alleen, als Hij hun de ogen opent. Ook zag ik in de stille eeuwigheid, hoe de Drie-enige Verbonds Jehovah al zei: *Wie zal er Borg worden voor de uitverkorenen?* En hoe de lieve Heiland daar al gewillig was en zei: *"Zie, Ik kom, om Uw wil te doen, o God; en Uw wet is in het midden mijns ingewands."* De Heilige Geest nam het toen al op Zich, om al de weldaden van het genadeverbond toe te passen aan de harten van de uitverkorenen. De een vroeger en de ander later, de een klaarder en helderder dan de ander, naar Zijn vrijmachtig welbehagen. *En nu was gij*, zei de Heere tegen mij, *zo duidelijk of ik een stem in mijn binnenste hoorde,*

Mij een uitverkoren vat; en Ik was al Borg voor u in de stille eeuwigheid. O, ik zonk er maar onder weg en dat voor zo'n hellewicht! Ik getrokken uit de macht van hem, aan wie ik mij vrijwillig verbonden had...!

In ons huis was 't ook een hele verandering. Ik was heel vrijmoedig en altijd stromen van liefde. Dan zei ik menigmaal tegen mijn lieve moeder: *ziet u dan mijn lieve Heiland niet? Hij is blank en rood, en draagt de banier boven tienduizenden, en al wat aan Hem is, is gans begeerlijk.* Als mijn moeder dan lekker eten voor mij had klaargemaakt, dan vroeg ik maar, om voor haar te bidden. Ik was altijd maar vervuld met die liefde Gods. En dat heeft wel een jaar geduurd. Altijd maar spijt, dat ik het zo lang tegen dat lieve Wezen had uitgehouden, en dat ik niet van mijn jeugd af de Heere had gediend. Nooit had ik het geweten, dat de dienst des Heeren zo heerlijk was. Alle dagen maar liefdebezoeken. En dan preekte ik maar de gehele stad door.

Mijn vader en moeder waren zo blij, dat er zo'n verandering bij mij gekomen was. Met tranen en innig leedwezen moest ik hen om vergeving vragen. Mijn moeder zei: *ik vergeef je, lief kind.* En ik beloofde nu elke dag ook om haar bekering te zullen bidden. Voor mijn vader lag ik ook op mijn knieën. Hij nam mij op en kuste mij, en hij zei: *ik vergeef je alles, mijn kind.* Ik moest hem alles bekennen, hoe ik zo dikwijls geld gehaald had, bij de kassier, daar hij niets van wist en hem zoveel verdriet had aangedaan.

Ook moest ik naar broeder Van Dijk, en naar mijn neef Wagenmaker, die destijds op de Heerengracht woonde. De eerste bespotte ik altijd, en mijn neef had mij zo dikwijls vermaand, terwijl ik zijn ziel verwoest had. Nu, zij vergaven mij alles van ganser harte en ik kon toen mijn weg met blijdschap reizen.

In geen jaar gevoelde ik een kruimel zonde. Ik dacht dat nu alle zonden verdwenen waren. Als de vromen dan zeiden: *welkom in de strijd*, dan zei ik: *wat strijd, ik heb geen strijd. Ik heb Jezus verkoren wiens eigen ik ben.*

En dan zong ik maar:

*Hoe dicht ik nader
Aan het huis van mijn Vader,
Hoe sterker ik hijg
Naar die eeuwige woning,
Het feest van mijn kroning,
Het eind' van de krijg.*

3. Enkele ontmoetingen

Altijd dacht ik vroeg naar de hemel te gaan. Al mijn geld gaf ik aan de armen. Van Gessel, een bakker op het Levendeel, bakte maar rogge- en tarwebrood voor mij. En dan gaf ik briefjes, naardat de huisgezinnen waren, goed voor 1 of voor 2 broden. 's Winters liet ik een schip met lange turf bij Van Koperen brengen en dan schreef ik maar: *goed voor 100 of*

200 lange turven bij Van Koperen, op de Lange Gracht. En dan mocht hij de kluitjes en de molm gebruiken. Ik dacht, ik ga spoedig naar mijn lieve Heiland, en dan heb ik niets meer nodig. Zodat ik acht jaar daarna, toen ik ging trouwen, tot mijn aanstaande zei: *ik heb niets meer, ik heb alles aan de armen gegeven.* Maar wat wij de armen geven, lenen wij den Heere. Zij liet mij een trommel met effecten zien en toen kwam alles weer terecht.

Ik kreeg twee vrienden, met wie ik elke avond naar het gezelschap ging, een arme knecht, die bij mijn vader op de fabriek werkte, ene Arie van Koperen, en Nicolaas Pracht, een arme kleermaker. Twee Godzalige mensen, met wie ik omging, tot zij naar de hemel gingen. Pracht moest dadelijk heel eenvoudige kleren voor mij maken. Al mijn mooie kleren moest hij maar verkopen of weggeven. Ook had ik een grote boekenkast met romans, en ook van godloochenaars, die moesten alle op de brandstapel. Later kocht ik oude schrijvers, daar ik er nog veel van heb. Als ik tijd had, dan ging ik maar uit, om, kon het zijn, zondaars tot mijn lieve Heiland te brengen, hoewel ik goed wist, dat ik ze niet bekeren kon. Maar liefde tot de naaste dreef mij, om, mocht het zijn, nog een middel in 's Heeren hand te zijn, tot bekering van onbekeerden.

Ik had toen zo'n liefde in mijn hart. Had ik het nu nog maar zo, daar kan ik af en toe hartelijk naar verlangen. Die eerste liefde, waarvan de Heere Zelf in Zijn woord zegt: *"Dit heb ik tegen u, dat gij uw eerste liefde verlaten hebt."* Wat zal dat in de hemel niet zijn, om altijd vol te wezen van de liefde des Vader, en des Zoons, en des Heiligen Geestes! En dan verlost van een lichaam der zonden en des doods. Maar de tijd schiet al vast op, nu ben ik 71 en een halfjaar. Wie weet, hoe spoedig de tijd zal aanbreken dat ik bij mijn lieve Heiland zal zijn.

Als ik in de stad liep, was het, of alles vernieuwd was. Met alles had ik vrede, ik zong maar:

*"Wat vreë heeft elk die Uw wet bemint!
Zij zullen aan geen hinderpaal zich stoten.
Ik, Heer', die al mijn blijdschap in U vind,
Hoop op Uw heil met al Uw gunstgenoten;
'k Doe Uw geboón, oprecht en welgezind;
Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten."*
Psalm 119:83

In die dagen hoorde ik nog aan de grote Kerk, en ging dan bij Ds. Bron naar de kerk, waar ik op mijn achttiende jaar al bij aangenomen was.

Ik had er niets geen genoegen. Hij preekte zo laf, en vermaande de mensen niet dat ze wedergeboren moesten worden. De Marekerk was eivol, maar ik had zo'n medelijden met die mensen en had zelf wel op de preekstoel willen klimmen om hun dood en eeuwigheid te verkondigen. Ik vroeg aan de Heere waar ik moest kerken en zag klaar dat ik in de Koepel op de Ruïne moest zijn. Daar hoorde ik naar mijn behoefte preken. In die dagen kwamen daar onderscheiden predikers preken. Ik had daar ook veel genot met de

vromen, die mij al spoedig kenden. Al driemaal had ik daar het Nachتماال gebruikt, maar ik wilde mij niet aansluiten op aanraden van mensen. De Heere moest mij daar zelf van overtuigen.

's Zaterdags ging ik dan heel dikwijls in Den Haag logeren tot 's Maandags, om Ds. Molenaar te horen. Ik logeerde dan bij mijn oom Hagemans. Eens preekte ds. Molenaar in Katwijk aan Zee en wij gingen met ons 50-tigen lopen uit Leiden, met een boterham in onze zak. 's Morgens eerst in Katwijk-Binnen gekerkt en toen lopend naar de oude kerk aan het strand. 's Morgens stonden wij op de blauwe zerken in de kerk, maar ik had niet veel genoeg. Die dominee preekte niet genoeg *vrije genade*. In Katwijk aan Zee was de kerk zó vol, 't heugt mij nog dat wij op elkaars schouders hingen. Daar heb ik voor het eerst van mijn leven *vrije genade* horen preken. De tekst was: "*Uit genade zijt gij zalig geworden, door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave; niet uit de werken, opdat niemand roeme.*" Ik at en dronk maar, en 't speet mij, dat de dominee *amen* zei. Wij gingen bij een vrouwtje koffie drinken en daar gezongen en gebeden, en gesproken over de dingen des Heeren, tot 5 uur 's middags, en toen naar huis. Van vermoeidheid weet men dan niet.

Wij kwamen dan aan Bourgonje aan de Groenesteeg, en daar zaten mijn oude vrienden met lange pijpen aan de straat. Vroeger zat ik er ook bij, maar na mijn bekering had ik hen niet meer gezien. Toen ik hen gewaar werd zei ik zacht: *lieve Heiland, wilt u mij nu te spreken geven, als 't u belijft. In Uw woord hebt Gij 't beloofd, dat Gij 't ons geven zult in de ure als wij het nodig hebben. Ach geef mij nu vrijmoedigheid.*

En zo ik aankwam, kwam er al een naar mij toe: *daar komt Daantje aan!* En meteen kwamen zij allen. *Waar ben je zolang geweest?* Wij dachten dat je dood was. Ik zei: *Ja, geliefde vrienden, ik ben dood geweest, maar God heeft mij levend gemaakt. Ik zal u eens vertellen, wat de Heere aan mijn ziel gedaan heeft.* Ik weende van medelijden, omdat zij nog geen lust in de dienst des Heeren hadden. Ik zei hen, hoe de Heere mij had laten zien dat die weg waarop ik hun voorgaan was, in de hel uitliep. En dat de weg, naar de hemel zo heerlijk was, al was er geen beloning, dat het dan hier al zo zalig was om God te dienen. Ik smeekte hen met mij mee te gaan, en als zij zich niet bekeerden, hoe dan deze woorden in de eeuwigheid nog tegen hen zouden getuigen. Ik was blij, dat ik hen in liefde had mogen vermanen, maar zij wilden niet mee. Wij stonden in een kring en toen wilden ze mij in het café slepen. Maar dat wilde ik voor geen duizend werelden meer. En zo gingen wij samen weer door, al zingende: *wat vree heeft elk, die Uwe wet bemint*, enz. Die liefde is wonderlijk en gaat de liefde der vrouwen te boven, die liefde is sterk als de dood en hard als het graf; vele wateren zouden deze liefde niet kunnen uitblussen. En zo kwamen wij om half acht 't huis. Mijn lieve moeder wachtte mij al weer met lekker eten. Na haar goede dag gekust te hebben vroeg ik, of ik ook eens voor haar bidden mocht, daar ik zoveel van mijn lieve Heiland genoten had, en Hem eens danken voor Zijn liefde aan zo'n hellewicht bewezen. Om acht uur vroeg ik haar, om nog een paar uurtjes naar het gezelschap te mogen gaan. Nu zij was niet in haar schik, dat ik zo weinig at. Ze zei: *kind, je zult zo zwak worden.* Maar ik kon haast niet eten. Mijn spijs en drank was om de wil te doen van Hem, Die mijn ziel liefhad. Ik had wel zo willen sterven in die liefde en barstte haast van de liefde. Op het gezelschap mocht ik weer veel van mijn lieve Heiland vertellen. Ik dacht maar, dat ik

spoedig sterven zou. Ik hield en dorste naar de volmaaktheid, maar 't was de tijd nog niet. Ik was nog geen 24 jaar en moest nog vele campagnes mee maken.

Als de bel luide op de fabriek, dan zeiden de vrome knechts 's avonds: *meester, gaat u mee naar het gezelschap?* Mijn moeder wilde mij dit niet weigeren, zij hield veel te veel van mij. En ofschoon wij om 1 uur al middagmaal hielden, wilde ik toch niets gebruiken, maar ging weer mee. Zo kwamen wij in de Langestraat, bij ene Booma, een arme kleermaker en daar waren veel mensen. Hij had een stofje uit het Hooglied, over: *"Hij kusste mij met de kussen zijnsmonds."* Nu, ik had het daar zo goed, al de gehele avond had ik dat genoten. Zodat ik blij was toen zij mij aanspraken, en ik eens vertellen mocht van Zijn grote liefde aan mij bewezen. Zij wilden om 10 uur eindigen maar ik wilde nog graag 1 uurtje blijven en beloofde hen allen thuis te zullen brengen. Vroeger was ik zo dikwijls tot elf, twaalf uur, in de wereld bezig geweest, nu vond ik het zo heerlijk om nog een uurtje over mijn lieve Heiland te spreken.

Om elf uur liep ik over die brug, aan de Heerenpoort, en zei hardop: *"nu vijand, gij zult mij nu niet meer krijgen; mijn Heiland heeft mij gelukkig van uw geweld verlost."* Later heeft hij nog wel getracht mij terug te krijgen. De dag daarop ging ik weer naar Den Haag, met twee knechten die moesten helpen. Mijn burens daar zeiden wel: *koopman, wat ziet ge toch bleek en mager, wat scheelt er toch aan?* Toen zei ik heel vrijmoedig: *ik ben dood geweest maar weer levend geworden.* Zo heb ik de gehele dag staan preken van 9 tot 's middags 5 uur.

Mijn oude vrienden kwamen niet meer, die had ik de eerste maandag al zó vermaand, die zag ik nooit meer. De een vertelde het aan de ander, dat die koopman op de markt dood was geweest en weer levend geworden, en dat hij heel veel kon vertellen van zijn lieve Heiland. De Heere zond toen Zijn volkje en zegende mij zo, dat wij geen tijd hadden om te eten. De knechts hielpen maar, want ik kon niemand helpen, zoveel had ik te vertellen. Ik had altijd wel voor f 1.000,-- aan sajete bij mij en als we dan f 300,-- hadden ontvangen, dan had ik een slechte dag. De winkeliers stuurden om 10 pond of 20 pond te gelijk. Ik had altijd pakken van 5 pond gereed staan. Ik had zo'n zalige dag en riep maar tegen Nieuwenhuizen: *waar is het geld vandaan gekomen?* Ja zeiden zij, *wij hebben maar verkocht en gewogen.* Ik had die dag heel veel vromen ontmoet.

En dat gehele jaar mocht ik veel in die liefde delen. Het is geen wonder, dat ik er nog zo naar hunkeren kon om een kruimeltje van die liefde te proeven en te smaken. Toen het jaar om was, ging de Heere zijn liefde wat inhouden. Van achteren gezien, was het, om mij te leren en te ontdekken aan mijn boze hart, daar ik toen nog geen kennis aan had. Ik was wel zondaar geworden, met mijn uitwendige zonden, evenals die vrouw aan de waterfontein waar de Heiland tegen zei: *"roep uw man."* Dat gehele jaar heb ik geen kruimel zonde gevoeld, ik dacht zingende naar de hemel te gaan. Dus had ik nog geen kennis van mijn ellendig hart.

Mijn vrienden in Frankrijk schreef ik, dat ik nog graag eens zou komen mits de Heere hen eerst wilde bekeren, zo Hij mij bekeerd had, zo was ik ooit vrij van hun bloed. De Heere gaf mij ook veel vrijmoedigheid tegenover mijn vader. Die verkocht nog stilletjes

op zondag, en dan kwamen er brieven en pakjes. Ik ging dan eerst in het verborgen naar mijn Heiland, en zei dan: *lieve Heiland, wilt U mij wijsheid en verstand geven om mijn vader in liefde als kind te vermanen en om hem daarbij te bepalen, dat de zondag de dag des Heeren is.* En dan hoorde ik van mijn vader het antwoord, dat ik aan mijn lieve Heiland gevraagd had. *Nu mijn kind,* zei hij dan, *je hebt groot gelijk, de zondag is niet om te werken. God heeft die dag ingezet en gezegd dan zult gij geen werk doen, gij noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, of uw os of ezel die in uw poorten is.* En dan moest ik mijn Heiland maar danken voor alles. Zo ging ik dan ook naar de brievenbestellers, of zij de pakjes en brieven wilden bewaren, al stond er *spoed* op. Wij mogen de sabbat niet verontreinigen, zei ik dan. *Heel graag, meneer,* zeiden zij, *wij wilden dat alle mensen zo deden; dan hadden wij 's zondags ook nog eens vrij.*

De knechts mochten ook met meer vloeken of drinken, daar was ik hen vroeger in voorgegaan. De heiligheid des Heeren lag zo op mijn ziel. Zo als de Heere in Zijn woord zegt: *"zijt heilig want Ik ben heilig."* 't Ging bij mij alleen uit liefde, omdat de Heere het zo waard was. Altijd was ik maar met mijn hart en ziel bij mijn lieve Heiland. Als er dan makelaars op het kantoor kwamen of kooplui die vloekten, dan zei ik, *"ach heren, wat lastert u toch mijn Vader en mijn lieve Heiland. Dat kan ik onmogelijk verdragen; gesteld, als ik uw vader eens ging vervloeken. O, als u hier wat wilt verkopen dan niet vloeken alstublieft."* En dan keken zij mij maar aan en zeiden: *wel, wel, zo bent u toch vroeger niet geweest?*

"O, nee" zei ik dan; *"ik ben dood geweest, maar de Heere heeft mij levend gemaakt. Eertijds waart gij duisternis maar nu zijt gij licht in den Heere; wandelt dan als kinderen des lichts. En is het nu niet beter, heren,* zei ik dan, *om te kunnen zeggen, dit waart gij eertijds: vloekers, sabbatschenders, hoereerders, dronkaards, dan te moeten zeggen: dat zijt gij nu nog?"* Want mijn liefste was mijn, en ik was van de Zijne, afgewassen, geheiligd en gerechtvaardigd door Zijn bloed. Als zij dan wat tegen mij zeiden, was ik met mijn hart alweer bij mijn Heiland. En dan moest ik wel eens vragen: *wat hebt u daar gezegd?* Mijn vader zei daar niets van. Van mijn ouders of broers of zusters had ik niets geen vijandschap. Ook niet van de knechts, want zij zagen wel dat 't Gods werk was en de Heere gaf mij veel genade. Zoals ik al vertelde, velen gingen mee en anderen onderwierpen zich geveinsd.

Mijn vader bad altijd hardop, formuliergebeden, zoals *het Avondlied*, of *het Onze Vader*, of *het Morgengezang*. Ik vroeg dan of ik uit mijn hart mocht bidden. Nu, mijn vader vond dit goed, ik was altijd vol vuur.

Bij Van 't Hoofd op de Haarlemmerstraat logeerden veel dominees, die dan op de Ruïne preekten. 's Avonds kwam dan de kamer vol vromen, en dan dronken wij daar koffie. Dan vroeg de dominee ons een versje op te geven en te bidden. Dan verwonderde ik mij maar, dat die oude vromen zo onvrijmoedig waren. En dan vroeg ik: *"dominee,, mag ik alstublieft bidden?"* Ik bad de hele dag. En dan zei ik: *er is zeker iets tussen u en de Heere? U zit zeker aan een zonde vast, of dat gij uw hart teveel aan de wereld geeft?* Nu, de dominee lachte dan en dacht zeker, gij zult dit later wel verstaan. Ik wist toen nog niet dat mijn tere ziel, zoveel van de wereld overhield. De diabolisten lagen verscholen. Ik kende mijzelf nog niet. En 't was zoals Bunjan dat beschrijft, de Heilige Geest werkte zó krachtig in mijn

ziel en de liefde was zó vurig en de verdorvenheden lagen zó ten onder, en de nieuwe mens lag boven.

Ik reisde mijn weg met blijdschap en dan gaat het juichen en zingen vanzelf. Zo dacht ik maar van kracht tot kracht voort te gaan. Ik kon niet begrijpen, hoe Petrus zijn Heere had kunnen verloochen. Ik schrok toen er voor het eerst een zondige gedachte bij mij opkwam. En bad maar: *"ach lieve Heiland, neem dat toch van mij weg."* En zo werd ik gespeend, evenals een kind bij zijn moeder, en werd hoe langer hoe meer met mijzelf bekend gemaakt. Ik durfde haast niet meer bidden, ik meende toen, dat ik maar een grote huichelaar was. Alle zaden van boosheid waren in mijn hart. Ik zag er tegen op om naar de gezelschappen te gaan, maar mijn oude vriend Pracht zei: *"graaf maar dieper dan zult gij nog meer gruwelen zien."* 't Viel mij zo tegen. Ik dacht hoe langer hoe heiliger te worden maar de Heere ontdekte mij zo, ik dacht maar dat ik mij bedrogen had voor de eeuwigheid. Wel 50 maal op één dag was ik een gelovige, en dan weer een ongelovige. Mocht ik het eens weer gevoelen, dat ik een liefdebezoekje kreeg, dan was ik boven de wolken. Was dat gevoel weg, dan dacht ik dat ik ook geen geloof had. Zo duurde het een jaar of twee, drie, tot ik geheel melaats werd, van het hoofd tot de voetzolen toe. Ik lag weer eens zo te smeken om ontdekkend licht, toen ik bepaald werd bij die woorden: *Ziet het Lam Gods dat de zonden der wereld wegneemt.* Toen gaf de Heere mij te zien dat ik juist zo'n Zaligmaker nodig had om mij te reinigen en te heiligen. Ik kreeg gezicht in mijn oude en nieuwe mens; hoe de nieuwe mens lust had om heilig voor God te leven, maar dat mijn oude natuur daartegen aandruiste. En nu had ik juist zo'n Borg en Zaligmaker nodig om mij van al mijn zonden te reinigen. Om als Profeet mij te leren, als Priester voor mij te bidden, en als Koning om alle vijanden voor mij te overwinnen, en te verslaan. Om mij hoe langer hoe meer met de weg des levens bekend te maken en Koning te zijn over mijn goddeloos hart. En om mij te regeren naar Zijn wil en welbehagen.

Toen deed ik een grote stap, ik zag mijzelf weer zo rein in mijn Heiland als de eerste keer, en mocht nu met mijn dagelijkse zonden, en ellende, weer gelovig toegaan tot de troon der genade. De zonde ontmoedigde mij niet zo meer, maar deed mij wel ootmoedig toegaan tot het bloed des kruises.

Eens ben ik nog zóver gekomen, om te zeggen, *ik ben nog dood en onbekeerd.* 14 dagen heb ik in die poel van mistrouwen gezeten. Maar toen bracht de Heere mij in de schuld, en zei: *"Is dit niet Mijn snoer en Mijn zegelring? Heb Ik u niet getrokken uit de macht der duisternis?"* Ik huilde als een klein kind. Sedert ben ik bang van het ongeloof, en heb nooit meer aan mijn staat getwijfeld, al was het eens donker. Zo heb ik een jaar of vier, vijf geleefd.

Toen stierf mijn vader. Hij ging goed heen, zijn laatste woorden waren: *"Ja Daantje, uw volk is mijn volk en uw God is mijn God.* En tegen mijn moeder: *"je mist het nog."* En zo strekte hij zich uit op zijn bed en ontsliep. Mijn broer en een zuster waren al getrouwd, en een zuster geëngageerd (verloofd), zodat ik met mijn moeder overbleef. Toen kreeg ik begeerte om ook een vrouw te zoeken. Maar mijn moeder zei: *"kind blijf toch maar bij mij."* Zij onthaalde de arme vromen op broodjes en chocolade en liet hen tussen beiden eens komen, expres omdat ik toch maar bij haar zou blijven.

Toch kreeg ik nog kennis aan een meisje, waarmee ik een of twee jaar verkeerde. En hoewel ik heel veel van haar hield, liet de Heere mij duidelijk zien, dat ik haar niet mocht hebben. Dit heeft mij wat gekost, om haar te moeten bedanken! De vromen waren heel boos op mij, en dachten dat zij er een ongeluk van zou krijgen, omdat zij ook heel veel van mij hield. Ik heb er mee geworsteld voor de Heere, om er los van te komen. En de Heere maakte alles wel, en gaf mij zo'n vrede in die weg. En later, - hoe een kind des Heeren toch kan dwalen, denkende dat het Gods weg was - later wilde ik weer met haar verkeren. Maar zij wilde niet trouwen, want haar heer, waar zij in betrekking was, had haar voor f. 12.000,- in zijn testament gezet, als zij bij hem bleef tot hij stierf. Ik wilde daar echter niet op wachten en bepaalde een dag, de zoveelste van deze of gene maand, en als zij dan niet kon besluiten, dan was het Gods weg niet. Nu, het was ook de weg niet. Ons hart is zo arglistig en bedrieglijk en wat men graag wil gelooft men allicht.

Zij moest een andere man en ik een andere vrouw hebben, waarbij ik nog acht kinderen heb gehad. Waarvan er nu al zes in de hemel zijn, en mijn eerste vrouw is er ook al haast twee jaar.

Maar ik heb nog iets vergeten. Toen ik zo in mijn eerste liefde was, en door mijn weinig eten, zo zwak geworden was, maakte mijn moeder zich ongerust dat ik ruggengraatstering had. Ik kon bijna niet meer lopen, en het was net of mijn vel op mijn rug los was. De dokter moest komen, en die wilde dat ik met mijn rug onder de drup zou gaan staan. Ik wilde dit niet doen en zei tegen mijn moeder: *wie weet hoe spoedig ik naar mijn lieve Heiland ga.* Mijn moeder wilde mij niet graag missen. Eens kwam er een neef bij ons en die vertelde dat er in Amsterdam zo'n bekwame waterdokter is, die kan dadelijk zien wat iemand mankeerde, en of er nog raad was of niet. Nu, ik wilde mijn moeder graag gehoorzamen, en ging dan met een flesje van mijn 'eerste water' (ochtendurine) erheen, hopende, dat die dokter zou zeggen, dat er geen raad meer voor was. Er waren veel patiënten. Eindelijk kwam de beurt aan mij. De tafel stond vol flesjes. De dokter was al zo wit als een duif, een oud man. Hij schudde mijn flesje. En terwijl ik hem vroeg of er voor die persoon, daar dit water van was nog raad was, zei hij: *jawel, als hij maar doet wat ik zeg.* Hij zei: *die persoon heeft aanleg voor ruggengraatstering.* Maar ik zei niet dat het voor mijzelf was. Hij moest drie maal daags roggebloem eten, en dan moest zijn rug elke avond met rum ingewreven, worden. Voor de flauwte mocht hij dan 's middags een glaasje madeira met een kolumbijntje drinken, en geen koffie of thee.

Nu, mijn moeder was zó blij. Dadelijk moest de meid 1 pond roggebloem halen. De andere morgen kreeg ik het al op mijn nuchtere maag. Eerst kon ik het haast niet verdragen, maar op 't laatst beviel het mij zó goed, de pijn uit mijn rug verdween en ik werd door en door gezond. Later in Heusden, in mijn logement heb ik het zelf nog wel klaargemaakt. Na die tijd, vóór mijn trouwen, heeft dokter Van Iperen mij nog onderzocht, maar ik was geheel genezen van mijn kwaal. Roggebloem is een heerlijk middel. Ik kan het zwakke kinderen, en veel mensen gerust aanraden.

4. Huwelijk

Mijn vader is maar 56 jaar geworden. Daarna ging mijn moeder ook sukkelen. Dikwijls bad ik: *Heere, neem mij toch maar in de hemel, want ik zal 't niet kunnen zien, dat mijn moeder onbekeerd sterft.* In 1850 trouwde mijn broer Jan. Ds. Middel preekte toen in de Koepel, over de tekst van Sanherib die Samaria, of Jeruzalem belegerde, en hoe Hiskia zijn brieven maar voor het aangezicht des Heeren uitspreidde. Ik had het zo zalig, dat ik niet op de bruiloft durfde te komen. Ik zei tegen mijn broer: *neem het mij niet kwalijk, maar ik ben zo bang voor de zonde, ik kan later wel eens bij je komen.* Ik ging liever naar de kerk en naar het gezelschap daar de dominee gelogeed was. Hoewel 't bij mijn broer heel ordelijk afgelopen is.

Toen zei ik: *"Lieve moeder, mag ik nu een vrouw gaan zoeken, want als u straks ook weggenomen wordt, dan blijf ik alleen over; en dan zo'n grote fabriek."* Mijnheer Heiboer was compagnon geworden, omdat wij onze zusters de erfenis hadden uitgekeerd na vaders dood. Daarom heette de firma *J. Parmentier en Zonen*. Nu konden onze zwagers de fabriek niet verkopen.

Ik bad dan tot de Heere om een bekeerde vrouw. Eindelijk gaf moeder haar toestemming.

Heiboer was vroeger bakker geweest, en was nu ouderling gemaakt. Ik was diaken geworden bij ds. Robol.

Ik ging dan op reis. Een juffrouw in Leiden die nu nog leeft, had mij een meisje gerecommandeerd uit Heusden. Een enigst kind, rijk maar een bekeerd meisje. Na eerst nog wat verkocht te hebben, kwam ik eindelijk in mijn hotel te Nijmegen. Ik wilde dan naar Den Bosch en zo naar Heusden. Mijn hotelhouder zei toen: *"Meneer, gaat u liever met de boot naar Zaltbommel, en daar is een diligence naar de Bosch of naar Heusden. Dat is een aangename reis, anders moet u zes uur in de diligence zitten."* Enfin, van achteren gezien moest ik daar de vrouw ontmoeten, die de Heere in Zijn voorzienigheid voor mij bestemd had. Het was in April van 1858; ik werd toen in oktober 32 jaar. Om tien uur 's morgens kwam ik dan te Zaltbommel. Na bij Godschalk gevraagd te hebben, hoe laat de diligence naar Heusden ging, had ik nog twee uur tijd. Nu, ik had geen karakter om niets te doen, daarom wilde ik eerst nog zien om wat te verkopen. Ik vroeg dan of er nog solide winkels waren. En zo kwam ik het eerst bij Mej. Groothoft. Nu, zodra ik op de stoep stond en de juffrouw mij zag, geloofde zij dadelijk ik haar man zou worden. Zij stond een jongen aan sajet te helpen, maar kon niet verder, zodat ik dit overnam. Nooit had ik haar gezien. Zij vroeg mij even binnen te komen. Zij zou zich dan kleden en zien of zij iets van mij nodig had. 't Zag er keurig netjes uit. De meid moest koffie zetten en een oude heer halen om een uurtje te praten. Nu, mijn diligence was in die tussentijd vertrokken. We hadden aangenaam met elkaar gesproken, en eerst om 2 uur kon ik naar Heusden. Ik vroeg dan of die juffrouw Rooms of Gereformeerd was en merkte al spoedig dat zij lust in de dienst des Heeren had. Die oude heer had ik vroeger in de boot al eens ontmoet. Ik struikelde toen over hem en zei: *"zo struikelen wij dagelijks in velen."* En terwijl wij zo spraken dacht ik: *"zou dit geen goede vrouw voor mij zijn? Maar ik moest eerst naar Heusden naar dat rijke meisje."*

Nu, na eerst nog wat verkocht en haar nog eens gegroet te hebben zou ik dan de andere morgen, naar dat andere meisje gaan. Juffrouw Wiersma had mij verzocht de groeten te doen, en zo had ik dan een boodschap. Dat meisje bediende mij koffie met koek, maar ik dacht: al heeft zij fl. 100.000,-- in de wereld, dan liever dat meisje uit Bommel. Ik had er wel weer dadelijk heen gewild. Thuis komende vertelde ik 't aan mijn moeder maar die wilde er niets van weten. Die wilde mij maar niet missen, omdat zij al maar sukkelend was.

Nu ik ging naar mijn compagnon en vertelde 't daar ook. Hij raadde mij, haar maar eens een brief te schrijven, hij had haar vroeger ook al eens ontmoet. Na haar ouders dood, ging zij wel zonder salaris in betrekking, maar nu had zij sedert een jaar een winkel overgenomen van sajetten. Gedurig mocht ik met deze zaak in het verborgen gaan, en als het in Gods gunst was, of dit dan een goede vrouw voor mij mocht zijn. Ik wachtte nog veertien dagen, en heb haar toen eenvoudig mijn werkzaamheden geschreven, en of zij ook genegenheid voor mij gevoelde of dat ze het mij anders maar vergeven zou. Een paar dagen naderhand kreeg ik een gulle bekentenis, en dat het haar ook gedurig tot de Heere had uitgedreven. Zij meende dat het maar zondige gedachten en overleggingen geweest waren, en had telkens gebeden dat de Heere het van haar weg mocht nemen. Maar dit kon niet, want 't was 's Heeren weg, en zij gaf haar volkomen toestemming. Nu, ik ging er heen en logeerde toen bij een getrouwde zuster van haar, en wij hebben ons biddend aan de Heere verbonden. In juli hebben we de winkel verkocht, en verder alles ingescheept naar Leiden. Zo zijn onze gedachten niet des Heeren gedachten want ik moest door Gods voorzienig bestel over Bommel reizen om daar mijn aanstaande vrouw te ontmoeten.

De Heere had mij, in haar een beste, zuinige, zindelijke en bekeerde vrouw gegeven, waar ik later nog bij bepaald geworden ben, toen de Heere haar weggenomen had. De 2^e juni 1896 ging zij naar de Hemel, en toen heb ik mijn Vader bedankt dat ik haar 38 jaar heb mogen hebben.

Zo leidt de Heere Zijn kinderen op wegen en paden die zij niet geweten hebben. Mijn vrouw hoorde in 't begin van ons huwelijk nog aan de grote Kerk, maar ik liet haar geheel vrij. Ik zei: *"je moet nooit aansluiten als je 't niet uit overtuiging doet."* Zij kwam eerst bij mijn broer Jan logeren. Toen bracht ik haar bij mijn moeder. Die zei: *"nu zul je toch wel veel van mijn Daantje houden, ik houd ook zoveel van hem. 't Spijt mij wel als hij gaat trouwen maar als hij nu maar een goede vrouw krijgt dan is alles goed."*

Nu, mijn vrouw heeft afgodisch van mij gehouden. Ik heb haar wel veel verdriet gedaan maar nadat de Heere mij in de schuld gebracht had, heeft ze ook geen verdriet meer van mij gehad. We hebben samen moeilijke wegen doorworsteld. Had ik het alles van tevoren geweten dan was het haast niet om door te komen geweest. Maar, *God die helpt in nood, is in Sion groot.* Mijn vrouw bracht het meublement mee, en ik had een huis op *de Mare* gekocht, waarvan wij het bovenhuis gingen bewonen. Ook had zij heel veel geld. Nu dit was juist goed, want ik had in die 8 jaar alles aan de armen gegeven.

De 28ste augustus van 't jaar 1858 zijn we dan bij ds. Robol getrouwd. De dominee zei tegen mijn vrouw: *"Ik wil u wel trouwen, maar de kinderen, die er komen moeten allen gedoopt worden waar uw man hoort."* Nu zij vond dit goed. Wij hebben toen een dertig arme vromen verzocht, en getrakteerd op broodjes met kaas en rookvlees en bier. Ik zei, dat ik hen niet zoveel meer kon geven als vroeger omdat ik nu voor mijn eigen huishouden moest zorgen. Nu, mijn vrouw was ook niet gierig.

Het eerste verdriet dat ik mijn vrouw aangedaan heb, was dat ik nog ging malen over dat meisje waarmee ik verkering had gehad. De boze en mijn goddeloos hart werkten samen dat ik er vreselijk onder gebukt ging. Mijn vrouw merkte het spoedig, want de liefde ziet scherp. En ik ben van nature oprecht en kan niets verborgen houden. Nu, ik zei 't open en gul tegen mijn vrouw, zoals mijn karakter is. Maar dat kan men begrijpen, zij werd zo boos en zei: *"ik wilde dat ik je nooit gekend had."* Maar 't was eenmaal zo; en ik leed onder die kwellingen. Onze Van Zwieten had toen ook zoiets, dezelfde wederwaardigheden. Nu is hij gelukkig alle leed al te boven en juicht al voor de troon. Met de bevalling van mijn vrouw werd ik gelukkig verlost van die zondige gedachten. De Heere maakte mij schuldenaar en na die tijd heb ik er niet meer van geweten. Als de Heere iets wegneemt dan is het voor goed weg.

Later, toen ik eens naar Amsterdam moest voor zaken heeft mijn vrouw aan huis belijdenis gedaan, en is ook bij de gemeente aangesloten. Mijn vrouw heeft in haar gehele dracht erg gesukkeld. Tussenbeide was zij al wild van de zenuwen, en dan moest ik haar met een vigilante (rijtuig) uit de kerk laten halen, en dan konden vier man haar niet houden. Zekere dokter Van Zon, een magnetiseur zei, dat zij eens erg geschrokken was. Dit was ook zo.

Toen zij nog bij haar vader 't huis was, moest ze eens iets onder een toonbank halen, een ledige trommel voor haar vader. Toen greep ze in het haar van een dief die meteen op de vlucht ging. Die schrik was haar altijd bijgebleven, en dit sloeg op het eerste kind, zodat dit paars en blauw geboren werd. 't Was een lief jongetje, maar het heeft maar heel kort geleefd. - Mijn eerste meisje is ook spoedig getrouwd, en wij zijn er samen op de bruiloft geweest.

Wij leefden heel genoeglijk en hoewel ik dikwijls afzwierf bracht de Heere mij weer gedurig in de schuld. En na het treuren over mijn zonden, dan vergaf de Heere mij weer zo heerlijk, en mocht ik weer zwemmen in Zijn liefde. David zingt:

*"Hij schenkt mij hulp,
Hij redt mij keer op keer."*

Zo was ik eens op de bruiloft van Van Dijk toen hij met zijn tweede vrouw trouwde. Ds. Robol was er ook. Maar ik had te veel wijn gedronken. De dominee waarschuwde mij nog, maar 't was al te laat. En dan komt mijn oude natuurtje boven. 't Scheelde niet veel of ik was gaan dansen. Gelukkig bracht de Heere mij de anderen dag al in de schuld en dan was ds. Robol wel eens jaloers omdat ik dan weer zo'n zalig leven had. Hij zei dan, *"U bent zo'n gelukkig ventje en hebt zo'n duidelijke en krachtige bekering gehad."* Hij was dikwijls

nog zo bekrompen, twee of drie weken voor zijn dood is hij nog tot volle ruimte voor zijn ziel gekomen.

Ik moet evengoed mijn kwade dingen vertellen. Ik was mijn oude natuur niet kwijt en zal die hier ook wel nooit kwijt raken, want die oude mens moet gekruisigd worden, met al zijn begeerlijkheden. En de Heiland zegt: *"waakt en bidt, opdat gij niet in verzoeking komt."* Maar wij liggen er al eer wij het weten. Met hete tranen moest ik mijn zonden gedurig bewenen.

Gedurig mocht ik de Heere vragen: *"Waar mijn eerste kind was."* Volgens Brakel en Smytegelt zijn de kinderen der gelovigen in de hemel, als zij zo jong worden weggenomen. Maar ik bad gedurig, of de Heere 't mij ook eens krachtig wilde tonen, waar dit kind was. 't Is maar vier weken oud geworden. Later heb ik 't krachtig mogen geloven, dat ik al mijn kinderen in de hemel zou ontmoeten. 6 zijn er nu al boven, en van 2 heb ik bijzondere openbaringen gehad.

Gedurig had ik strijd over mijn *diakenschap*, om reden ik dit niet goed kon waarnemen. Een diaken moet tijd hebben om de armen te bezoeken. Hij moet gedurig zien, of zij waarlijk behoefte hebben. En ik had het zo druk met die fabriek dat ik maar niet kon geloven dat God mij diaken had gemaakt. Eens was het streng koud, 't vroor dat het kraakte. En daar kreeg ik een schade aan de fabriek van fl. 20.000,-- De ketel was stuk doordat de machinist de pijpen had laten verbranden, en nu konden wij de gehele winter niet werken. Van der Tas, een metselaarsbaas, kwam bij mij om de ketel af te breken. Hij zei: *"zo meneer, dat is van belang."* O, zei ik, *er geschied niets bij geval.* Mijn ziel was toen dicht bij mijn Heiland, en de Heere gaf mij te geloven dat Hij voor mij zorgen zou. Ik mocht juichen in de verdrukkingen, en vast geloven dat Hij mij al die schade vergoeden zou. Ik gaf de knechts alle week hun geld, en zei tegen mijn vrouw: *"nu ben ik aan de één kant blij dat wij niet kunnen werken, want nu heb ik tijd om mijn plichten als diaken te behartigen."* Na de eten ging ik dan de deur uit tegen 2 uur of half drie. Ik stak dan de nodige kwartjes in mijn zak, en zo de gemeente rond bij zieken. En de armste ging ik dan wat brengen, en dan tegen tien uur 's avonds naar huis. Toen geloofde ik, dat de Heere mij voor dat werk geroepen had. Ik had zo'n genot en liefde voor mijn Heiland in mijn hart.

Nooit had ik zo'n goede winter gehad. Hier mocht ik vermanen, dáár weer bidden, en daar weer wat geven. Soms zat ik maar op een stoof met een glaasje water voor mij. En als ik dan dinsdags avonds om acht uur op de vergadering kwam dan kon ik geen geld tellen vanwege de liefde Gods. Ds. Robol kwam dan ook bij ons zitten, en dan moest Gabus en de oude Stoute maar tellen. Ik zat dan maar te praten over de liefde van mijn Heiland, en dat ik zoveel had uitgegeven aan brandstof en geld en dekens. Maar dan bromde Gabus, en zei: *"als jij zo doet komen wij geld te kort."* Maar ik kon geen armoe zien. En gaf dan maar fl. 25,- uit mijn zak. Nu, de Heere gaf er zo Zijn goedkeuring over. Het volgende jaar had ik alles terug, zoals de Heere mij beloofd had.

Dinsdags daaraan volgend kwam ik weer zo opgewekt in de consistorie. Er lag sneeuw, en ik gloeide van de liefde. Zingende kwam ik boven. De dominee wachtte ons al op. Om

beurten moesten wij een pond tabak geven en wat lange pijpen, en dan kregen wij een keteltje met wat koffie, melk en suiker door elkaar. De dominee had maar fl. 800,- traktement. Hij was soms geestelijk zo bekrompen. Als ik het dan zo goed had, biggelden de tranen langs zijn wangen. En dan was hij nog bang dat hij zich voor de eeuwigheid bedroog. Het maakte mij wel eens verlegen, als hij dan zei: *"Jij bent zo'n ondeugend mannetje, en jij geniet zoveel. En ik ga de palen haast nooit te buiten en geniet zo'n liefde van de Heiland niet."* 't Is nog zo erg geworden, dat hij op 't laatst niet meer preken ging. Toch is hij nog zingende gestorven. Hij kon zo heerlijk preken van de lieve Heiland, en dan liepen de tranen ook over zijn wangen.

5. Openbaring van de Vader

Wij hadden ook elke week gezelschap. En zo vroegen de vromen wel eens: *"Mijnheer Parmentier, hoe ver zijt gij nu al gekomen, op de weg der levens?"* Ik zei dat ik een ruim gezicht had in de Weg der Verlossing, en als ik nu maar dicht bij mijn Heiland schuilde, behoefde ik nooit aan mijn buurman te vragen, of ik deel aan de Heere had. Want dan getuigde Zijn Geest met mijn geest dat ik een kind Gods was. Week ik echter eens af, dan kwamen er twijfelingen, en bestrijdingen, of ik wel in de ware wijnstok Christus ingelijfd was. Ik wist goed dat de Vader mij getrokken had uit de macht der duisternis. Als Rechter had ik Hem leren kennen. Toen ik aan mijn zonden ontdekt werd zag ik God als Rechter, als met een uitgetrokken zwaard boven mijn hoofd. Later werd mij de Weg der Verlossing geopenbaard, maar toch kon ik nooit goed Vader zeggen. Ik werkte maar met de Tweede Persoon. Ds. Robol zei altijd: *kindertjes, gij mag gerust Vader zeggen, want een kind in de wieg is evengoed een kind, als een volwassene.* Nu, 't was mij alles goed. Ik wist op goede gronden dat de Heere Jezus mijn Borg was en zo heb ik 16 jaar doorgebracht. De Heiland zegt immers: *"Die Mij gezien heef, die heeft de Vader gezien."* Toch vroeg ik wel eens in het verborgen: *"Lieve Vader, als het goed voor mij is en als het tot eer van Uw Naam kan strekken, openbaar U dan ook eens aan mijn ziel zoals Gij Uzelf aan Uw kinderen openbaart."*

Eens op een maandag, wij kwamen uit Den Haag rijden, daar werd ik als opgetrokken in de hemel. Ik gaf de lijsten aan de knecht, en ik was geheel weg in de geest, en kreeg een liefde in mijn hart tot de Vader, zoals ik nooit tevoren gekend had. Dit duurde de gehele weg over. Ik durfde, wat wij anders gewoon waren, geen glaasje alcohol gebruiken. Ik was geheel ontmenst. [buiten mezelf] Later vroegen de vromen of 't nog wat nagelaten had, maar 't was weg en ik wist niet wat dit geweest was.

Het jaar daarop heb ik weer een jongetje verloren. Hoewel ik veel voor dit kind had gebeden, kreeg ik toch geen duidelijk antwoord dat het kind in de hemel was.

En weer was een kind erg ziek. Vrouw Lut had er al 13 weken bij gewaakt. En dan liet mijn vrouw mij dikwijls roepen, omdat het kind zo hard ziek was. Op 't kantoor had ik 't zó druk en dan de zorg van die hele fabriek, want mijn broeder deed er niet veel aan, en mijnheer Heiboer had er geen verstand van. En daarbij, was ik de Heere weer kwijt geraakt. Er lag een breuk, zodat de Heere mij weer bezocht met ziekte van een kind. Want ik was een beetje gaan speculeren in effecten. Het kind was 1 jaar oud, een lief jon-

getje, het lag nog op mijn schoot toen het stierf. Mijn vrouw stond er goed bij. Zij zag het kind door het geloof opvaren naar de hemel. Vrouw Lut legde het kind af en ik was compleet suf. 's Morgens zei ik tegen de meid: *"Stil meisje, wees een beetje stil, je maakt ons kind wakker."* Toen zei mijn vrouw: *"Wel man, waar zijn je gedachten? Het kind is immers afgelegd."*

Ik had zo graag één jongetje van de vier over willen houden. Nu ik ging naar boven en schreeuwen tot God. Er staat:

*"Zij sloegen 't oog op God;
Zij liepen als een stroom Hem aan;
Hij deed hen nimmer schaamrood staan,
En wendde straks hun lot."*

Van half acht 's morgens tot 10 uur, dan boven, en dan weer maar beneden. Ik mocht gelukkig pleiten op het verbond, en moest mijzelf maar aanklagen, wegens mijn zonden. Ik beloofde de Heere naar de kassier te gaan en op te houden met speculeren. En mocht maar pleiten op dat woord: *die zijn zonden belijdt en laat, zal barmhartigheid verkrijgen*. En dan dat de Heere toch een Hartenkenner en Nierenbeproefer was, en dat 't mij van harte leed was. Toen ondervond ik dat, als de Heilige Geest te bidden geeft om een zaak, er dan ook uitkomst komt. Ik moest maar smeken om reiniging in de bloedwonden van Zijn lieve Zoon.

Heiboer kwam mij om 9 uur even condoleren. Die zei: *"nu Parmentier, de Heere heeft u wat te zeggen."* Ik mocht zo worstelen met de Heere en zei: *"Vader, toen ik als een hollend paard naar de verdoemenis liep, hebt Gij mij wel vergeven."* En toen was 't of ik 's Vaders ingewand hoorde rommelen, en als een hoorbare stem, die zei: *"Hier mijn kind hebt gij Mij weer terug. Ik heb al uw zonden uitgedelgd, en u opnieuw gewassen in de bloedwonden van Mijn lieve Zoon. En zwem nu maar eens weer in Mijn liefde."* En daarbij nog, *"Ik heb uw kind opgenomen in mijn eeuwige heerlijkheid en dit kind zal tot u niet wederkeren, maar gij wel tot dit kind."* Wel, wel, wat een lieve Vader! Als met arendsvleugelen liep ik naar mijn vrouw. Zij was ook zo blij. Mijn ziel weer gered en dit kind in de hemel. Ik zei: *"Zet nu maar spoedig koffie, en wij zullen een boterham eten."*

Onder het gebed werd mijn geloof opnieuw bevestigd, en ik zag het kind de kroon voor het Lam neerwerpen. Toen gingen wij zingen van de wegen des Heeren. En om 12 uur kwamen de vromen uit de kerk mij condoleren. Maar ik kon het niet hebben, zó had de Heere mij weer verblijd. 's Middags bracht een zuster mij een verzenboekje van *Van Alphen*. Gelovige ouders moeten zo treurig niet begroeten de sterfdag van hun kroost, want het was maar geleend. En zo zei de Heere tegen mij: *"'t was niet het uwe, maar het was het Mijne."*

En toen ik het aan ging geven op het Stadhuis, vroeg de Heere, *of ik nu niet blijer was dan toen het éérst ingeschreven werd?* Nu wist ik dat het een uitverkoren kind was, en reeds in de Hemel. Nooit heb ik het meer hier verlangd. 13 weken heb ik het zo zalig gehad, alle dagen maar zingen op het orgel. Ik ging ook naar de kassier, en liet dadelijk alles verkopen. Ik zei: *"benen uit, wat heb ik meer met de afgoden te doen?"*

Zo worden wij gewillig gemaakt op de dag van Gods heirkraft, en dan is de liefde Gods ons meer waard dan duizend werelden. Bij de begrafenis hebben we ook zo gezongen:

*"Ik ben Zijn kind, Hij is mijn Vader,
dus Zijn rijkdom is de mijn", enz.*

En dan: *"Jezus is mijn oudste Broeder,
dus mijn Maker is mijn Man" enz.*

En dan: *"k Zal 't u zeggen, 'k ben geboren
hoger dan de sterren staan."*

Wij hebben zolang gezongen tot ik niet meer hardop bidden kon. De dokter zei: *"Met raauw speke zou het wel weer genezen."* Nu, ik ben altijd een beetje schor op mijn longen gebleven en als ik maar een klein beetje koude vat, doen mijn longen mij zeer. Mijn vrouw had zo graag dat wij over al onze kinderen in de rouw gingen. En als de mensen mij dan vroegen, waarover ik in de rouw was, dan zei ik: *over mijn zonden*. Want ik had zwaar tegen de Heere gezondigd.

Vrouw Lut is nog blind bij ons geworden zodat ik haar met een vigilante moest laten thuis brengen. Van binnen kon zij echter goed zien.

Nu heb ik nog een meisje in de hemel. Die stierf juist toen ds. Holster zijn intrede deed.

Maar eerst moest ik nog vertellen, hoe de Vader Zich aan mijn ziel geopenbaard heeft, als *mijn Vader*. Zoals ik een jaar tevoren op de Haagse weg ondervond, heb ik later in werkelijkheid genoten. Ik was dan weer een beetje afgevoerd, door al mijn beslommeringen met die fabriek. En een kleine was weer erg ongesteld. Elke tien maanden had mijn vrouw een kind. Zij liet mij roepen en ik kwam boos binnen en zei: *"Wel vrouw hoe kunt je mij zo plagen, daar je weet dat ik mijn handen zo vol heb; en dan mij gedurig te laten roepen."* "Ja," zei mijn vrouw: *"je zult nog sterven op de fabriek, en je laat mij maar alleen tobben. Ben jij een vader? De Heere zal weer met harde slagen moeten komen om je terecht te brengen. Je bent weer ver van de Heere en bidt niet eens voor het zieke kind."* Heel verkeerd ging ik in de zijkamer om voor het kind te bidden. En zodra ik in het verborgen kwam, maakte de Heere mij al schuldenaar, dat ik mijn hart meer gaf aan de fabriek, en aan wereldse beslommeringen, dan aan de Heere. En zo heb ik wel een uur geworsteld, en werd als een vijand weer gezaligd. En op het gebed herstelde het kind. Toen ik binnen kwam, zei mijn vrouw: *"Wel man, wat ben je lang in het verborgen geweest, het kind is op mijn schoot hersteld."* Ik zei: *"Ja, om jouw wille te zijn ging ik in het verborgen. En nu is het kind beter, en mijn ziel weer gered."*

Veertien dagen heb ik toen weer in Zijn liefde gezwommen. Ik stond te beven aan mijn lessenaar, zo'n honger en dorst gevoelde ik naar de gerechtigheid van mijn Heiland. Ik was maar bang dat ik de Heere weer kwijt zou raken.

Maar onder alle genietingen had ik zo'n leegheid in mijn ziel. Ik kon het zelf niet plaatsen. Mijn vrouw was de 28ste december jarig. Ze zei: *"Man wij zullen met de kerkenraad óók enkele*

arme vromen vragen, en dan zullen wij hen trakteren. Eerst broodjes met chocolademelk en dan zal ik oliebolletjes voor hen bakken."

Wijn of likeuren kon ik toen niet zien want ik was dicht bij mijn Heiland, en dan hebben wij weinig behoefte. 't Is dan maar te doen om te drinken uit de beken Zijner wellusten. Nu, ik had het die dag zo zalig voor mijn gemoed, maar de vijand maakte mij wijs, dat 't mij te doen was om eens lekker te eten en te drinken. De kamer zat al vol mensen, en ik was boven in het gebed, en zei zo: *"Lieve Heere, dit weet Gij toch wel beter, dat 't mij daar niet om te doen is. Maar wel, dat die leegheid in mijn ziel eens mocht vervuld worden."* En toch was ik zo hemelsgezind.

Eindelijk kwam ik beneden, en broeder Heiboer zei: *"Waar blijft je toch, ventje? Wij zitten met ongeduld op je te wachten. Wat moeten wij zingen?"* En dadelijk gaf de Heere mij een versje, waarin voorkomt:

*"Eén dag is in Uw huis mij meer
Dan duizend, waar ik U ontbeer;
'k Waar liever in mijns Bondsgods woning
Een dorpelwachter, dan gewend
Aan d' ijd'le vreugd' in 's bozen tent."
Psalm 84:5*

Nu ik mocht de Heere smeken om in ons midden te komen en dat wij genot in Zijn liefdedienst mochten smaken. Ik had het zo goed. Wij zongen gedurig. En ik at een half kadetje. Zo zijn we tot 2 uur bij elkaar geweest. Mijn vrouw had maar schik dat die arme vromen zo smulden van die heerlijke oliebolletjes. Mijn zwager, De Nijs, was er ook bij. Hem had de Heere ook kort geleden bekeerd. Van een grote vijand was hij een vriend geworden.

De 30^e december was er bij Van Dijk gezelschap, op de Haarlemmerstraat. Nu, ik vroeg aan mijn vrouw, of ik er heen mocht. De laatste avond van het jaar trakteerde de juffrouw de arme vromen op broodjes, met chocolade. Toen ik kwam zat de kamer al vol mensen. De oude Schoekman vroeg hoe 't mij ging. Ik zei, dat ik altijd nog zo'n ledige plaats in mijn hart had, niettegenstaande zoveel liefdebezoeken van mijn Heiland. 't Was een harde meester en hij sloeg mij van belang. Maar het hinderde mij gelukkig niet. Aan het einde zei Jantje Koorenhof, een lieve Godzalige man: *"Daantje jij moet eindigen."* Ik wist dit al, want de Heere had mij dit al gezegd en ook een versje gegeven uit Psalm 141:1.

*"'k roep, Heer' in angst tot U gevloten,
Ai haast U tot mijn hulp en red,
Hoor naar de stem van mijn gebed,
Daar ik U aanroep in mijn noden."*

Terwijl zij dit zongen maakte ik een boodschap om even weg te lopen. En ik mocht zo smeken: *"Och lieve Heiland, kom toch maar bij mij, en verzadig mijn ziel toch met Uw inkomsten."* Ik zwom in Zijn liefde, en zo kwam ik binnen. Ik wist niet of ik in de hemel of op aarde was, en kon er haast niet uitscheiden. Zo kwam ik bij mijn vrouw. Ik had niets dan een

glas water gebruikt; en kon niet eten, van de liefde Gods. Ik vroeg maar om voor hen te bidden, en terwijl wij op onze knieën lagen, als naar gewoonte, *toen openbaarde de Vader Zich aan mijn ziel.*

Toen mocht ik zien hoe de Vader de Auteur van het werk was, Die ons getrokken heeft uit de macht der duisternis, en overgebracht in het rijk van de Zoon Zijner eeuwige liefde. Hoe de Vader in de stille eeuwigheid al zeide: *"Wie zal er Borg worden voor deze uitverkorenen? En hoe de lieve Borg daar zei: zie, Ik kom, o God, om Uw welbehagen te doen; want Uw wet is in het binnenste mijns ingewands."* En zo kreeg ik door de verlichting van de Heilige Geest te zien dat God mijn Vader was en ik Zijn kind van alle eeuwigheid bemind. Ook gaf de Heere mij duidelijk te zien dat mijn Borg de weg was, die mij tot de Vader gebracht had door Zijn lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid. En hoe niemand tot de Vader kan komen zonder de Zoon, want Hij zegt Zelf: *"Ik ben de Weg en de Waarheid en het Leven; en niemand komt tot de Vader dan door Mij."*

Ik zonk maar weg in het wonder. Door mijn afzwervend hart was ik weer een beetje afgeweken geweest, en nu had mijn Borg mijn zonden weer verzoend. Maar nu zag ik ook dat ál mijn zonden verzoend waren, en ik vrede had in het bloed des kruises. Vrede met God door de Heilige Geest, Die het alles aan mijn ziel toepaste.

Ik was geheel ontmenst. Ik dacht, ik had nog nooit zo'n liefde gekend en ik had toch veel in die 16 jaar genoten. In die tijd had ik driemaal geprobeerd om Vader te zeggen, maar nooit kon ik er werkzaam mee worden. En nu was alles een vlakke zaak. Die lege plaats in mijn hart was weg. Om 2 uur 's nachts stonden wij van onze knieën op, mijn vrouw en de meid hadden ook geen slaap gehad. Mijn vrouw dacht maar dat ik in de liefde zou weggenomen zijn. Ik stond als een reine ziel, of ik pas uit mijn Makers hand was gekomen en of ik nooit zonde gekend of gedaan had. Ik vroeg, of ik enige uren slapen mocht, en of mijn lieve Vader zou geven, dat ik van de heerlijkheid des hemels dromen mocht en of ik dan vroeg ontwaken mocht. En 't gebeurde allemaal.

Om zes uur stond ik op en had meer begeerte naar Gods Woord, dan naar een kopje thee. Ik sloeg Romeinen 8 op. En toen ik daar kwam, dat *Gods Geest getuigt met onze geest dat wij kinderen Gods zijn*, riep ik mijn vrouw dat zij mij toch helpen zou om de Heere groot te maken. Groter weldaad kunnen wij in dit leven niet krijgen. Dat heerlijke, om nu *Abba, lieve Vader*, te mogen zeggen! En zoals er staat: *Wij roemen ook in God, door onze Heere Jezus Christus, in Wien wij de verzoening verkregen hebben.*

Ik liet aan mijn compagnon zeggen, dat ik de gehele dag niet werken kon. De knechts moesten maar bonen met spek krijgen, 1, 2 of 3 pond naar dat de huisgezinnen waren. En als hij er niet aan meegaf was 't voor mijn rekening. Ik bad maar dat de arme vromen, bij mij mochten komen. Nu wij kregen 's avonds een kamer vol. En zo heb ik weer 14 weken mogen zwemmen in de liefde van mijn Vader. Wij mochten maar zingen van de wegen des Heeren.

Jammer dat ik het later weer zó verzondigd heb. Wij zijn en blijven in onszelf afhoereerders. Gelukkig dat de Heere met Zijn kinderen niet bedrogen uitkomt.

*Hij weet wat van Zijn maakesel zij te wachten;
Hoe zwak van moed, hoe klein wij zijn van krachten,
En dat wij stof van jongs af zijn geweest.*

Hij blijft gelukkig de getrouwe en onveranderlijke Verbonds Jehovah, anders kwam er niets van ons terecht. Zo menig keer ben ik later nog afgezworven, maar, dan heb ik in ruime mate de wrange vruchten er van ondervonden. Als wij de Heere verlaten, dan bezoekt Hij ons met de roede. Maar 't zijn geen geselingen, nee, Vaderlijke kastijdingen, enkel uit liefde opdat wij Zijn heiligheid zouden deelachtig worden. *Want Ik zal in Mijn liefde niet feilen*, zegt de Vader. Hoewel ik in mijzelf de slechtste uit de slechtsten was, toch een lief kind, van eeuwigheid af. Niet omdat er iets goeds in mij gevonden werd, ook na mijn wedergeboorte niet. Hoe graag had ik heilig willen leven, dat wist de Heere. 't Was mij leed en jammer en hartzeer, dat ik mijn Vader zózeel verdriet deed. En dan klaagde ik mijzelf maar aan en was blij dat Hij een Hartenkenner en Nierenbeproefer was. David wist dit ook zoals er staat in Psalm 116:

*"Hij schenkt mij hulp,
Hij redt mij keer op keer."*

En dan weer:

*"Want, o Heer' ik ben tot hinken,
En tot zinken
Ieder ogenblik gereed,"*

En Paulus: *"Als ik het goede wil doen, ligt het kwade mij bij."* Hij was vleselijk verkocht onder de zonde, en zei: *"wie zal mij verlossen van het lichaam dezes doods?"* Toch dankte hij God, door Jezus Christus onze Heere, dat Hij alreeds verlost was. Naar mijn gedachten, uit de macht des Satans daar wij van nature niet uit verlost kunnen worden, tenzij de Drie-enige Verbonds Jehovah ons er uittrekt. Dat is de grootste verlossing. Zo wij niet verlost zijn uit de macht der hel en niet wedergeboren zijn dan zitten wij nog in de nacht der zonde.

Wie weet hoe spoedig ik geheel verlost zal zijn, van de oude mens der zonde, en van een hart dat mij gedurig van terzijde afleidt! Ik ben gelukkig 21 april 71,5 jaar dus de tijd schiet al vast op. *En dan zullen wij altijd met de Heere zijn. Vertrouwt elkander met deze woorden!* Nooit meer afwijken, altijd zwemmen in Zijn liefde, in die liefde waarmee Hij ons heeft liefgehad.

6. Het ziekbed van mijn kinderen en bekering van Johanna

In die dagen kregen wij weer een lief dochttertje Jenneke, genaamd. De vromen zeiden dat de Godzaligheid op dit kind haar gelaat lag. Ik was bang haar weer te moeten missen. Ds. Robol stierf in die dagen. Een halfjaar voor zijn heengaan, werd het kind al ziek. Ik leefde dicht bij de Heere terwijl mijn vrouw van haar in verwachting was. Toen kwamen de pokken in ons huis, twee dochters kregen ze erg. Marie was spoedig beter en niet veel geschonden. Maar Johanna bleef 9 maanden ziek, en bij de dood af. De dokter zei, dat

het mijn schuld was, omdat ik hen niet had laten inenten. En als nu mijn vrouw en de twee meiden en mijn nichtje niet ingeënt werden, zouden zij alle ook de pokken krijgen. Ik riep maar: *ach lieve Vader, als het met Uw raad kan bestaan, herstel ze weer en wil er allen voor bewaren.* Nu, niemand heeft ze meer gehad. Een schipper de Vries en Hendrik van Eiken, uit Meppel hebben met Pracht nog een nachtje gewaakt.

Het ziekbed van Johanna is haar bekering geworden, zij was geheel blind, en een monster van de pokken om te zien. En dan riep ze maar: *vader, bid toch voor mij, of de Heere mij bekeren wil, want zo kan ik niet sterven.* Nu, ik deed dit toch alle dagen voor die kinderen. En zo lag dit kind dagenlang te kermen aan de Heere om bekeerd te worden. Dit kind had nooit de wereld gediend. Dan vroeg ik haar, wat ik bidden moest? Zij zei, *dat ze een grote zondares was, en dat zij zo graag zou willen dat Jezus zich ook eens aan haar ziel zou openbaren.* De dokter had nooit gedacht zij er beter van zou worden. Eens vroeg ik: *"kind is je ziel nu al gered?"* Zij zei: *"nee vader."* Maar op een keer riep ze: *"vader, vader"*, als met een half dood lichaam, *"nu heeft de Heiland Zich aan mijn ziel geopenbaard.* En Hij zei tot mij: *uw zonden zijn u vergeven; en gij zijt de Mijne. Nu kan ik wel sterven. En nu, vader en moeder, nu zingen: komt maakt God met mij groot."* En Psalm 25. *"Wie heeft lust den Heer te vrezen?"*

't Huilen stond ons nader dan het lachen. Wij dachten, dit kind ook te moeten verliezen. Zij riep ons maar bij haar ledikant en onder tranen moesten wij zingen. Zo is dit kind ook waarlijk toegebracht. Haar zuster Marie ging zij ook vermanen, die lag naast haar in een ledikant. Maar die was zo ondeugend, die wilde er niets van weten. Negen maanden heeft dit kind zo gelegen, en wij moesten haar laten voeren, als een vogeltje. Eindelijk heeft de Heere haar opgericht. Later heeft zij nog veel van die nacht mogen vertellen, dat de Heere haar ziel gered had. Marie is ook hersteld en gelukkig heeft niemand de pokken meer gehad.

Daarna werd weer een meisje geboren. De Heere bezocht dit kind ook weer met ongesteldheid. Zo was ik 's avond eens op het gezelschap bij mijnheer Van Dijk, toen de nachtwaker mij kwam halen, dat het kind op sterven lag. Op weg naar huis kwam de Heere mij zo voor: *"Ik zal dit kind ook van u wegnemen."* Het was een engel van een kind. Ik kon 't haast niet missen. Maar ik zei: *"Maak mij dan maar los, lieve Vader."* Zo kwam ik 't huis. Ik mocht zo zuchten voor dit kindje en de Heere herstelde het weer.

Maar later nam de Heere het toch weg. 's Zondags na het eten zei mijn vrouw: *"het is net of ons kindje weer beter wordt."* Voor kerktijd om half 5, bad ik of de Heere mij los wilde maken en of Hij, 't als Hij 't kind van ons wegnam, in Zijn eeuwige heerlijkheid wilde opnemen. Uit kracht van het Verbond geloofde ik wel, dat de Heere niet alleen mijn God, maar ook *de God van mijn zaad* was, maar ik wilde dit zo graag eens krachtig ondervinden. Toen ik uit de kerk kwam zongen ze maar Psalmen in mijn hart. Ik zei: *"lieve Vader, zou dit kind naar de hemel zijn gegaan?"* Thuis komende belde ik aan en vroeg aan de meid hoe het met het kind was. Zij zei: *"Ja, mijnheer, voor 5 minuten heeft uw vrouw het in het wiegje gelegd. Ik tilde het kleedje op en ja, 't was niet meer."* Mijn vrouw lag een ogenblik op de canapé, zij had het even neergelegd. *"Wel, wel"*, zei zij, *"het kind lag mij maar aan te kijken, en nu is het al niet meer."*

Ik ging naar boven worstelen of de Heere 't mij bekend wilde maken, waar dit kind was. Nu, de Heiland kan medelijden hebben met onze zwakheden, omdat Hij in alles is verzocht geweest, uitgenomen de zonde. Zo ontfermde de Heere zich over mij en gaf mij krachtig te geloven dat dit kind ook in de hemel was en ik eenmaal tot haar zou gaan. De Heere gaf Zichzelf in de plaats en dan kan men alles missen.

Zo heb ik weer 14 weken in de liefde Gods mogen verkeren. Dan mocht ik mijn Vader maar danken, dat Hij die kinderen voor de dag des kwaads had weggenomen. Ik had maar gemeenschap met hen.

7. Problemen met de fabriek

Jammer dat ik later weer zo afweek. Mijn broer Jan en Heiboer en ik zijn weer aan 't speculeren geraakt. Dat ging zó erg, dat zij uit de fabriek moesten, en mijn oom Bakker en ik, erin bleven. Of, anders had mijnheer Kneppelhout zijn geld terug moeten hebben. Zo werd ik dan compagnon met mijn oom Bakker, voor tien jaar, van 1871 tot 1881. Mijn oom was destijds zaakwaarnemer voor de heer Kneppelhout, daar ik heel veel geld van in de zaak had. Nu had hij mijnheer Kneppelhout zó bepraat, dat er een contract zou zijn, waarbij ik No.1 zou zijn om de fabriek te dirigeren en hij No. 2, want hij had er geen verstand van. Maar er stond in dat de zondag zou geheiligd worden. Nu, al heel spoedig verbrak hij dit contract. Hij liet de ketel, die eens in de maand schoongemaakt moest worden, op zondag schoonmaken, om dan 's maandags weer aan het werk te kunnen gaan. Maar ik liet dit altijd 's maandags tussen 12 en 2 uur doen, dan hadden wij een halve dag schade. Toen ik hoorde dat hij dit had laten doen, kwam ik 's maandags niet op het kantoor. En toen hij mij liet roepen, zei ik, als dit weer gebeurde, dat ik niet meer op de fabriek kwam. Maar hij kon niet buiten mij, want hij had er niets geen verstand van. De vromen op de fabriek hadden het zeer kwaad. De meest vrome knechts moesten weg, en ik kon het ook onmogelijk met hem uithouden. 't Was een eerste vijand van Gods ware volk.

Ik riep maar tot de Heere, en had veel behoefte aan verstand met Goddelijk licht bestraald om uit die fabriek verlost te worden, als het Gods wil was. Al mijn vier jongens waren overleden, en ook twee meisjes. Van twee had ik het krachtig geloofd zij in de hemel waren. En voor die andere kinderen gaf de Heere mij veel gebed, om te weten waar zij waren. Ze zijn allen 1 jaar of negen maanden oud geworden.

Later heb ik 't van hen allen geloofd. En de Heere gaf 't mij ook te geloven van Marie. Mijn vrouw had veel voor haar te zuchten, en Ambrosius zegt: *"een kind van zoveel gebeden kan niet verloren gaan."* Menigmaal heeft de Heere 't mij geopenbaard dat ik hen allen in de hemel zal weervinden. Laatst nog bij 't sterven van mijn éérste vrouw. Toen zei de Heere tegen mij, dat ik hen allen weer zou zien, en ook Johanna en Marie.

Maar om nu tot mijn verhaal terug te keren. De Heere gaf mij iedere dag veel behoefte in het verborgen om uit die fabriek verlost te worden. *Welnu man*, zei mijn vrouw, die veel

verstandiger was dan ik, *als het een gebed is van de Heilige Geest, dan zal de Heere er je uit verlossen. Als de Heere een zaak begint dan voleindigt Hij ook, dus heb maar geduld, man, op Zijn tijd zal de Heere voleindigen.*

Mijn oom werd hoe langer hoe vijandiger. Op een morgen zei ik tegen hem: *"Oom, zo kan ik het niet langer volhouden, ik kan met u niet en u zich met mij niet verenigen." Daarom moesten wij maar scheiden. Geef mij mijn deel uit de zaak, en zoek u een compagnon die naar uw smaak is, daar u mede naar de sociëteit kan gaan. Ik ga dan stilletjes leven.* Nu, hij keek mij vreemd aan en zei mij, dat hij daar eens over denken zou. Hij was compleet een duivel op de fabriek. De vrome knechts moesten weg, ook de meesterknecht Van Koperen, en eindelijk baande de Heere ook voor mij een weg. Hij vroeg mij hoeveel geld ik moest hebben om eruit te gaan. Ik zei, zoveel duizenden. Maar dit was te veel, zei hij. Na die tijd deed hij alles om het mij maar bitterder te maken. Het was compleet ondragelijk voor mij. Dan bood hij mij weer enige duizenden minder aan, en dan zei hij dat hij de fabriek zou verkopen. Maar ik zei: *wel man, dat kunt u niet, ik ben No.1, en buiten mij kunt u niets doen.*

Zo tobde ik elke dag maar voort. En had heel veel behoefte aan wijsheid en geduld. Ik mocht dicht bij de Heere schuilen. Hij vroeg gedurig: *"wel heb je er al over gedacht?"* Dan zei ik: *"ja, zoveel duizend guldens wil ik hebben. En als u nog langer wacht, moet ik meer hebben, want de wol is aan het rijzen, dus iedere week gaan wij enige duizenden vooruit. Dus als u niet spoedig besluit moet ik meer hebben."*

Bijna alle avonden gingen wij een uurtje naar broeder Van Dijk. Die avond dat wij daar weer waren vroeg hij of ik wel gedacht had, om enige duizenden te vragen, voor de naam van J. Parmentier en Zonen. Ik zei, van nee. Nu zei hij, *dan moet u nog 5 duizend gulden vragen voor de naam van de firma, en dat zullen zij u wel geven, want als zij die fabriek op hun naam zetten, dan verkopen ze niets.* Al had ik er f 10.000,-- voor willen hebben, dan hadden zij het zeker gedaan. Nu, zei van Dijk, *denk er om, dat u het morgen zegt.* Ik beloofde het hem, en zo gingen wij naar huis. Ik bad aan mijn Vader om hulp in deze weg, en om standvastigheid om bij mijn gedane belofte te volharden. De volgende morgen zei mijn oom weer: *wel neef, hoe hebt je erover gedacht?*

Mijn hart klopte al, want ik was bang voor die halve duivel. Nu zei ik, *als u mij deze week mijn zin niet geeft en nog f 5.000,-- bovendien voor de naam van de firma dan moet ik de volgende week nog veel meer hebben.* Daar stond hij verbaasd van. *Wat heb je aan die naam?* Zei hij. *Of ben je van plan een andere fabriek te bouwen?* Ik zei, dat ik stil ging leven. Maar hij werd boos en zei: *hoe verzin je dit, dit gebeurt nooit.*

Een dag of wat later liet de Heere mij zo klaar dromen, net zoals mijn oom later met mij handelde. Ik droomde dan dat ik op het kantoor kwam, en dat mijn oom zei: *wel neef, heb je nog andere gedachten, over die f 5.000,--?* Ik zei: *nee oom, de hele som moet ik hebben en dan nog f 5.000,-- voor de firmanaam en zo niet dan is het gedaan.* Ik droomde verder dat hij een kaarsje aanstak want het was avond en mij wenkte om in de spreekkamer te volgen. En dat hij toen zei: *daar, zet je handtekening maar op dit stuk.* Daar stond alles op wat ik gevraagd had. Ik was aangedaan over die droom. 's Morgens vertelde ik 't aan mijn vrouw en 's avonds aan van Dijk. Hij zei: *als dit van de Heere is dan zal het ook zo gebeuren.*

En jawel, acht dagen naderhand, ging ik 's avonds naar de fabriek om te zeggen dat ik naar een kerkelijke vergadering moest. Ik had niets geen gedachte meer over die droom. En toen stak hij een kaarsje aan en zei: *volg mij, neef*. Nu, ik volgde hem naar de spreekkamer. En toen zei hij weer: *heb je er nu al eens over gedacht?* Ik zei: *wel oom, hoe kunt u er nog over praten? Ik doe het niet anders*.

Toen kwam die droom van de vorige week in mijn gedachten. Ik zei: *o ja, ik moet u mijn droom eens vertellen. Of het nu een Goddelijke droom is weet ik niet maar 't gebeurde juist zo als u nu doet*.

Nu, zei hij, *dat was een Goddelijke droom*. Meteen haalde hij dat stuk uit zijn zak, door de notaris opgemaakt, dat ik afstand deed van de fabriek. En voor zoveel duizenden als ik gevraagd had. Alles was in orde. En ik moest meteen beloven, geen fabriek meer op te zetten. De andere dag kwam zijn compagnon op de fabriek, en nu kreeg ik nog f 1000,-- salaris voor een jaar onderwijs.

Toen zag ik voor het eerst meneer Kuiper, die nu met mijn oom dagelijks drie uur 's morgens en drie uur 's middags les moest hebben, in alles wat de fabriek aanging. Meneer Kuiper moest nu al die gelden aan mij uitkeren. Wij dronken samen een glas wijn en ik was erg blij uit de fabriek verlost te zijn. Ik was maar 1 jaar, en Kuiper is 9 jaar met mijn oom compagnon geweest. Mijn vrouw en ik, wij loofden de Heere voor al Zijn weldaden aan ons bewezen.

Nu ben ik nog vergeten *het sterven van mijn lieve moeder* te melden.

Nadat wij in 1858 getrouwd zijn is mijn lieve moeder erg gaan sukkelen. Zij was blij dat ik een goede, beste vrouw had. Moeder is nog op onze bruiloft geweest. Vóór ons trouwen logeerde mijn vrouw bij mijn broer Jan. Wij gingen later op *de Mare* om de hoek van de Lange Gracht wonen. Duizenden gebeden heb ik voor haar opgezonden en dan zei zij altijd: *Jij hebt het gekregen, ofschoon je zo'n ondeugend kind bent geweest. En ik heb je onder mijn hart gedragen en altijd goed gedaan, en ik krijg het niet*.

En dan bad ik maar stil: *ja Heere, de genade is zo vrij. Maar neem mij toch maar eerder weg, als het U beliebt, en geef toch dat ik mijn moeder niet onbekeerd zie sterven, want dat zal ik niet kunnen zien*. En terwijl ik nog met mijn vrouw in het gebed was, zei ik: *wel vrouw, ik kan niet meer bidden. Wat zou dit zijn?* Om elf uur werd er nog gebeld, en kwam de waakster ons halen. Ze zei, dat als wij nog afscheid wilden nemen van moeder, wij moesten komen, want zij ging sterven. Nu, ik vroeg haar hoe het ging en of zij nog wel eens bad, en zei dat het nog tijd was. *Nee*, zei ze, *jij hebt het om niet gekregen en ik heb het niet*. Zó blies zij de laatste adem uit. En de Heere schoof er een gordijn voor, ik kon er niet eens om treuren. De Heere nam alles van mij weg en ik mocht er nooit inkomen. Dit was in Januari 1859.

Ik was blijde dat God mij vóór die tijd een bekeerde vrouw gegeven had. En toen zijn wij in het huis van mijn ouders gaan wonen. Eén jaar na vader stierf mijn moeder, vader is 56 en moeder 58 jaar oud geworden. Dus beiden zijn niet oud mogen worden.

8. Afgedwaald en weer opgezocht

Wij moesten nog in de fabriek blijven wonen tot ik een andere woning had. Eindelijk kochten wij een buitenplaatsje, buiten de Hoogewoerdspoort, en lieten daar nog een tuinkamer bijmaken, zodat wij daar heel mooi woonden.

Ik was toen 45 jaar, en nadat wij er zo wat een jaar gewoond hadden kwam er een zondige gedachte bij mij op, namelijk om weer eens te speculeren in effecten. De Heere waarschuwde mij dadelijk in mijn geweten. En had ik toen maar gebeden, of de Heere die overleggingen uit mijn hart wilde wegnemen. Maar nee, ik ging er meer en meer over denken, en mee redeneren.

Ik had namelijk een zuster die niet veel had, en als ik dan maar met één stuk ging speculeren, dan kon ik haar elke week f 3,-- geven. Ik kon dit toch wel gedaan hebben, maar ik werd al een beetje gierig. Ik ging naar de kassier die al die effecten voor mij gekocht had, om eens te spreken over een stukje van f 2.500,-- om te prolongeren. *O, dat kan heel goed* zei hij, *verscheidene dominees en pastoors doen dat wel, daar is niets geen bedrog in.* Nu, ik kwam thuis en vertelde het aan mijn vrouw, en die zei: *Man, wat wilt jij gaan doen? Een ban brengen over ons huis? Dit mag volstrekt niet gebeuren. Ik zal de trommel met effecten wegsluiten.* Nu, dit deed zij ook, maar ik had er grote zin in, en bad niet of de Heere 't van mij weg wilde nemen.

Een week naderhand ging mijn vrouw met de kinderen naar Neerbosch bij Van 't Lindenhout logeren. En zij bracht de trommel met effecten bij Van Dijk, onze ouderling. Ik bracht haar en bleef de zondag over. En 's maandags ging ik weer naar huis. En toen naar Van Dijk om een effect. Ik haalde er een uit van 4000 dollars, en gaf dat aan de kassier, die er dadelijk 8 bijkocht. Ik had waarschuwingen genoeg gehad, bonzen op bonzen in mijn geweten, maar daar lag ik. De macht der zonde was zó sterk dat ik er toch over heenging. Nu kon ik mijn zuster 's wekelijks drie gulden geven zei hij, dan verpest u er niets bij. Mijn vrouw bleef 5 weken weg en die 9 effecten begonnen zo op te lopen dat ik er 1000^{den} guldens mee verdiende. Dit maakte mij zo begerig, dat ik nog één stuk ging halen en voor duizenden liet kopen. Waarmee ik in korte tijd ook duizenden guldens verdiende. Van Dijk wist niet dat ik aan het spelen was, eindelijk waren er dollars in de trommel.

Toen nog maar één stuk van 1000 over was, begon de Frans-Duitse oorlog, 1870. Had ik ze toen maar verkocht, dan was ik heel rijk geweest, maar nee, alles moest weg. En dit was van de Heere, in de weg van Zijn Goddelijke voorzienigheid. De Heere werkt het kwaad niet, maar Hij laat onze hand los, maar ik zag dat niet, en dan vallen wij. Ik was veel de Heere kwijt en maakte het met mijn verstand goed voor mijn vrouw.

Zij was in die tussentijd 't huis gekomen, en zei maar: *Man, wat hebt jij toch gedaan, 't is of er een ban in huis is?* Ik wilde het nog niet weten en zei dan maar: *niets vrouw, wat zou ik gedaan hebben?* Maar ik was de Heere kwijt, en de Heere kastijdde mij zo. 't Was rechtvaardig. De Heere liet mij dwalen. In de weg van Zijn voorzienigheid moest alles weg, en ik moest doodarm worden. De Heere was recht, maar ik goddeloos en ondeugend.

Toen ik de Heer Kuiper een halfjaar had onderwezen vroegen zij mij of ik een reisje naar Groningen wilde doen voor de fabriek. Maar in Assen komende schreef ik hem dat ik geld genoeg had, en niet langer wilde reizen, en mijnheer Kuiper was knap genoeg om de fabriek alleen te dirigeren. Ik bedankte ook voor die f 11.000,-- salaris. Die brief ging in Assen op de post. 't Huis komende zag ik hoe alles achteruit liep. De papieren gaven haast geen rente meer. De kassier zei maar, *dat zal wel weer terechtkomen meneer, u moet maar bijpassen.* Enfin, ik moest net zo lang brengen tot ik niets meer had. En toen ging ik het aan Van Dijk vertellen en vroeg hem om 1000 dollars te leen. Dit was in 14 dagen ook weer weg, en toen gaf hij mij weer een stuk maar zei, ik zal een kusting [hypotheek] op uw huis nemen van f 4000,--. Zo gingen wij naar de Notaris op de Hooigracht. In 14 dagen waren ook deze gelden weer weg, zodat hij mij niets meer lenen wilde. Spruit en De Graaf op de Haarlemmerstraat, waar ik ook effecten geprolongeed had, [betalingstermijn uitstellen] ging met enige duizenden van mij naar Engeland, en is nooit meer teruggekomen. Van Dijk zijn vrouw wilde ook niet hebben dat haar man mij iets meer lenen zou. Zij zei: *laat hem droog roggebrood eten. 't Is zijn eigen schuld, hij wordt nog doodarm.*

Toen de kassier later weer om geld kwam vragen, was ik niet thuis. Hij kwam om f 2000,- en mijn vrouw wist nog niet dat ik aan het spelen was. Zij zei: *u moet morgen maar komen, dan is mijn man thuis.* Nu, toen ik thuis kwam, had mijn vrouw alles begrepen. *Nu weet ik, dat het waarheid is, zoals ik onlangs zei, dat er een ban in huis is,* zei ze. *Wat heb je toch uitgevoerd? Jij bent die ban. Alle effecten zijn weg op één na. Ja lieve vrouw,* zei ik, *ik zal het je maar zeggen, alles is verspeeld. Geef nu morgen dat laatste effect maar, misschien gaan ze weer rijden.* Nu mijn vrouw wilde er eerst niets van weten, maar ten laatste gaf zij dan dat effect.

De andere dag kwam de kassier alweer. Ik zei ik geen geld meer had, en hij had er al weer een paar duizend gulden bijgelegd, omdat hij dacht: Parmentier is rijk genoeg. Hij zei: *geef dan maar een kusting op uw huis.* Ik zeide: wel meneer, die heb ik al bij een ander genomen, en dat geld hebt u ook al gehad. Toen liet hij dadelijk al de effecten verkopen en zond een briefje aan mijn huis, dat alles was verkocht en dat hij nu f 2367,-- van mij moest hebben. En als ik het niet binnen drie dagen stuurde, dat hij dan al mijn meubels en huis liet verkopen.

Daar zaten wij. Ik was geheel verslagen, en mijn vrouw zó boos. Zij zei: *wel man, ik wilde dat ik je nooit gekend had, want nu heb je eerst afgodisch van mij gebouden, en nu,* zei zij, *mij en jezelf en de kinderen ongelukkig gemaakt.* Zij liet ds. Holster roepen. Die kwam bij ons op de tuin. Zij vertelde dat wij doodarm waren en nog zoveel duizend gulden schuld. De dominee stond verbaasd. Hij zei: *had ik het, ik zou het u dadelijk geven maar ik zal zien het te krijgen.* Zo ging de dominee heen. Ik zat geheel versuft, in een hoek van de kamer. De Heere allang tegen, mijn vrouw en twee dochters tegen, niets meer over en f 4000,-- schuld bij Van Dijk tegen 5 procent. Alle week vier gulden afdragen en dan binnen drie dagen nog f 2367,-- Waar moest dit vandaan komen? Ik was zo moedeloos, dat ik bijna de verwurging koos. En in plaats dat mijn vrouw medelijden met mij had, was het altijd: *ik wilde dat ik je nooit had gezien.*

Gedurig lag ik te kermen aan de Heere om in de schuld te komen, maar kon maar niet goed in de vlakte komen. Altijd maar spijt over mijn geld. En dan, had ik dit maar gedaan, en had ik dat maar gedaan. Zo zal het in de hel ook zijn. Maar daar zal alles te laat zijn. Hier was er nog helpen aan.

Nu de dominee ging naar Van Dijk en hij zei: *u moet Parmentier helpen*. Hij wilde eerst niet, maar de dominee had er zo'n geloof voor. Hij zei: *breng het maar eens in het gebed, en dan zult u zien dat u hem helpen moet. Ik heb geloof*, zei hij, *dat de Heere hem ook weer zal zegenen en dat u uw gelden terug zult krijgen. Wij mogen geloven, dat hij een kind des Heeren is. Maar hij is in de zonden van begeerlijkheid gevallen. En die rijk willen worden vallen in vele verzoeking en in de strik des duivels*.

Ik zat maar versuft. Maar de andere dag kwam Van Dijk al met f 2000,-- aan. De Heere had er hem bij bepaald dat hij mij helpen moest. Maar ik zei hem: *lieve Van Dijk, nu komt er nog f. 2367,-- te kort. Geef mij die ook, dan kan ik de kassier afbetalen*. Maar hij wilde niets meer geven. Hij zei: *ik geef u dit toch alleen op uw gezicht, want wat voor bewijs heb ik, alleen uw meubels beddengoed, enz.; dat nog geen f 1000,-- waard is*. Enfin, hij maakte een schuldbekentenis op zegel dat alles verhypothekerd was. En daar moest ik jaarlijks ook 5 procent voor opbrengen. Dus iedere drie maanden f 75,-- rente. Ik zei stil, in mijn ongeloof, *als er venstertjes in de hemel waren, en het geld regende, dan zou ik het kunnen betalen*. Ik was de Heere kwijt, en dan is men arm ook. Niet dat ik niet graag betalen wilde, o nee de Heere had mij een eerlijk karakter gegeven, al moest ik zelf gebrek lijden, om toch mijn schuld te betalen. Maar, geef eens daar niets is, dat kan toch niet?

Nu Van Dijk bracht zelf die f 2000,-- naar Slette en Télix de kassier. Maar hij zei, dat hij niets meer gaf; dan moest ik maar failliet gaan. Doch dit kon ik niet doen, die kassier moest het eerlijk hebben, die schuld was mijn zonde. Zij doen hun best om te kopen en te verkopen, maar dat is hun vak. Vroeger toen ik aan het spelen was zei ook een vrome man tegen mij: *waarom gaat u niet failliet?* Maar dit kon ik niet over mijn geweten krijgen. Mijn vrouw zei: *schrijf een brief naar nichtje Jetje om f 200,-- ter leen tegen rente*. En zij keek met de kinderen de spaarpot na, en toen kwam er juist f 167,-- gulden uit. Nu, dit geld bracht Van Dijk bij de kassier, en ik kreeg een volledige kwitantie, dus die was afbetaald.

Nu had ik dan f 6200,-- schuld, al mijn kapitaal was op. Ik zat maar te suffen in een hoek en wist geen raad wat te doen. Gedurig ging ik in het verborg en de Heere mij in de schuld wilde brengen, maar ik kon er maar niet komen. Wij kunnen onszelf wel in de schuld en ellende brengen, maar er niet uitredden. Dit is een Goddelijk werk en dat heb ik klaar ondervonden. Mijn vrouw riep maar gedurig: *man, kwam je maar in de verootmoediging voor God, dan zou er wel uitkomst komen*. En dan zei ik: *vrouw, je hoort mij toch elke dag wel smeken en kermen, maar ik kan maar niet in de ware schulderkennis voor de Heere komen*. Dat blijft een eeuwige waarheid: David was al één jaar van de Heere afgeweken, en daarom zei hij later: *Toen ik zweeg verouderden mijn beenderen in mijn brullen, de ganse dag*. Maar toen Nathan de profeet tot hem kwam, werd hij de man. Toen bracht de Heilige Geest hem in de schuld. Evenals toen de lieve Heiland Petrus aanzag, met zijn Godlijk oog in de zaal van Kájafas. Toen ging Petrus naar buiten en weende bitter.

Mijn vrouw werkte hard mee in de tuin en dan had zij tussen beide een knecht voor 10 cent per uur. Wij hadden een grote tuin, met heel veel aardappels, groenten en vruchtbomen erin. Eerst gaven wij van alles present, maar nu moesten mijn kinderen met een wagentje naar de stad om alles te verkopen bij de kennissen. Want wij moesten toch eten. Ik was maar als een gejaagde, van kamer in kamer, menigmaal ondervond ik, toen ik nog aan het spelen was, dat de Heere mij in het heimelijke ondersteunde, ik liep toen al met een schuldig geweten over straat. En de hemel was als koper en de aarde van ijzer, zodat er haast geen zucht door kon. Toch heb ik dikwijls ondervonden, dat de hemel werd geopend, en dan gevoelde ik zo'n betrekking op de Heere, dat ik maar riep: *lieve Vader breng mij maar weer in Uw gemeenschap. Als ik U maar weer door het geloof mag omhelzen, al moest ik dan alles missen.* O, dan had ik zo'n zuivere begeerte om weer hersteld te worden! En dan zong ik dikwijls stil dit versje:

*Sla mij met medelijden,
Gelijk een Vader doet.*

Maar even daarna werd de hemel weer gesloten en dan greep ik veel harder naar mijn geld, dan naar de Heere. Zo ziet men duidelijk, de nieuwe mens heeft genoeg aan de Heere. Als die God maar heeft dan heeft hij alles. De oude mens is juist tegenover. Die kan de Heere wel missen en wil veel liever de gehele wereld hebben. Want dan had ik mijn geld veel liever dan mijn God. Ik was van de wieg af rijk geweest, en dan wil het wat zeggen, om arm te worden!

Altijd hield ik mij tevoren nog aan een strootje vast of de effecten nog wilden gaan rijzen. Tot 's zondags toe moest ik in de krant zien, of ze ook hoger werden. En dan zei mijn vrouw: *man wat ben je toch ver van de Heere af; tot 's zondags toe de krant lezen.* Maar die stumpert wist toen nog niet, dat ik aan het speculeren was. In de kerk zat ik meer te speculeren en te denken op de effecten dan op de preek. Een naar, akelig leven heb ik een jaar doorgebracht. Voor geen miljoen guldens zou ik weer willen speculeren, al had ik nog zoveel geld. Want met al dat geld, had ik meer de hel in mijn hart dan de hemel. Hier op aarde, God te missen, dat is compleet al de hel.

O, wat zal dit vreeslijk zijn, om tot in alle eeuwigheid te roepen: *had ik dit gedaan en had ik dat maar gedaan! Had ik de roepstemmen des Heeren maar beter behartigd!* Maar dan is het voor eeuwig te laat!

Ik heb dat jaar meer helse benauwdheden, dan Vaderlijke liefde ondervonden, en toch moet ik tot roem van Gods genade zeggen, dat de Heere nog Vaderlijk met mij handelde. Vooreerst heb ik al was het nog zo donker, nooit aan mijn kindschap getwijfeld. In meerdere of mindere mate openbaarde de Heere zich gedurig aan mijn ziel, en dan had ik zo'n betrekking op mijn lieve Vader, hoewel ik een ondeugend kind was. En dan liepen de tranen maar uit mijn ogen. En dan had ik altijd maar dat versje, hoewel 't niet diep doordrong:

*O Heer', Gij zijt weldadig,
Straf mij niet ongenadig,
In Uwen toornengloed,*

*Ai, matig Uw kastijden;
Sla mij met medelijden,
Gelijk een Vader doet.* Psalm 6:1.

Even naderhand verborg de Heere Zich weer en dan zat ik weer vast aan mijn geld. Ik durfde de stad niet in te gaan, want die kantoorklerken hadden het overal verteld dat die rijke Parmentier doodarm was geworden. 't Ergste was nog: *alles eigen schuld*. Tweemaal was ik al in die zonde gevallen. De Heere moest mij wel hard kastijden. Dat wil wat zeggen, om zo naakt aan de dijk te worden gezet! Job werd ook beproefd, maar dat was heel wat anders. Ik had mijn vrouw en kinderen ongelukkig gemaakt en geen geld meer om van te leven. En ik kende geen ambacht. De Heere heeft mij kennelijk bewaard, anders had ik de hand aan mijn leven geslagen zoals er zoveel van mijn mede natuurgelovenden gedaan hebben, die zich zelf ook aan het speculeren overgaven.

Maar de Heere, Die Zijn kinderen wel kastijdt uit enkel Vaderlijke liefde, feilt nooit in Zijn trouw. Die de Heere van eeuwigheid heeft liefgehad, zal Hij blijven liefhebben tot de nimmer eindigende eeuwigheid. Dit zegt God in Zijn woord. *Als uw kinderen Mijn wet verlaten, zo zal Ik hen met de roede bezoeken maar Ik zal in Mijn liefde niet feilen*. Psalm 89. Altijd is Hij mijn lieve Vader gebleven. Dit heb ik nu al van 1872 tot heden toe, in 1898 mogen ondervinden. Hij is de onveranderlijke Verbonds Jehovah en een Waarmaker van Zijn Woord. Hoeveel ik dat in die dagen niet had kunnen denken, want ik had geen genot van mijn kindschap omdat ik de Heere kwijt was. 't Was nog goedheid van de Heere dat Hij mij bewaarde voor twijfelingen en ongeloof over mijn staat.

Enige tijd daarna droomde ik eens zo heerlijk dat de Heere mij weer in Zijn liefde had hersteld, en dat ik in een kamer zat vol vromen en in het gebed was. Ik mocht zo de liefde des Vaders aan mijn ziel ondervinden en de goedertierenheden des Heeren vermelden, dat ik hardop ging zingen.

*'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên;
Uw waarheid t' allen tijd vermelden door mijn reên.
Ik weet hoe 't vast gebouw van Uwe gunstbewijzen,
Naar Uw gemaakt bestek, in eeuwigheid zal rijzen.
Zo min de hemel ooit uit zijnen stand zal wijken,
Zo min zal Uwe trouw ooit wank'len of bezwijken.* Psalm 89:1

Mijn vrouw maakte mij wakker wat mij erg speet. Ze zei: *Wel man, hoe kunt je nu gaan bidden en zingen? Je bent nog zo ver van de Heere als het oosten van het westen*. Ik zei: *o ja, dat is waar, mocht mij dit nog eens gebeuren. Ik had het zo zalig in mijn droom, had je mij maar niet wakker gemaakt*. Maar dan knorde zij maar tegen mij.

Ik zei wel eens: *Ben ik nog niet ongelukkig genoeg? Je mocht wel voor mij bidden in plaats van te knorren*. Broeder van Dijk wilde niet dat wij onze buitenplaats zouden verkopen. *Want, zei hij, er staat f 4.000,- kusting op en daar komt niets meer van. Zie liever een heer op uw kamers te krijgen*. (kusting is, met hypotheek bezwaard)

Eens dat ik 's avonds 't huis kwam, zegt mijn vrouw: *Er is een broeder Den Adel gekomen met zijn dochtertje om bij ons te logeren.* Nu, mijn vrouw was nog zó boos op mij, zij wilde mij niet eens een nachtzoen geven, en zo gingen wij slapen. Maar de Heere maakte mij wakker. En 't was net of de Heere zei: *Ziet u nu wel dat u buiten Mij niet in de schuld kunt komen?* O ja, *lieve Heiland,* zei ik, *ik heb al zo dikwijls geroepen, maar kan mij daar niet brengen.*

En toen kwam ik in de schuld. Ik huilde van ootmoed en liefde en schuldgevoel! Ik was als een gewaterde hof. Zo riep ik 's zondagsmorgens mijn vrouw wakker en zei haar *goede morgen.* En naar gewoonte gingen wij op onze knieën. Toen moest ik de Heere maar danken voor Zijn liefde, dat Hij zich weer zo aan mijn ziel wilde openbaren. Toen verzoende zich mijn vrouw weer met mij. Ze zei: *Ik heb ook elke dag maar gebeden of de Heere je in de schuld wilde brengen. Nu is de ban uit huis, en zal ik nooit weer op je knorren. Ik was ook zo hoogmoedig en heb heel veel geld onnut verdaan. Dus man, 't was rechtvaardig dat de Heere ons alles ontnam. Nu zal Hij ons weer zegenen.*

Broeder Den Adel kwam boven en daar vertelde mijn vrouw alles aan. En wij gingen gezamenlijk naar de kerk. Heiboer was nog ouderling en ik diaken, Ds. Holster preekte over de tekst: *Als Uw kinderen Mijn wet verlaten, zo zal ik ze met de roede bezoeken maar Ik zal in Mijn liefde niet feilen.* 't Werd zó aan mijn hart geheiligd, ik kon mijn tranen niet bedwingen. Ik was blij dat ik klaar was met collecteren.

Ik riep maar: *Hoe is het mogelijk, lieve Vader, dat U mij zo komt bezoeken met Uw heil. Ik ben niet waard Uw kind genaamd te worden, en mij dan zó met liefdebezoeken overladen...! Als ik tot mijn dood toe in donker had moeten lopen, was 't rechtvaardig geweest. Nu heb ik veel meer leed dat ik U zo bedroefd heb door mijn zonden, dan over die duizenden guldens die ik verspeeld heb. Hoewel 't een groot kwaad was wat ik gedaan had. Een smaad te brengen op de ganse kerke Gods. Ik had niet genoeg aan al die duizenden van U gekregen, maar wilde nog meer hebben. Ach lieve Vader, vergeef het mij toch als 't U belijft? En geef mij de kracht van Uw verzoenend bloed weer eens aan mijn ziel te ondervinden.*

Zo viel ik neer in de bank. De dominee was blij, dat de Heere mij zó in de schuld bracht. Uit de kerk gingen wij bij zijn Eerwaarde koffie drinken. Juffrouw Van Dijk zei: *wel Parmentier, wat was u bedroefd in de kerk. Heeft de waarheid zo'n kracht op uw hart gedaan?* Ik kon geen woord spreken van droefheid naar God. Paulus zegt: *de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering, maar de droefheid naar de wereld baart de dood.* Zo heb ik wel veertien dagen doorgebracht, bedroefd en toch aan de voeten van de Heiland. Door de liefde Gods, komen wij eerst recht in de schuld. Ik heb nooit meer geweend over mijn afgelopen weg dan toen de Heiland zich in de weg der verlossing aan mijn ziel kwam openbaren. 't Was een tweede bekering voor mij.

't Was zo erg geweest. De vromen keken mij niet meer aan. Als men geld bezit, heeft men veel vrienden. Maar als alles op is ziet men niemand. Meneer Pracht kwam mij altijd bezoeken. En dan woonde er naast ons een mijnheer Bokhoven, die had ook al zijn geld verspeeld. Dat was ook een lieve vrome man. Nu, 't was rechtvaardig dat de vromen niet meer in mijn huis kwamen. Graag had ik voor de gehele gemeente schuld willen belijden. Zo vernederde de Heere mij.

Een week of twee drie later kwam ik weer in de volle blijdschap des geloofs. En toen zei de Heere: *Kind, Ik heb u zo moeten kastijden, omdat Ik u zo liefhad. Want iedere zoon of dochter die Ik liefheb kastijd Ik. Maar Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde. En nu is uw brood zeker en uw water gewis. En Ik zal u nooit begeven of verlaten.* Ik mocht weer zo de kracht van Zijn verzoenend bloed smaken, dat ik uitriep: *Vader U wordt bedankt, dat ik zo arm ben. Want eer ik verdrukt werd, dwaalde ik, maar nu ben ik blij, dat ik weer in Uw liefde ben hersteld.* En ik kreeg zoveel geloof in mijn ziel dat ik nooit getwijfeld heb aan die belofte. Zelfs niet toen ik doodarm was. Nee, mijn brood zou zeker zijn en mijn water gewis. *In buitengewone tijden,* zegt Comrie, *geeft de Heere ook buitengewone genade.* Ik had het ook hard nodig in die dagen, anders was ik bezwiken. Dit heb ik ook krachtig ondervonden. Ik mocht weer zwemmen in Zijn liefde. De dominee was zó blij, en de vromen kwamen weer. Die droom van 3 weken geleden, werd bevestigd.

De eerste zorg des Heeren was, dat ik weer naar de heren Kuiper en Bakker op de fabriek om werk ging. Om te reizen wist ik dat zij een ander hadden genomen, toen ik hen in Assen bedankt had. Ik vroeg of zij mij niet konden impliceren, [bij personeel invoegen] al was het op het magazijn. Nu zij waren heel boos op mij, daar ik zo dwaas was geweest, om al mijn geld te gaan verspelen. Maar ik zei: *Heb maar medelijden met mijn vrouw en kinderen. Ik ben het niet waard en 't is mijn eigen schuld wat er gebeurd is.* De reiziger lag ernstig ziek aan zenuwkoortsen, en nu moest er op reis gegaan worden. Hij zou wel sterven, dachten zij. Nu wilden zij mij in zijn plaats nemen voor f 800,-- salaris. Ik wilde eerst niet vanwege de andere reiziger. Ik dacht, hij kon wel beter worden. Maar zij stonden er op dat ik dadelijk komen zou. Eerst moest ik hen nog een veertien dagen op de fabriek helpen en dan een reis naar Friesland, Groningen, Drenthe, Overijssel en Gelderland doen. Dus de Heere zorgde weer dadelijk voor mij. 't Huis komende, was mijn vrouw nog boos, omdat ik maar f 800,-- kreeg, daar ik vroeger f 1000,-- had. Maar ik zei: *wees maar dankbaar, beter een half ei, dan een lege dop.*

Maar ik moest drie maanden op mijn geld wachten. Dus moesten wij alles borgen [geld lenen] en leefden heel zuinig. 't Was toen oktober en met januari kreeg ik eerst f 200,--. Alles moest weg, geen wijn, geen bier, geen drank, geen kranten. Rijst met water; maar dat smaakte nog lekkerder dan vroeger aardappels met biefstuk. Het was alles in de gunst van God. Als ik 's morgens naar de fabriek ging, nam ik een kadetje mee, en dan 's middags om 5 uur avondeten. Dan groette ik mijn vrouw en kinderen en ging met mijn Vader in het verborgen spreken, en mijn hart uitstorten. O, ik had het elke dag zo goed en die weg was zo kostelijk voor mij! Want ik kon tegen geen weelde. Dan sloeg ik achteruit. Dit heb ik in mijn hele levensloop ondervonden. Ik moest altijd lood aan mijn schoenen hebben, om maar in de laagte te blijven, anders ging ik de hoogte in. David zegt ook: *'t is goed voor mij verdrukt te zijn geweest.* En als een kind van God bij de Heere mag zijn, dan is het zalig om uit Gods hand te leven.

7 jaar heb ik zo'n zalig leven gehad. Later week ik wel weer eens af als ik mijn hart weer te veel aan aardse dingen gaf, maar dan redde de Heere mij weer. Hij kastijdde mij enkel uit liefde, opdat ik maar bij Hem zou blijven, en Zijn deugden weer verkondigen waartoe Hij mij uit de duisternis geroepen had. Ik zei tegen mijn vrouw: *Kind, als je nu gelooft, zul je de heerlijkheid des Heeren zien.* Want ik ben Zijn kind, Hij is mijn Vader, dus Zijn rijkdom is de

mijne. Hier een deel en eens zal alles mij haast geschonken zijn. Hier geniet ik de eerstelingen en die maken mij zo rijk, dat ik juichen kan en zingen en het slijk van de wereld verachten.

Wij zongen 's morgens al vroeg tot 8 uur. En dan naar het kantoor. En 's avonds evenzo. Wij hadden de hemel op aarde. En als mijn vrouw dan al naar bed was zei ik: *lieve vrouw, mag ik nu nog eens met mijn lieve Vader spreken?* En dan kon ik niet gaan slapen, zo'n liefde gevoelde ik gedurig. Dan was 't maar in mijn hart: *"Wien heb ik nevens U in de hemel, nevens u lust mij niets op aarde."*

Dan dankte ik mijn Vader maar, dat ik zo arm was in de natuur, maar zo rijk in mijn Heiland.

Mijn vrouw wilde graag een heer op de kamers hebben. Zij zei, ik zal 't mijn Vader eens vragen. Nu, wij hingen een bordje op en na twee dagen kwam er een heer. De Heere had het mij al bekend gemaakt. 's Avonds kwam hij terug om antwoord en wij zeiden hem alles. Hoe wij 's morgens al vroeg zongen, enz. En dat hij f 45,-- per maand moest betalen en moest zorgen dat daar niets aan mankeerde, enz. Hij zei, dat hij toch bij ons moest blijven.

Hij kon ons orgel niet gebruiken maar moest een piano hebben. Na een paar dagen kwamen zijn koffers uit Den Haag. Wij hadden boven voor hem een paar kleine kamertjes. Wij zongen maar:

- 1 *'k Ben met rijkdom overladen.
Wereldling, ik heb een schat,
'k mag mij in de weelde baden,
Die geen sterveling bevat.
Ik ben vol van goed en ere.
Ik bezit een hoge staat
En ik draag de beste kleren,
Zijd' of kostelijk gewaad.*
- 4 *Ik bewoon hier geen paleizen,
Maar een hutje en wiens z'n
Is 't om met mij mee te reizen,
Komt er vrij maar binnen in.
En ik durf vrijmoedig zeggen,
Dat ik alles hier bezit.
Kunt gij 't wereldling uitleggen?
Denkt gij niet wat taal is dit?*
- 5 *'k Zal 't u zeggen: 'k ben geboren,
Hoger dan de sterren staan,
Want ik was al uitverkoren
Eer ik 't licht nog schouwde aan.
God van algenoegzaamheden,*

*Is mijn Vader en mijn God.
Met dit Deel ben ik tevreden,
En met dit zo zalig Lot.*

Is dat geen rijkdom, daar de wereld niets van kent? En wie zou niet zo arm in de natuur willen zijn en zo rijk in de genade? Eens 's morgens om zes uur was ik compleet dronken van de liefde Gods. Alles moest mij helpen om God groot te maken. Niemand kon mij helpen. Zij gingen weg, tot ik eindelijk alleen boven op de fabriek mijn hart lucht kon geven, met bidden en zingen.

Die heer die bij ons inwoonde vroeg mij 's avonds wel eens om een praatje over de politiek te komen maken. Dan moest ik een lekker sigaartje bij hem opsteken. Maar ik zei: *lieve vriend, ik heb geen verstand van de politiek, maar ik zal u eens van mijn lieve Heiland vertellen en dat ik zo rijk ben in de Heere. En dat ik alle avonden voor u bid of de Heere u ook nog eens wilde bekeren.* En dat hij wedergeboren moest worden, zou hij niet eeuwig verloren gaan. Nu, dan keek hij mij maar aan, want waar het hart van vol is, daar loopt de mond van over. Ik was altijd vol van de liefde des Heeren, en dan heeft men ook veel te bidden voor zijn naasten. Alle avonden moesten wij voor hem bidden. Hij was schilder en moest juist zo'n buitenplaats hebben om te werken. Hij had in Den Haag ook bij orthodoxe mensen gewoond, maar zulke opgewekte Christenen had hij nooit bijgewoond. Dat schreef hij alle dagen in zijn dagboek. Nu, mijn vrouw en ik zongen veel psalmen. En hij riep maar, dat hij erg in zijn schik was bij ons.

Ik sliep maar weinig. 's Nachts om 2 uur lag ik nog met de Heere te praten, zo'n gemeenschappelijk verkeer had ik met de Heere. 't Was net of het de Vader aan het hart ging, om mij zo te moeten kastijden. Maar dan ook gevoelde ik dat het alles goed en tot mijn bestwil was. En dan bad ik maar: *Houd mij maar vast lieve Vader en leidt mij maar, net zo lang tot mijn reisje is afgelopen. Dan zal ik blij zijn, want dan zult Gij mij opnemen in Uw eeuwige heerlijkheid.*

Op een middag, toen ik uit de fabriek 't huis kwam, zei mijn vrouw: *Man je moet eerdaags op reis. En nu moet je je Vader in het verborgen eens vragen of ik voor de winter 8 mud aardappels mag ontvangen.*

Nu, ik lag mijn hart zo voor de Heere uit te storten, als een vriend met zijn vriend. Zo kinderlijk en eenvoudig mocht ik met de Heere spreken. *Lieve Vader*, zei ik, *mijn vrouw wil zoveel aardappels bestellen. Als het nu tot eer van Uw Naam is, mogen wij dit dan doen?*

En de Heere bepaalde mij zo duidelijk, 't werd mij zo klaar als goud, dat ik dit gerust mocht doen. En dat de Heere er voor zorgen zou. 's Morgens was er juist een boer geweest die ons 1 kwart mud had gebracht om ze eens te proberen. Ik zei tegen mijn vrouw: *je kunt ze gerust bestellen. Ze waren heerlijk.* En na mijn Vader nog eens gebeden te hebben, of wij ze mochten bestellen gaf de Heere mij klaar in mijn verstand en hart te verstaan dat ik dit gerust doen kon en dat de Heere wel voor het geld zou zorgen. Zo zongen wij maar weer:

- 6 *Want Hij doet Zijn volk beërven
Zulk een vast bestendig goed,
Dat in leven en in sterven,
Eeuwig en volmaakt voldoet.
God, het algenoegzaam Wezen
Is mijn overvloedig Goud,
En mijn Zilver uitgelezen,
Daar mijn ziele zich op bouwt.*
- 7 *'k Ben Zijn kind, Hij is mijn Vader.
Dus Zijn rijkdom is de mijn'
Hier een deel en altgader
Zal 't mij haast geschonken zijn.
Hier geniet ik 'd eerstelingen;
En die maken mij zo rijk,
Dat ik juichen kan en zingen,
En verachten al uw slijk.*
- 8 *Jezus is mijn oudste Broeder,
Ja, mijn Maker is mijn Man,
Jezus is mijn Borg en Hoeder,
Die mijn ziele vervullen kan,
Met Zijn volheid en genade.
Met Zijn rijkdom en Zijn eer,
En verworven heilsweldaden.
Is 't nog weinig? 'k Zal nog meer*
- 9 *Van mijn rijkdom, u verkonden
Jezus mijn volzalig Goed
Heeft in mij Zijn Geest gezonden,
Die mij Abba roepen doet.
Hij bewoont mij als Zijn tempel,
Hij bezit mijn ziele en
Drukt op mij zijn Godheidsstempel
Dat ik Gode eigen ben.*
- 10 *'t Is een Geest aan mij gegeven,
Die niet ledig in mij woont,
Maar met hemels licht en leven
En met heiligheid mij kroont.
Als een kleed dat voor den Heere
Waardig is en naar mijn staat.
Dat alleen, dat zijn de kleren,
Zijd', en kostelijk gewaad.*

11 *'t Is een Geest aan mij gegeven,
 Tot een zeker Onderpand,
 Van een eenwig, zalig leven
 In 't gezegend Vaderland.
 Vrij van alle druk en rouwen,
 Wel wat dunkt u van dit goed?
 Kunt gij nu niet haast beschouwen,
 Mijn gebrek en overvloed?*

De lofzangen Israëls door Jacob Groenewegen, lied 5

En paar dagen naderhand, toen ik 's middags weer thuis kwam, en hen allen gegroet had, zegt mijn vrouw: *"nu man heb je nu geld om die aardappels te betalen?"* Ik had in 't geheel niet meer om die aardappels gedacht, als zij er mij niet af en toe aan herinnerde.

Ik zei: *"Vrouw de Heere heeft 't mij krachtig beloofd, en als jij ook meer geloof had; zou je er ook geen seconde aan twijfelen. Je bent vaak zo zwak in het geloof, en snijdt mij gedurig door mijn tere ziel, want ik kan geen ongeloof verdragen."* En dan gingen wij samen op onze knieën, en bad ik maar: *"Lieve Vader, geef mijn vrouw ook zo'n groot geloof, als U mij geeft."*

Dan lag zij maar te schreien. Eindelijk kwamen de aardappels, en toen zei mijn vrouw: *"Waar is nu het geld? Heb je nu geld meegebracht?"* Zonder er iets van te ontstellen vroeg ik waar ze waren.

"Al in de kelder," zei mijn vrouw. Ik had vroeger een mooie waterdichte kelder laten maken. Nu ze waren ook al betaald. Zij had fl. 25,-- bij de melkboer geleend. Maar die moest ze de andere dag teruggeven.

"Vrouw," zei ik, *Vader zal wel zorgen je het geld hebt."* En terwijl ik in het verborgten lag te bidden werd er op de achterdeur geklopt en mijnheer Heiboer bracht fl. 25,--. Hij kon het in zijn huis niet langer houden. Hij zei: *"de Heere gaf mij zo'n aandrang om hier fl. 25,- te brengen, want 't was hier hard nodig."*

Mijn vrouw wilde het van schaamte niet hebben, maar jawel hij gooide het biljet over de deur en zij kwam snikkend binnen, met: *"Wel man wat hebt gij toch een geloof van de Heere gekregen."*

Ik weende over zoveel goedheid, en grote liefde, aan zo een als ik was bewezen. Dat wij met zo'n getrouwe God te doen hadden. Mijn vrouw ging toen ook vragen of wij nu ook een stukje spek kregen. En een week naderhand werd ons een varkentje thuis gestuurd, waarvan ik veertien dagen later in Groningen leverworst op mijn kadetje at.

9. Ontmoetingen op de reizen als vertegenwoordiger

Zes maanden later in Noord-Brabant zijnde, schreef ik aan broeder Van Dijk: *"Geliefde broeder men zou haast arm willen zijn, om zo'n zalig leven met de Heere te genieten."* Ik was zo rijk in mijn Heiland, en wilde dit voor de gehele wereld niet missen. Nevens Hem lustte mij nu niets in hemel of op aarde.

Die eerste reis zal ik nooit vergeten, nooit heb ik zaliger leven gekend dan toen. Toch mocht ik veel in die 25 jaar genieten, reizen was voor mij een aangenaam leven; de meeste vromen heb ik op reis ontmoet. Ik ging dan in Leiden afscheid nemen bij de dominee en bij Van Dijk en had veel behoefte aan hun gebed, en dit was meest, omdat ik zo bang voor de zonde was, wij namen dan biddend afscheid, en ik drong bij hen aan, toch elke dag voor mij te bidden. Want ik had zo'n zalig leven en haatte de zonde als de pest. Mijn vrouw was erg aangedaan, dat ik voor het eerst van mijn leven zo 7 weken van huis ging. Wij hadden ook zoveel genoten, en de vromen hadden het ook zo goed want de Heere was alle dagen in ons midden. Mijn tweede bekering was nog inniger dan die eerste, want nu kende ik meer van mijn verdorven hart, en ook meer van de getrouwheid mijns Gods.

's Avonds om tien uur moest ik dan voor het eerst naar Amsterdam, op 13 november. Om elf uur was ik in de stad, nu ik bad of mijn Vader mij een fatsoenlijk hotel wilde wijzen. En zo kwam ik in de Warmoesstraat in een best hotel, en ging om 12 uur ter ruste, om s' morgens vroeg met de boot naar Harlingen te gaan. 't Was koud en mistig en mijn vrouw schreide als een kind toen ik wegging.

Alle avonden bad ik of de Heere nu voor die fl. 75,-- rente wilde zorgen, die ik iedere drie maanden moest betalen, want ik werd telkens bij die woorden bepaald: *"Zijt niemand iets schuldig dan elkander lief te hebben."* Dat wil zeggen als wij schuld hebben, dat wij dat dan moeten betalen, nu de gehele dag had ik er geen zorg meer over. Want ik mocht al mijn bekommernissen op de Heere werpen, die in zijn woord zegt: *"Ik zal het maken."* Ik bad maar altijd om de rente, en die was er nog voor de drie maanden om waren, niet denkende dat de Heere zo goed zou geweest zijn om later al onze schulden te betalen. Ik zat dan in de boot naar Harlingen, maar de kapitein zei: *"Ja meneer, het is zo mistig, wij weten niet of wij er wel zullen komen."*

Nu ik had daar geen zorg over, en zei: *"wij zijn in de hand des Heeren en de Heere kan het wel maken; 't zal zijn zo het zijn zal."*

Toen ben ik beneden gaan schrijven, na eerst gebeden te hebben. De Heere leidde mij zo in de diepte van onze val door de zonde in het Paradijs, hoe vrijwillig wij van Hem waren afgevallen waardoor al die ellenden zijn ontstaan. Ter oorzaak van onze diepe val de duivelen toegevallen. Ik had nooit in die diepte mogen zien, zoals de Heere mij nu te zien gaf. Maar aan de anderen kant ook de wegen die de Drie-enige Verbonds Jehovah van alle eeuwigheid had uitgedacht, om zulke verloren zondaren weer te redden. Toen gaf de Heere mij te schrijven voor de onbekeerden, om toch aan te houden bij de Heere, om bekeerd te worden, want dat de dienst des Heeren zo'n zalige dienst was. En eindelijk voor de bekommerden, dat zij maar zouden volhouden en pleiten op Zijn woord, want

de Heere zou gewisselijk komen en niet achterblijven. Hij laat niet varen de werken Zijner handen, en 't werk dat Hij begonnen heeft zal Hij ook voleindigen.

*Houdt aan, grijpt moed, uw hart zal vrolijk leven,
Nooddruftigen veracht Zijn goedheid niet.
Nooit zal Hij Zijn gevangenen begeven.*

De gehele ochtend hoorde ik maar bellen wegens de zware mist. Ze konden boven haast niets zien. Maar ik zat zo gerust, en mocht mij zo vertrouwelijk aan de Heere overgeven, ik had niets geen zorg; de Heere zou het wel maken. Zo heb ik 14 grote vellen vol zitten schrijven. De Heere leidde mij in al de stukken, in mijn diepe val, maar ook in die grote verlossing die Jezus had aangebracht. Nooit was 't mij zo klaar en duidelijk geweest. En dat alles voor de uitverkorenen, die van eeuwigheid af al bemind waren. Ik was zo hemelsgezind, haast niet geschikt om zaken te doen. Om vier uur riep de kapitein, in de haven: *"heren, welkom in Harlingen."*

Na het diner 's middags om 6 uur nam ik twee enveloppen en stuurde de brieven naar ds. Holster. 's Avonds ging ik nog naar een paar kinderen des Heeren, waar ik zaken mee gedaan had toen ik nog fabrikant was. Zij hadden vroeger wel bij ons gelogeed, en stonden verbaasd toen ik hun vertelde dat ik nu reisde voor die fabriek die vroeger mijn eigendom was. Enfin, om tien uur ging ik naar het hotel en heb daar heerlijk geslapen.

De andere dag zei de dominee tegen zijn kerkenraad: *"zo kon Parmentier niet schrijven als de Heilige Geest het niet had ingegeven."* En dit was ook zo, voor geen duizenden guldens zou ik zo kunnen schrijven, of ik moest weer die genade ervaren. De dominee heeft die brieven dan aan die en dan aan genen geleend, en toen ik ze later graag nog eens wilde hebben, waren ze er niet meer.

Zo heb ik dan een reis gehad, zonder wereld te zien. De Heere was mij zo goed, ik stond overal de dienst des Heeren maar aan te prijzen, en in de winkel te preken, en dan bad ik in stilte: *"Lieve Vader, buig nu de hartjes maar, dat ik veel verkoop."*

Nu ik verkocht ook heel veel, en kreeg van mijn Vader een biljet van fl. 100,--. De 27^e december kwam ik behouden 't huis, zonder de Heere een ogenblikje gemist te hebben. De 29^e gingen wij samen naar Van Dijk om hem de fl. 75,-- rente te brengen. *"Waar haalt u dat vandaan?"* Zei hij? *"Ja, zei ik, van Uw Vader en mijn Vader; daar heb ik om gevraagd, is de Heere nu geen Hoorder van het gebed?"*

Hij riep zijn vrouw. *"Nu"*, zegt hij: *"vrouw, gij had gezegd dat wij nooit rente zouden krijgen en nu is het er al voor de tijd."*

De 2^e januari ontvingen wij fl. 200,-- van de fabriek, en al fl. 190,-- van de kamers, dus waren wij gelukkig weer in staat al onze schulden af te doen. Eerst al onze huisrekeningen betaald, enz. En toen zijn wij nog een paar jaar op ons buitenplaatsje blijven wonen.

Daarna heeft mijn vrouw het voor fl. 4.500,-- verkocht en deden wij die fl. 4.000,-- af bij Van Dijk. Eerst bleven wij nog een poosje wonen bij die mensen die het van ons gekocht hadden voor fl. 2,-- per week, doch later zag mijn vrouw een huis van fl. 4.000,--

Van Dijk vroeg of wij dit wilden kopen, nu ik bad aan mijn Vader, of dit goed was. Toen ik het 's maandags ging zien, zei de Heere tegen mij: *"hier moet gij wonen."* De benedenbewoners zeiden: *"dan moeten wij er zeker uit?"* *"ja, zei ik, de Heere zegt 't mij tenminste."* De bovenbewoners bleven er toen in, die betaalden fl. 2,-- huur. Zo gingen wij naar de Notaris. Van Dijk betaalde de overdracht, en dus kreeg ik weer een schuld van fl. 4.000,-- tegen 5%.

Alweer moest ik gaan bidden of de Heere mij zegenen wilde, nu Hij dit huisje voor ons bestemd had, om dan ook onze rente te kunnen betalen. Wij hadden een lief beneden huisje met tuintje, en hebben daar enige jaren heel genoeglijk gewoond. Mijn vrouw zei wel eens: *"het is of het geld in ons huis gegooit wordt"*. Wij hadden al heel spoedig de eerste fl. 2.000, -- bijeen, om de hypotheek op onze meubels af te lossen.

Nadat ik twee jaar voor de heren Kuiper en Bakker gereisd had vroeg ik aan de Heere in het verborgen of ik wat meer geld mocht verdienen, of de Heere dan hun harten wilde buigen. En zo ik het vroeg kreeg ik fl. 200,-- opslag. Twee jaar later weer fl. 200,-- meer en toen mocht ik nog reizen voor de heer Van 't Hooft. Zo zegende de Heere ons boven mate en nooit mankeerden de renten.

Eens, dat heb ik nog vergeten te melden, was ik in Zwolle. Ds. Gispen preekte in de oude kerk over die vrouw van Obadja. In die dagen had ik nog fl. 6.200,-- schuld. Hij zei hoe die vrouw naar de profeet ging, omdat de schuldeisers om haar twee zonen kwamen. Haar man had haar zoveel schuld nagelaten en nu had zij niets om te betalen. Elisa zei: *"vrouw wat hebt gij in huis?"* En zij zei, *niets dan een kruikje olie.* Hij antwoordde: *"neem dan maar zoveel lege vaten, als gij in huis hebt, en giet dat maar uit uw kruikje."* De vrouw deed dit, en toen alle vaten vol waren, riep zij naar haar zoon: *"nog een vat!"* Maar er waren geen lege vaten meer. En toen stond de olie stil. Nu verkocht zij al die olie, en betaalde daarmee haar schulden, en had nog zoveel over om van te leven. Die preek zegende de Heere zo voor mij, want ik had ook al zo dikwijls mijn nood geklaagd aan mijn Vader in de hemel.

Een Christen heeft niet graag schuld, en dan bad ik maar, *"verlos ons van, lieve Vader, als het zijn kan."* Die fl. 6.000,-- schuld woog mij zo zwaar. En in de kerk zei de Heere tegen mij: *"Ik kan uw hele fl. 6.000,- wel betalen, zoals van die vrouw. Want Mijn is het goud, en het zilver en het vee."*

Maar, ik zei: *"nee Vader, de gehele fl. 6.000,- is te veel, ik ben bang, als ik te veel krijg, dat ik weer achteruit zal slaan. Geef mij maar fl. 2.000,- dan zijn mijn meubels weer vrij."* *"Maar nee,"* zei de Heere, *"ik kan u de gehele fl. 6.000,- wel geven."* En zo zakte ik neer in de bank voor die neerbuigende goedheid des Heeren, en zoveel bemoeienissen met zo'n aardworm als ik was.

Uit de kerk ging ik naar ene Jansen een brigadier-majoor, een bekeerd man, die nog leeft, en die ik al jaren gekend had. Daar hadden wij 's avonds nog een paar heerlijke uurtjes; en

toen naar het hotel. En 's morgens, de anderen dag, naar de dominee. Om tien uur belde ik en vroeg of de dominee thuis was. Nu, de meid diende mij aan. En naast de Heere ging ik hem eens bedanken voor zijn preek, onder dat kruikje genoten. Hij had mij al jaren gekend. *"Wel Parmentier, hoe gaat het?"* Zei hij. Hij wist nog niet, dat ik zo arm was geworden. Ik vertelde dan dat ik zo'n zegen onder die preek had gehad en was er nog van aangedaan.

Tranen van ware ootmoed moest ik toen schreien. Hij zei: *"Voor u gepreekt, zo'n rijke heer, die nu al van zijn renten leeft, wel hoe is dat mogelijk? Nee, ik heb gepreekt, dat hoe meer de leden gaven voor de nieuwe kerk die gebouwd moest worden, hoe meer dat kruikje zou lopen."* Want er moest een kerk gebouwd worden van 40 of 50.000 gulden.

Nu, zei ik, *u hebt ook voor mij gepreekt.* En hij stond maar verbaasd, toen hij mijn geschiedenis hoorde.

Daarna kwam zijn vrouw en toen zei hij: *"Wel man hoe komt u er door, ik heb medelijden met u."*

En toen zei ik: *"Dominee, ik kom hier niet om beklagd te worden, o neen, want ik ben zo rijk, ik kan mijn rijkdom niet overzien, neen dominee en juffrouw, u behoeft mij niet te beklagen, want ik ben Zijn kind, Hij is mijn Vader enz."* Ik heb mijn Vader van ganser harte bedankt dat ik zo arm was in aards goed, maar zo rijk in mijn Heiland. Als men zegen gehad heeft in de kerk dan heeft men de leraar ook zo lief.

"Nu," zei Ds. Gispen, *"heeft de Heere u nu beloofd, dat Hij alles voor u zou betalen?"* "Nee zei ik, maar Hij heeft 't mij laten zien dat Hij 't kon doen."

"Nu," zei hij, *"dan wil ik u een goede raad geven. U moet alle dagen blijven bidden en pleiten op dit woord, als het goed en nuttig voor u is, dat dan dit kruikje ook zo voor u mag blijven lopen zoals voor die vrouw om er al uw schulden mee te betalen. En ga nu naar uw hotel en betaal uw rekening, en kom hier bij ons logeren, wij hebben een mooi profetenkamerkje voor u waar u elke drie maanden kunt vertoeven. En dan komt u ons vertellen hoe het kruikje gelopen heeft. De Heere heeft wijs met u gehandeld, Hij heeft u laten zien dat Hij uw schulden kon betalen en niet dat Hij 't zou doen, zo blijft u een arme bidder aan de troon der genade."*

Nu, ik heb dit gedaan, en heb er net zo lang gelogeed, tot de dominee 's zondags van de preekstoel afriep, dat zijn Eerwaarde het beroep naar Amsterdam had aangenomen. De juffrouw zorgde dat ik in Zwolle een ander logement kreeg, en daar heb ik nog jaren ook bij een lid der gemeente, ene Molenaar, mogen logeren. En als ik dan bij hem kwam toen hij nog in Zwolle was, zei hij, *"Nu Parmentier, hoe heeft 't kruikje gelopen?"* Ik antwoordde: *"Wel, dan eens fl. 50,- dan eens fl. 100,-."* "Ziet u wel, zei hij dan, *u moet maar blijven bidden, en dan geloof ik wel dat de Heere al uw schulden zal betalen."*

Mijn vrouw en kinderen waren ook heel zuinig, en ik moest elke dag maar reizen. Nu, wij gingen hard vooruit, en ik had een zalig leven, elke dag maar zwemmen in Zijn liefde.

In onze benedenkamer hadden wij, in de tijd toen die meneer bij ons woonde, een groot orgel staan, waar wij toch geen gebruik van maakten. De Heere had er mij lang los van gemaakt. Wij hadden in Gorkum nog fl. 200,- schuld. Eens was ik in Enkhuizen bij meester Veenenkoert gelogeed, een lieve vrome man die al lang in de hemel is. Toen gaf de Heere mij op mijn kamer bijzonder te bidden, dat Hij eens een weg mocht banen om dit te vereffenen. Na afscheid van hen genomen te hebben ging ik weer 4 uur lopen. De vier dorpen door, tot het Toehek, en vervolgens naar Wervershoofd en zo naar Medemblik.

Hij gaf mij nog twee bekeerde mensen op, om hun groeten over te brengen, en daar te logeren. Nu, ik had niets geen zorg en als zij mij niet vroegen, ging ik in een hotel logeren. Ik had een gemakkelijk leven, elke dag maar bij het volkje des Heeren, als mijn bezigheden afgelopen waren. Altijd was er iets nieuws door het putten uit die Bron. Het volkje was blij als ik kwam, en dan de deugden des Heeren maar verkondigen waartoe Hij mij uit de duisternis had geroepen. 's Avonds hadden wij dan kamers vol vromen. Ik zal er wel veel in de hemel ontmoeten, die ik hier op aarde heb leren kennen, in de weg van Gods voorzienigheid. En als ik niet arm was geworden, had ik hen nooit ontmoet. Daarom dankte ik mijn Vader elke dag voor Zijn weldaden aan mij bewezen.

Ik kwam dan in Medemblik, maar voor ik iemand opzocht, ging ik eerst een logement opzoeken, om 's nachts te logeren. Nu, dat was spoedig klaar, maar er was die nacht danspartij, en de juffrouw zei: *als u dan maar slapen kunt*. Maar dat hinderde mij niets. Ik sliep zo vast, al was die ook vlak bij mijn kamer ik kwam toch niet voor elf uur 't huis.

Nu, tot 's avonds toe bezocht ik mijn klanten en nadat de dag haast afgelopen was, ging ik dan die vromen eens opzoeken, die de meester te Enkhuizen mij opgegeven had. Ik had toen erge honger, want ik had die middag geen eten gebruikt. Ik sloeg wel eens meer twee of drie dagen over, om wat uit te sparen, om zo mijn renten en schulden te kunnen betalen. Mijn vrouw had mij nog een broodje of drie, vier met ham meegegeven van ons varkentje. Zo kwam ik het eerst bij de heer Impeta, een bakker. Toen ik voorbij ging hoorde ik een orgel spelen, dus kon ik geen gedachte hebben, dat ik hier moest zijn om mijn orgel te verkopen.

Enfin, ik kwam dan binnen; wij hadden elkaar nooit gezien. Ik vroeg om een glas water om mijn broodje op te eten, en maakte mijn pakje vast los. Maar de juffrouw zei: *"dat zal niet gebeuren; u bent hier bij een bakker."* En zij ging al broodjes halen en smeren. Maar ik wilde daar niets van gebruiken. Ik zei: *ga nu maar eens zitten, en dan zal ik even bidden.*" Nu zij gaf mij een glas melk, en ik had het zo zalig in het gebed, dat toen ik *amen* zei, zei Impeta: *"er is met u iets bijzonders gebeurd, dit moet u ons eens vertellen."* Ik hoor het in uw gebed. Nu, nadat ik wat gegeten en gedankt had, en gevraagd of de Heere in ons, midden wilde komen, heb ik hen dan mijn geschiedenis verteld.

Ik woonde toen nog buiten de Hogewoerdspoort, en had wel renten maar nog geen schuld afgedaan. En toen ik vertelde van mijn orgel, dat de Heere mij zo werkzaam had gemaakt om dit te verkopen, vroeg hij hoeveel ik daar voor hebben moest. Nu ik zei dat

ik het in de tijd voor fl. 250,- gekocht had en er dit graag weer voor zou hebben, als het kon zijn.

"Ik neem het voor fl. 250,-" zei hij, en ik schrok ervan. Hij zei: "schrik maar niet, maar vertel eens of er niets aan mankeert, en of de blaasbalg niet lek is, en hoeveel registers er in zijn." Er mankeerde niets aan.

Ik zei hem dit: *"alles was goed."* En hij zei: *"U bent nu zo dicht met uw ziel bij de Heere, u kunt nu niet jekken. Want als de hoogheid des Heeren op onze ziel drukt, dan kunnen wij niet in de zonde leven."* Dit wist ik goed, de Heere had mij terdege ontdekt aan de bronnen van mijn goddeloos hart.

Toen ik die veertien vellen in de boot zat te schrijven was ik eerst recht aan mijzelf ontdekt geworden. En als een Christen niet dicht met zijn hart bij de Heere is, dan is hij ook tot alle boosheid geneigd. Als hij dan niet bewaard wordt, is hij voor niets te vertrouwen. Maar is een ziel dicht bij de Heere, dan zegt hij: *zou ik zo'n groot kwaad doen en zondigen tegen God?*

Nu had ik voor geen duizend gulden een leugen gezegd. Toch gaf de Heere mij die wijsheid, en dit zag ik eerst later, om te zeggen: *u kunt mijn orgel niet krijgen, voor u een deskundige zendt, die 't dan goed kan opnemen.* Nu, ik schreef dit aan mijn vrouw, en dat mijnheer Impeta wilde dat zij het door een organist liet keuren, en dan opgeven hoeveel registers, en hoe lang en hoe breed het was. Hij wilde dit orgel aan de kerk present doen. Ik moest meteen beloven voortaan bij hem te komen logeren. Zo ben ik dertien weken weggebleven. Ik had het alle dagen zalig bij de Heere, en dan kan men het in de woestijn wel uithouden, want elke dag viel er nieuw manna.

Eerst moest ik 6 weken in Noord-Brabant zijn, toen 7 weken in Groningen, Friesland, Overijssel en Gelderland, en zo elke drie maanden weer hetzelfde. Als het vlug ging was het in 12 en halve week afgelopen. Maar ik mocht van mijn vrouw nooit meer zo lang wegblijven. 't Orgel werd gekeurd, en de organist zei: *uw man heeft gelijk, er mankeert niets aan.* 't Werd ingepakt en 't ging met het spoor tot Noordscharwoude en vandaar met de diligence naar Medemblik. Het duurde drie maanden en wij hoorden maar niets, en zo ging ik eindelijk met een vrij geweten naar Medemblik, naar de heer Impeta. Ik werd er in liefde ontvangen en dadelijk werd ds. Postma gehaald, die daar destijds stond. Impeta, stelde mij voor, en ik was nieuwsgierig hoe 't met het orgel zou aflopen. 't Orgel werd bespeeld en 't was te licht voor de kerk. Impeta had er erge spijt van maar hij zei: *"u bent er onschuldig in."* En hij gaf mij de fl. 250,-.

Ik dankte mijn Vader die weer zo goed voor mij gezorgd had, en stuurde de fl. 250,- naar mijn nicht, die mij fl.1.200,- geleend had. Maar zij wilde geen rente aannemen, en gaf die fl. 50,- aan Van Dijk in mindering van die fl. 2.000,-. Zo had de Heere weer voor mij gezorgd. *"Looft de Heere mijn ziel en vergeet geen van Zijn weldaden." "Vergeet ze niet, want het is God die ze u bewees!"*

In twee jaar tijd hadden wij die fl. 2.000,- met 5% rente afbetaald. Zo zegende de Heere ons. Nu ik heb net zo lang bij de Heer Impeta gelogeed totdat hij naar de hemel is gegaan. Hij had zoveel in zijn leven weggegeven, dat er voor zijn vrouw en kinderen niet veel te delen viel. Die meneer waarvan ik in het begin sprak, heeft maar één jaar bij ons gewoond, toen ging hij weer naar Den Haag. Het speet ons dat hij wegging, want 't was net of het een zoon van ons was. Mijn vrouw hield heel veel van hem, en hij betaalde ons goed.

Toen kregen wij een dominee, met zijn vrouw. En daar hadden we fl. 70, - of fl. 80,- van in de maand. Die zijn ook niet lang gebleven. Toen zijn we dan op de Middelste Gracht gaan wonen, voor fl. 2,- per week.

Nu heb ik nog een geschiedenis vergeten, wat de genade des Heeren vermag. Mocht het nog strekken tot verheerlijking des Heeren, en tot leer voor Gods kinderen.

Ik was nog fabrikant op de Mare, en kreeg eens opening in mijn hart om een reisje naar Gouda te maken. Mijn compagnon en mijn vrouw vonden dit beiden goed. Ik ging naar het volk des Heeren, en ook naar de winkeliers om wat te verkopen.

Na er een paar dagen geweest te zijn en er veel genot gesmaakt te hebben raadden zij mij ook eens naar Moordrecht te gaan, en daar vooral aan te gaan bij de heer Bloot die een touwbaan had en ook sajiet verkocht. Ik had van hem al jaren touw, en hij van mij al jaren sajiet. Ik bleef er een paar dagen, en zo vroeg ik hem ook bij mij eens te komen logeren. Ik had er verscheiden vrienden ontmoet. Een week of wat daarna zit ik met mijn vrouw in de zijkamer thee te drinken, en jawel, daar kwamen vier heren uit Moordrecht.

Thijs Ouderkerk, onze knecht, spande hun paard uit en bracht het op stal. Ik kon hen allen logeren, en zij zeiden dat zij hoofdzakelijk gekomen waren om die avond te kerken bij ene *ds. Pauli een bekeerde Jood*,³ die in een zaaltje, in de Spilsteeg preken moest. Zij zeiden: "*weet u daar niets van?*"

Ik zei: "*nee.*" Maar ik zou daar toch niet heengegaan zijn, want ik was destijds een stijve afgescheidene, en zou voor geen geld naar een andere kerk gegaan zijn, al preekten er nog zo veel goede leraars.

³ Ds. Christian William H. Pauli, was van 1844-1874 evangelist namens de *London Society for promoting Christianity amongst the Jews* in Amsterdam. Hij werd hij in Breslau geboren als jongste zoon van een orthodoxe rabbijn. Hij leefde van 1800 -1877. Zijn zendingswerk onder de Joden werd bijzonder gezegend. Zie Pauli, www.theologienet.nl

Nu zeiden zij, toen het tijd was: *"U zult ons toch wel willen brengen naar de Spilsteeg, want wij weten geen weg."* En toen, wij er waren, sleepten zij mij bij de kraag naar binnen. En 't was zo vol, ik kon er niet meer uit.

Maar heb ik ooit een beschamender zegen gehad, dan was het toen. Eerst moest ik schuld bekennen over mijn stijfheid, en toen zonk ik er maar onder weg. Hij preekte zo heerlijk uit Jesaja, over die eeuwige verkiezende liefde des Vaders, waar ik zo graag over hoorde spreken. Toen ik drie weken op de weg was, was ik er ook zo onder weg gezonken. Nu 't speet mij dat ik die dominee niet vroeger was gaan horen, hij had al zo dikwijls in Leiden gepreekt. De tranen liepen mij over de wangen, nooit had ik zo'n dominee gehoord.

Meneer Bloot zag het wel, en die had maar schik, dat hij mij mee genomen had. Nu ik bedankte hen allen er voor, en ik zei tegen mijn vrouw dat ik zo'n beschamende zegen had gehad. Mijn nichtje uit Gorkum had ook al zo dikwijls over hem gesproken, maar dan zei ik: *"Ja kind, uw oom is afgescheiden, en wij behoren naar geen andere kerken meer te gaan."* Op één of twee na moesten die mensen de anderen dag weer naar huis, de anderen bleven nog bij ons. Wij hadden heel veel genoeg met elkaar, en de Heere was in ons midden. Ik mocht dicht bij de Heere verkeren en dan heeft men ook geen vijanden. Dan is het even als Johannes in zijn brieven zegt: *"dat die God liefheeft ook zijn broeder lief heeft."* Dit wilde ik in het volgende vertellen. Mochten wij, namelijk wij die kinderen Gods geworden zijn, altijd maar dicht bij Hem leven.

Het gebeurde eens, terwijl ik nog hoofd van de fabriek was, dat wij voor kleine sajettenbaasjes ook wel eens sajete spinnen. Zo had Bink, een gewezen knecht van mij, ook wat bollen gebracht, en aan de meesterknecht gegeven om te spinnen. Zijn eerste vrouw ging uit schoonmaken. Maar doordat zij heel zuinig waren was hij van volkammer een klein baasje geworden. En eens in de kerk met de collecte ook bij hem komende, draaide hij zijn hoofd om. Nu ik begreep niet waarom, ik was mijzelf geen ding bewust, maar toch vroeg ik: *"Leve Heere, ontdek mij maar als ik iets verkeerd gedaan heb."* Ik heb die broeder hartelijk lief en kan in geen vijandschap leven. Een paar dagen naderhand bracht ik die mensen uit Moordrecht weer naar de trein en Bink stond aan de deur, maar zo hij mij zag ging hij naar binnen, en sloot de deur hard dicht.

't Huis komende ging ik in het verborgen, en bad lieve Vader: *wat is er toch?* En klaar kwam de Heere mij voor: *"verzoen, je eerst met je broeder, en kom dan en offer uw gave."* Ik zei: *"Lieve Vader, ik heb niets tegen die broeder, maar hij heeft zeker iets tegen mij, toch wil ik wel naar hem toegaan, als U hem dan maar in de schuld wilt brengen, als het u belieft."*

Ik ging er dadelijk heen en zei: *"lieve broeder wat hebt u toch tegen mij om zo te doen? De Heere wil dat ik mij met u verzoenen zal."*

Hij zei: *"ik zou tegen de meesterknecht gezegd hebben, dat zijn bollen maar moesten blijven staan."* Nu ik wist er niets van, en was er heel onschuldig in. Ik vroeg hem of wij samen, eens wilden bidden. *"O ja"*, zei hij, en onder het gebed bracht de Heere hem in de schuld. Ik had het zo zalig, ik kon de Heere in mijn hart laten lezen, en de liefde Gods stroomde zo in mijn ziel. En hij brulde het uit en vroeg om vergeving daar hij mij zo ten onrechte beschuldigd

had. Wij hadden toen beiden zo'n ootmoedige ziel dat we zijn gaan zingen uit Psalm 138:3

*Dan zingen zij in God verblijd,
Aan Hem gewijd,
Van 's Heeren wegen;
Want groot is 's Heeren heerlijkheid,
Zijn majesteit
Ten top gestegen.
Hij slaat toch, schoon oneindig hoog,
Op hen het oog,
Die need'rig knielen;
Maar ziet van ver met gramschap aan
Den ij'd'len, waan
Der trotse zielen.*

Zo kwam ik heel opgewekt thuis. Juffrouw Heiboer zat bij mijn vrouw, en die nam het mij nog kwalijk, dat ik zo voor niets de minste was geweest. Zo zijn wij, óók na ontvangen genade. Ons hoogmoedig *ik* wil niet bukken, dus kon ik haar goed begrijpen. Maar 't was mij zalig, ik had vrede en blijdschap in mijn hart door de Heiligen Geest. De thee was gereed, en toen had ik het onder het gebed nog zo goed. Nu, 't was ook van de Heere, en dan hebben wij er altijd de goedkeuring over.

Zo ben ik ook nog, de eerste keer, in Stadskanaal geweest. Dit heb ik nog vergeten te vertellen van mijn eerste reis.

Het was 13 november 1871, of 72 toen ben ik de kerstdagen daar overgebleven. Ik was de gehele reis zo hemelsgezind, en mocht heel veel van mijn lieve Vader en Heiland getuigen. 's Avonds om 10 uur zat ik daar in een logement nog warm eten te eten. En 's morgens om 4 uur moest ik al opstaan om, om 5 uur met een diligence naar Assen te rijden. De diligence zat vol heren, maar ik kon mij niet stil houden, ik moest maar spreken over mijn lieve Heiland. Zij dachten dat ik ruzie met hen wilde maken, maar als een Christen dicht bij zijn Heiland is, dan heeft hij zijn naasten lief als zichzelf. Nu, ik zei hen dat ik stil zou zijn.

Zo kwam ik in Amersfoort aan bij een oom en tante. Daar kon ik ook elke drie maanden logeren, net zo lang tot zij in Utrecht zijn gaan wonen. Zij vroegen mij, de kerstdagen bij hen over te willen blijven. Ik schreef dit aan mijn vrouw, en zij vond het goed. Ik kreeg vrijheid van de Heere om er te blijven. Zo heb ik 2 zalige dagen doorgebracht in de kerk en bij het volkje aan huis, en bij de dominee Ruitenbergh, die destijds bakker was. Hij had ook altijd veel voor de kinderen Gods over.

Het was die winter altijd even morsig, natte sneeuw en regen, en geen vorst. Om 7 uur 's morgens ging ik dan weer weg met het spoor naar Utrecht en zo naar Harmelen. Vandaar moest ik lopen naar Kamerik, waar ik een klant had. En in die sneeuw maar weer lopen naar Woerden. Daar had ik mijn zaken afgedaan, en toen nog een uur gaan lopen naar Nieuwerbrug, waar ik om 2 uur heel nat in een winkel aankwam.

Onderweg had ik al gebeden om een beetje warm eten. Ik zei zo: *"Lieve Vader, een bordje soep, dat zal zeker niet gaan vandaag?"*

Nu, ik dacht dan 't geen ik bij mij had, een broodje met een ei, maar op te eten. Zo liep ik zingende met twee pakken, een riem over mijn schouders. Gelukkig bewaarde de Heere mij voor murmurering, ik was altijd vergenoegd en blij. Zo ik in de winkel kwam, zei de juffrouw: *'t Eten is juist klaar doe uw natte jas maar af. Er is vanmiddag iets in de weg gekomen, anders eten wij al om 12 uur, maar nu is 't laat geworden.* Ik stond maar verslagen, soep, aardappels, groenten en vlees. Ik vroeg aan de juffrouw of ik hardop mocht bidden. Nu, dit werd mij toegestaan, en ik zonk er maar onder weg, zo'n liefde des Vaders. Ook vertelde ik hun, dat ik er onderweg om gebeden had. Nu, ik heb daar meer van ootmoed geweend, dan gegeten. De juffrouw riep maar: *"u eet niet!"* Maar 't bordje soep en een paar aardappels verkwikten mij heerlijk.

Na het eten vroeg ik om een Bijbel. Die lag onder 't stof. Ik kon wel merken dat hij niet veel gebruikt werd. Nadat ik hardop gedankt en hun de dienst des Heeren aangeprezen had, keek die meneer mij maar aan. Hij zei niets, maar drie maanden naderhand hoorde ik dat hij een grote vijand van Gods kinderen was.

De juffrouw was ook niet bekeerd, maar een erge goede vrouw. Zij hield veel van ware vromen, en ik kon er ook wel logeren, zei zij, en daar eens in de school spreken. Maar ik heb dit nooit gedaan. Als ik daar was verlangde ik altijd weer naar huis. Toen had ik daar maar één klant, later heb ik er drie gekregen. Vandaar ging ik toen na wat verkocht te hebben lopen naar Bodegraven, en eindelijk naar Gouwsluis, om van daar met een schuitje over te varen op de boot die van Amsterdam kwam. En zo naar Leiden. Ik was maar verslagen over de goedheid des Heeren. De kapitein had zo met mij te doen, dat ik zo nat was. Hoewel ik maar tweede klas reisde en de kachel uit was, moest alles helpen om mij te verwarmen en te drogen. Dadelijk werd de kachel aangemaakt, en ik zag er de Heere maar in, Die zó voor mij zorgde.

Zo kwam ik dan om acht uur in de haven. Al mijn kleren waren droog, en ik ging naar broeder Van de Nat om mij te laten scheren. Daar hoorde ik dat ik met de kerstdagen weer herstemd was, met 70 of 80, dus met algemene stemmen voor diaken. Nu, 't was mij even goed geweest, als dit niet gebeurd was, want ik kon het toch niet meer waarnemen, van de 52 weken moest ik er 50 reizen. Om 9 uur kwam ik bij mijn vrouw aan. Toen hebben wij de Heere gedankt voor al Zijn weldaden aan ons bewezen.

De dominee riep mij 's zondags af dat ik weer met zoveel stemmen was herkozen. Twee broeders hadden er echter tegen gereclameerd en een lelijke brief naar de kerkenraad gezonden, dat zo'n persoon als ik, die al zijn geld verspeeld had, geen diaken mocht zijn. Nu dinsdags op de kerkenraad las ik die brief, en 't viel bij mij in goede aarde.

Ik schreef hen terug dat zij groot gelijk hadden en had meer liefde, dan vijandschap in mijn hart voor die broeders. Ds. Holster wilde mij echter niet missen en of ik al vroeg of hij mij maar bedanken wilde, deed hij dit niet, en ik bleef nog tot mei diaken. De vijandschap van die broeders werd echter zo groot dat ik blijde was er af te zijn. De

dominee riep toen van de preekstoel, dat ik bedankt werd voor de trouwe diensten, al die jaren aan de gemeente bewezen.

Nooit had ik zo'n zalig leven gehad, arm naar de wereld, maar rijk in God. Ik zwom maar in Zijn liefde. Vroeger, in mijn rijke dagen had ik ook wel veel liefdebezoeken van de Heere genoten maar dan week ik gedurig al eens af, en gaf mijn hart teveel aan de grootheid des levens. En dan moest mijn Vader mij weer kastijden, want elke zoon of dochter die Hij liefheeft kastijdt Hij, als zij kwaad doen, Psalm 89. En dat heb ik dikwijls ondervonden, maar in Zijn liefde feilt Hij niet. Dat heb ik ook in een ruime mate ondervonden. Maar nu in zeven jaar lang niet van de Heere afgeweken. Ik dankte mijn Vader dat ik nu reiziger was, en alle dagen zoveel kinderen des Heeren mocht ontmoeten. Dan hier en dan daar. En dan Zijn deugden overal te mogen verkondigen, waartoe Hij mij uit de duisternis geroepen had tot Zijn wonderbaar licht.

De Heere zegende mij ook in het verkopen voor mijn patroon, en ook voor mijn huisgezin. En ik zag die waarheid zo bevestigd, die wij lezen in Gods woord: "Die zijn weg wèl aanstelt, zal Ik Mijn heil doen zien", als zij maar niet weder tot dwaasheid keren. *"En Hij spreekt gewis tot elk die voor Hem leeft."* Dan is de Heere een Zon en een Schild voor allen die in oprechtheid voor Hem leven en wandelen. Nu, het was alles des Heeren eigen werk en genade, want wij blijven in onszelf diep ellendige zondaars en afwijkers van de Heere.

Eens was ik haast van moedeloosheid bezwiken, zo vreeslijk werd ik aangevallen op de weg, Ik ging lopend naar Castricum, en had 's morgens al een beetje koorts. Op 't laatst was 't een harde koorts en ik durfde niet vragen aan mijn patroon om een dagje thuis te blijven. Eerst deed ik mijn zaken af in Beverwijk, en ging toen lopend naar Velzen, waar een juffrouw tegen mij zei: *"Waarom gaat u niet naar huis?"*

Maar ik durfde niet en ging toen lopen om mijn reis te vervolgen. En daar kwam de vijand en zei: *had u nu uw geld maar niet verspeeld, dan kon u uw lange pijp roken, maar nu bent u arm en nog f 6000, -- schuld. En aanstonds sterft u en dan blijft uw vrouw met die schuld zitten. En wat moet er dan van worden?* Nu, ik moest alles maar toestemmen, want de barmhartigheden der godlozen zijn enkel wreedheid. Hij zei: *Uw vrouw zal niets van uw patroon krijgen, als u sterft.* Ik kon haast niet meer verder op de weg, maar mocht gelukkig gaan zuchten. Ik zei: *"Lieve Vader, ik zal bezwijken van moedeloosheid, neem toch de koorts genadig van mij weg, en geef mij weer gezondheid, en neem die moedeloze en ongelovige gedachten toch weg."* En gelijk als ik bad ging de koorts en moedeloosheid weg. En de Heere zei: *"Zie hier ben Ik; zie hier ben Ik."* Ik heb er niet meer van geweten. Dat is al de moedeloosheid, wat ik in die 7 jaar meegemaakt heb. Was de Heere dan niet goed om zoveel bemoeinissen te maken met zo'n diep ellendig zondaar?

Toen wij op de Middelste Gracht woonden had mijn vrouw elke week een groot gezelschap aan huis, van 20 of 30 vromen. Het heugt mij nog goed, toen wij Van Dijk het restant brachten van die f 2000,-- hypotheek, ik tegen mijn vrouw zei: *laten wij nu al die*

arme vromen eens trakteren op broodjes met chocolade. Nu wij hadden een kamer vol mensen en veel genot. Ik mocht mijn Vader zo hartelijk erkennen voor al Zijn weldaden aan ons bewezen. Het is voor ons vlees wel hard om zo gekastijd te worden als ik ondervonden heb, maar als we dan met Job mogen zeggen: *"de Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen, en de naam des Heeren zij geloofd"*. Dan is dit ook een vrucht des Geestes, want het groeit niet op onze akker. Als de Heere maar genade geeft, dan kunnen wij wel zingen van de wegen des Heeren, al is er ook geen rund op de stal.

Zo hebben wij ook veel genot gehad met een Mijnheer Brouwer. Die had ook zijn gehele kapitaal verspeeld, f 60.000,-- in effecten, even als ik. Hij wilde zichzelf in Velp gaan verdrinken, omdat hij doodarm was geworden. En dit werd juist het middel, waardoor hij tot volle ruimte voor zijn ziel kwam. Nu moest hij colportereren met boeken. Vier weken is hij bij ons gelogeed geweest. Nu wij konden elkaar goed verstaan. De Heere zegende hem ook zo. Hij is nu al een paar jaar in de hemel. Verleden jaar toen ik met mijn vrouw in Velp was, hebben wij zijn dochter nog ontmoet. Ik had hem door de vromen in Elburg en Kampen leren kennen. Overal hoorde ik van iemand, die ook zo arm, en toch zo rijk in de Heere was. En dan legde ik op verscheiden plaatsen mijn adres neer, omdat ik hem ook zo graag eens wilde ontmoeten. Iedere dag bad ik er mijn Vader om, daar ik zo zeer verlangde hem ook eens te spreken.

Eens 's morgens op de fabriek zijnde stuurde mijn vrouw mij een boodschap, om zodra ik klaar was eens thuis te komen, want er was een heer gekomen om mij te spreken. Om vijf uur kwam ik t' huis, en mijn vrouw zette in de zijkamer het eten voor mij gereed. Maar ik wilde niet eten. 't Was of ik het gevoelde dat mijn broertje Brouwer bij ons was. Toen schoof zij de portebrijsée [dubbele schuifdeur] open, en jawel, daar stond hij voor mij. Wij vielen elkaar om de hals en weenden van blijdschap. Wij hadden elkaar nooit gezien, maar hij had hier en daar mijn adres gevonden, en nu was hij de Kerstdagen en op Oud- en Nieuwjaar bij ds. Valk in Delft gelogeed geweest. Hij had daar zo'n aandrang gekregen om naar mij toe te gaan. De vromen hadden hem verteld dat ik ook zo'n weg had doorgemaakt, evenals hij. *Nu*, zei hij tegen ds. Valk, *u kunt mij niet langer houden.* Zo kwam hij in Leiden waar hij ook nog nooit geweest was. Hij had daar bij het spoor aan iemand gevraagd, of hij ook een reiziger Parmentier kende. *"Jawel"*, zei die man, *"maar hij is vanmorgen met zijn reistasje op reis gegaan. Maar, zei hij, u kunt met zijn vrouw ook wel praten."* Dit was zeker een vroom man, die hem de weg had gewezen. Die man had mij 's morgens zeker zien lopen, maar ik was naar de fabriek gegaan. Ik behoefde in geen 4 weken te reizen, maar moest wel elke dag op het magazijn helpen. Om twee uur had hij met mijn vrouw en twee dochters lekker gegeten, zei hij. Na de Heere gedankt te hebben voor al Zijn weldaden aan ons bewezen, zei ik: *nu broeder, nu kunt u net zolang bij ons blijven, als de Heere u permissie geeft. Alles is van Vader, en u hoeft hier niets geen geld te verteren.*

's Avonds was het gezelschap bij Wilschut, en mijn vrouw vond goed dat wij er heengingen. Er waren heel veel mensen. Wilschut ging voor in het gebed en hij las een kapittel uit Jesaja, deze woorden: *Hij zal mij geven sieraad voor as, vreugdeolie voor treurigheid, en het gewaad des lofs voor een benaamde geest.* En zo broeder Wildschut 't een beetje wilde gaan verklaren, vroeg mijn vriend of hij het eens mocht doen. *"Zeer graag"*, zei Wilschut. Toen begon hij vol vuur en opgewektheid. *"Sieraad voor as"*, zei hij, *Sieraad dat is mijn Heiland, en*

as was mijn f 60.000,--. Ik ben in de zonde der begeerlijkheid gevallen. En toen heeft de Heere mij alles ontnomen. Ik wilde er nog f 40.000,-- bij hebben om ieder kind f 50.000,-- na te laten. Ik was toen een bekommerde ziel en wilde mij toen in Velp in een beek gaan verdrinken. Maar er kwam een stem van Boven: doe uzelf geen kwaad, beminde. En daar bracht de Heere mij in de schuld, en ik ben toen in de ruimte gekomen. Toen mocht ik geloven dat de Heiland mijn Heiland was. Dus kreeg ik Sieraad voor as en ben nu zo blij in de Heere. En Hij zorgt maar voor mij.

Hij zag er zo fijn gekleed uit; alles gekregen. Wij hadden een heerlijke avond en de Heere was zo in ons midden! Om elf uur waren wij eerst thuis. De andere dag gaf ik hem verscheiden adressen op, van kennissen en dominees van de grote kerk. En wij baden of de Heere hem met zijn colporteren zegenen wilde. Nu, hij verkocht zoveel boeken, dat hij bang was dat hij teveel zou krijgen. En dan wilde hij mij de helft van zijn verdienste geven. Maar ik wilde er niets van hebben. Ik zei, ik heb f 800,-- salaris, en laat u mij nu eens in die vier weken f 40,-- kosten, dan krijg ik er van mijn Vader wel f 20,-- voor terug. En dit is ook zo gebeurd, eer hij nog weg ging kreeg ik f 20,-- present. Dit was van de Heere. Wat hebben wij die vier weken een vromen in ons huis gehad! 't Was alle dagen feest. Eens stuurde een heer hem f 5,--. Die had geen boeken willen kopen. Toen stond hij met tranen in zijn ogen, en zei: "*Vader, nu is het genoeg; ik ben zo bang dat ik weer van u zal afwijken.*" Toen wilde hij weer delen. "*Want*", zei hij, "*u bent nog armer dan ik, want u hebt er nog f 6000,-- schuld bij.*" Maar ik wilde er niets van hebben. Wij schreiden als kinderen toen wij weer afscheid van elkaar moesten nemen. Want in plaats van vier, mocht ik maar één week 't huis blijven. Hij is nog drie weken bij mijn vrouw en kinderen gebleven. Later heb ik hem ook nog eens in Kampen ontmoet, daar logeerde hij bij de heer Van de Hoogt, waar ik ook altijd logeerde.

Een jaar later heeft mijn vrouw mij nog eens verrast, toen ik van de grote reis thuis kwam. Wie zat er binnen? Jawel, mijn broertje Brouwer. Mijn vrouw had hem nog eens een 14 dagen te logeren gevraagd. Toen hebben wij ook weer veel genoeg gehad. Rijke dames in Velp hebben hem zoveel gegeven, dat hij niet meer behoefde te reizen. 't Was een heel nette fatsoenlijke man; hij gebruikte heel weinig. Tot zijn dood toe hebben ze voor hem gezorgd, dus *was ook zijn brood zeker en zijn water gewis*. Ds. Holster hield ook heel veel van hem, en hij is mij al weer vooruit in de strijd. "*Een paar jaar geleden is hij naar de hemel gegaan*", zei zijn dochter tegen ons.

Nooit had ik gedacht, dat mijn Vader al mijn schulden zou betalen, daar ik maar gevraagd had om de rente te mogen betalen. Binnen 10 jaar was alles betaald. Eerst f 2.000,-- toen f 4.000,-- toen mijn vrouw dat buitenhuis verkocht had. Toen weer f 4.000,-- van het huis op de Middelste Gracht bij Van Dijk, dus had hij al f 10.000,-- van ons ontvangen, behalve de rente; die was zeker ook wel een paar duizend gulden. Ook waren al de huisrekeningen voldaan. Wij hadden een vergenoegd leven.

Eens toen ik van de reis kwam had mijn vrouw mij weer verrast met een bureauorgeltje voor mij te kopen voor f 80,-- waar ik heel blij mee was. Een poosje daarna wilde mijn

vrouw liever dicht bij de kerk wonen, omdat zij al niet meer naar de kerk kon lopen. En dan moest ik haar met een duwwagen rijden.

Wij hadden genoeg aan de Heere, en hebben altijd heel veel vromen in ons huisje gehad. En ik verheugde mij dat ik op reis zoveel vrienden mocht ontmoeten. Ik reisde altijd in het noorden. Op een keer zei mijn patroon: je moest eens in het zuiden reizen, en eens omruilen met die andere reiziger. Want als wij een van beiden eens ziek werden zouden wij elkaar niet kunnen afwisselen, omdat wij de klanten niet konden vinden.

Nu in 't begin had ik er niets geen zin in. Ik was nooit in Zeeland geweest en wist daar ook geen weg. Maar mijn vrouw zei: *"Wel man, zie je daar zo tegen op, daar je zoveel verzekeringen hebt dat de Heere zo met je is en Hij je niet begeven of verlaten zal? Je hebt, zei zij al zoveel trouw van de Heere ondervonden, de Heere zal wel met je zijn op al je wegen."* "O ja", zei ik, *"je hebt gelijk."*

De reiziger gaf mij zijn klantenboekje over, en dan naar al de dorpen en steden daar ik moest zijn. Het 4^e en 5^e district in Zeeland en Noord-Brabant. Enfin, ik ging dan op reis, en bad tot mijn Vader of Zijn aangezicht mee zou gaan en of Hij mij geleiden zou op al mijn wegen. Eerst moest ik naar Rotterdam en vandaar met de boot naar Zierikzee. Pas zat ik in het spoor, of ik ontmoette daar al twee kinderen des Heeren. Een Jobse, die later in Harderwijk is gaan wonen, waar ik hem nog dikwijls ontmoet heb. Wij kwamen in gesprek en tot mijn groot genoegen hoorde ik dat zij ook naar Zierikzee moesten. Jobse kwam daar vandaan. Ja, wat zag ik daar de Heere in! Wij hadden het zo aangenaam onderweg. Nu kon hij mij bij het volk des Heeren brengen.

Ik heb er daar ook heel veel ontmoet, onder anderen een juffrouw Lette, een lief kind des Heeren, die werd daar *een moeder in Israël* genoemd. Ik ben er een dag of 5, 6 geweest en alle avonden kamers vol vromen. Ik heb er de deugden des Heeren mogen verkondigen. Toen moest ik het land in.

Eerst naar Haamstede, waar ik een broeder Gelinse ontmoette, en meteen een klant waar ik sajat aan verkocht. Toen gaan marcheren, - want rijden kon niet lijden - naar Renesse, naar een klant van ons, een Verton. De man was niet thuis maar ik moest toch met mijn twee pakken binnen komen. Zij zei: *hebt u geen behoefte aan koffie met brood?* En dadelijk ging zij eieren koken, en brood snijden, en ik moest daar maar gaan eten. Ik vroeg of zij al bekeerd was. *O nee*, zei zij, *ik ben zo'n slechte vrouw*. Daarop ging ik hardop in het gebed, en mocht de Heere smeken of Hij haar wilde bekeren. Nadat ik wat gebruikt had, vroeg ik haar om een Bijbel, om samen een kapitteltje te lezen. Toen gaf zij mij een oude schrijver, zo dom was die vrouw. *Nu* zei ik, *doe maar geen moeite*.

Meteen haalde ik een Bijbeltje uit mijn zak, en las Johannes 4, van de Samaritaanse vrouw. En toen zei ik: *hoor je wel vrouw, die vrouw was een slechte vrouw, want de Heiland zei tegen haar: "die gij nu hebt is uw man niet"*. *Bent u nu nog slechter?* "Ja", zei zij. Ik kreeg daar zo'n opening om te spreken. Een uurtje misschien, nadat de Heiland met haar gesproken had, werd die vrouw al bekeerd, toen Hij zei: *"Ik ben het, Die met u spreek"*. Er was ook nog een

naaister binnen, die stond te strijken. Ik kon haast niet weg komen, zo werd die vrouw op mijn ziel gebonden.

Nadat ik de Heere gedankt had en haar nog toegewenst had, dat ze de Heere mocht leren kennen, vervolgde ik mijn reis naar Dreischor, en toen nog naar Brouwershaven.

Acht weken heb ik in Zeeland en Noord-Brabant doorgebracht, en heel veel kinderen Gods ontmoet. Ik was vrijmoedig, en waar het hart dan vol van is vloeit de mond van over, dit is altijd een zekere waarheid. Overal waren daar vromen, ook in het land van Axel en van Cadzand. Ik dankte mijn Vader maar, dat ik zo arm was geworden, om zoveel van Zijn kinderen te mogen ontmoeten.

Van Kortgene voer ik over naar Wolfaartsdijk, en daar merkte ik dat ik mijn overjas had laten liggen, en een meegenomen die veel slechter was. 't Was een nieuwe demi-saison, (voor- en najaar). Nu ik kwam daar bij een Mieras, die stond op mijn boekje. Ik kreeg daar een kopje koffie, en bad toen aan mijn Vader of Hij wilde zorgen dat ik mijn jas weer terugkreeg.

Na nog andere klanten bezocht te hebben, kwam ik bij ds. Middel. Die stond destijds in Wolfaartsdijk. Daar moest ik het middagmaal gebruiken. Na het eten bad ik weer om mijn jas en toen zei de dominee: *U bent zo'n rijke man, en bent u nu zo bekommerd om voor een jas te bidden?* Hij wist nog niet dat ik zo arm was geworden. *Nu*, hij zei daarna, *nu zal ik ook nog eens vragen of God er voor zorgen wil.* Hij gaf mij geld voor een brief mee, dan moest ik 's avonds uit Kortgene schrijven of ik hem terug had. In Kortgene, in het logement, daar hing mijn jas nog aan de kapstok. Zo schreef ik aan Ds. Middel, dat de Heere ons gebed verhoord had.

In Baarland moest ik zaterdag, zondag en maandag logeren bij een zoon van Ds. Los. Juist preekte Ds. Los⁴ daar. Op een zondag, in 1852, was ik bij zijn Eerwaarde aangekomen.

Nu ik dit zit te schrijven komt mij nog zoveel in gedachten van die heerlijke reis daar in Zeeland. Alle dagen kamers vol vromen, en dan maar bidden en spreken en zingen, dan was de Koning in ons midden.

Eens ging ik met een lieve broeder naar de Moerdijk, om een Ds. Kock te horen preken. Die dominee werd zo vervolgd in die dagen. In 't spoor bemerkte de conducteur, waar wij heengingen, en hij vroeg: *hebben de heren al een logement?* Hij wees ons toen een goed logement, waar wij evenals 't huis, hardop bidden en zingen konden. 's Zondags waren wij de gehele dag bij ds. Kock, tot 's avonds 11 uur toe.

⁴ Ds. P. Los, geb. 1815, predikant Ger. Gem. onder het Kruis te Leiden 1869; Vrije Geref. Gemeente ca 1876, overl. 1888.

De andere dag ging ik naar Bergen op Zoom. Daar was ik goed bekend, voor mijn vader had ik daar jaren geleden al gereisd. Breda, Tilburg en Eindhoven, dat was een bekende streek. Ik ging dan in de Buschstraat, bij een dame in *De Kroon* logeren en vroeg haar waar Gereformeerde mensen woonden.

Eerst kwam ik bij Vetten een banketbakker. De juffrouw lag ziek te bed. En toen ik vertelde wie ik was, richtte zij zich op, en herstelde compleet van blijdschap. Zij had gehoord dat ik zo arm was geworden en nu zo rijk in mijn Heiland. Zij was blij mij nu zelf te ontmoeten. En ik moest daar logeren, maar mijn logement was al besteld. Nu, ik bleef bij hen eten en ben ook daar met veel genoeg geweest. Toen ik 's avonds in mijn logement kwam, vond ik een zakje met kwartjes dat ze in mijn zak gestopt hadden. En toen alles betaald was hield ik nog over. Ik denk dat zij nu ook wel in de hemel zullen zijn. Ik kan alles niet vertellen maar de hemel zal er nog van gewagen, als ik al die vromen daar weer zal ontmoeten. En dan die vriendelijke gastvrijheid en gulle ontvangst van het volkje! Ik vroeg er nooit om, maar die mij vroegen, daar bleef ik logeren.

Later zag ik dat dit van de Heere was. In de weg van Zijn voorzienigheid moesten de vromen helpen om mijn schuld te betalen. Met dat logeren haalde ik zoveel uit, en leefde zo zuinig. 3 of 4 uur lopen op een dag, en geen cent onnodig verteren. Geen sigaartje kocht ik ervan. Mijn vrouw was ook heel zuinig, zodat we in weinig jaren uit al onze schulden waren. De Heere zegende mij zo; toen ik vier jaar had gereisd, had ik al f 1.200,- salaris. Voor Van Dijk verkocht ik ook nog heel veel borstrokken en mutsen, en later voor Van der Giessen. Onderweg kreeg ik altijd koffie en sigaren, en al waren die dan maar van 1 cent, dat was mij in die dagen goed genoeg. Als men niet veel heeft is men ook zo verlekkerd niet.

Eens liep ik zingende, dat heugt mij nog zo goed, in het land van Axel, naar een dorp. Ik kreeg toch zo'n trek naar een sigaar. Ik zei: *Lieve Vader, waar ik kom ben ik niet erg bekend, want ik ben er nooit geweest.* En zo kwam ik in een winkel, en vroeg of zij sajiet van Parmentier uit Leiden wilden hebben. Dadelijk moest ik binnenkomen, en die man gaf mij een sigaar, en de koffie was gereed. Zo vroeg de juffrouw, of ik ook een kopje wilde hebben. Ik was zo verslagen over de goedheid des Heerera dat de tranen mij in de ogen kwamen en ik vroeg of ik eens bidden mocht. Die man keek mij aan, maar mijn hoed was al af en ik dankte mijn Vader, omdat Hij mijn, gebed van onderweg weer verhoord had. Ik kreeg toen nog 24 sigaren mee voor onderweg. Voor ons vlees is het niet zo gemakkelijk om uit de hand des Heeren te leven, maar als de Heere 't geeft om zo kinderlijk en eenvoudig alles aan Hem te vragen, dan is het een zalig leven. Ik heb nooit heerlijker leven gekend dan in die eerste tien jaar, toen ik arm was geworden. Men heeft zo weinig nodig van de wereld. Dan doen wij evenals de arend, als hij behoefte heeft aan spijs dan komt hij beneden en als hij wat gegeten heeft dan vliegt hij weer naar boven. Dan beoefenen wij die waarheid, die wij lezen in de Kolossenzen: *"Zo gij dan opgewekt zijt met Christus, zo zoekt de dingen die boven zijn, en niet de dingen die op de aarde zijn, want gij zijt gestorven, en uw leven is met Christus verborgen in God."* Ik wenste wel nog in dat heerlijke leven te delen, zo eenzaam en gemeenzaam met de Heere te mogen wandelen.

In **Middelburg** was ik in een klein hotel, *Stad Hulst* gelogeed. Maar toen ik bij ds. Littooi⁵ kwam en daar met zijn Eerwaarde en zijn vrouw sprak, moest ik dadelijk mijn logement gaan betalen, en bij hen logeren. Hij had een grote pastorie, en ik heb daar wel veertien dagen gelogeed. Twee zondagen gekerkt in een mooi kerkje, waar ds. Smytegelt nog in gepreekt had, vertelde ds. Littooi. Daar heb ik ook weer heel veel vromen ontmoet.

Toen ben ik in Walcheren gaan lopen. Ds. Littooi bracht mij tot het eerste dorp, en toen heb ik nog 7 of 8 dorpen af gaan lopen in drie dagen, en kwam in Vlissingen terecht. Daar vond ik ook weer logies bij een ds. Branen.

Om 8 uur 's avonds kwam ik in Domburg, en ging toen eerst naar een ouderling van onze gemeente de groeten brengen van Ds. Littooi. Zijn Eerwaarde had mij gezegd dat ik daar aan moest gaan. 't Was een ongetrouwd man. De kamer zat vol vromen en hij nodigde mij vriendelijk om binnen te komen. En ik, die altijd vol was van de liefde des Heeren, begon dadelijk over de dingen van Gods Koninkrijk. Om 10 uur wilde ik naar mijn logement gaan, maar hij zei: *blijf maar gerust zitten, uw logement is al klaar*. U blijft vannacht hier. Hij woonde met een huishoudster. Wij hadden een genotvolle avond. Als men zo bij de Heere mag verkeren en dan elke dag weer anderen vromen ontmoeten, dan kan men wel begrijpen dat het reizen niet verveelt. Overal werd ik in liefde ontvangen. Ik verlangde niet eens naar huis, zo'n aangenaam leven als ik had.

Eens in Westkapelle zijnde, kon ik daar geen logement krijgen, dus moest ik gaan lopen naar Domburg. Het was al vrij donker en ik moest een bos door waarin het slot was van de Baron van Westkapelle. De vijand viel mij een beetje aan. Ik had die weg nog nooit bewandeld. Ik ben toen hardop gaan zingen van Psalm 84:4,

*"Zij gaan van kracht tot kracht steeds voort;
Elk bunner zal in 't zalig oord
Van Sion, haast voor God verschijnen."*

Grote honden hoorde ik blaffen, maar ik bleef maar aan het zingen. Zo kwam ik om 8 uur in Domburg. Al het genot kan ik niet medelen. 't Kan beter gemaakt dan beschreven worden.

In Goes en Dinteloord heb ik ook nog een zondag doorgebracht, en daar nog gelogeed bij een heer Luist, een groot afnemer van sajetten. Ds. Schotel stond daar in die dagen. Na acht weken kwam ik heel wel en gezond weer thuis. Toen moest ik dadelijk weer voor 5 of 6 weken naar Noord-Holland. Ik vroeg aan mijn patroon, of ik de volgende drie maanden weer naar Zeeland mocht gaan? Nu dit gebeurde en heb toen ook weer heel veel genot gehad.

⁵ Ds. A. Littooi behoorde bij de *Christelijke Afgescheiden Gemeente*

Eerst kwam ik in Zierikzee, en moeder Lette was blij dat ik bij haar kwam. Een paar dagen later ging ik lopen naar Haamstede, en zo kwam ik weer in Renesse bij die Verton. Er werden altijd kaarten verzonden, en zij had tegen haar man gezegd, 'Parmentier komt ons eerstdaags bezoeken, dat is die reiziger, die zo ernstig om mijn bekering gebeden heeft'. Nu, haar man zei: *laat hem dan niet weg gaan hoor, want ik heb ook zo'n begeerte om hem eens te ontmoeten. Zeg hem dan dat hij wacht tot ik thuis kom, dan zal ik 100 pond sajét bestellen.*

Die man ging alle dagen met het pak de boer op, zoals ze meest op alle dorpen moeten doen. Nu ik kwam dan bij haar en vroeg of zij nu al bekeerd was. *Nee meneer, zegt ze, maar ik ben zo slecht en schuldig.* Ik moest daar weer koffie drinken. Haar man wilde mij graag spreken. Nu, men kan niet lopen en verkopen, dus besloot ik dan maar een logement te zoeken, in geval haar man te laat thuis zou komen en ik dan 's avonds niet meer in Dreischor en Brouwershaven kon zijn. Om zes uur kwam hij al thuis. Zij waren beiden zo heilbegeerig, de Heere opende de waarheid maar voor mij. Ik moest mijn logement af gaan zegen en 's nachts om twee uur zaten wij nog te praten. Ik mocht hun de dienst des Heeren zo beminnelijk voorstellen, en de noodzakelijkheid van bekering aandringen. Toen wij gedankt hadden bad ik tevens of de Heere mij, arme zondaar, gebruiken wilde, om hoewel Hij mij niet nodig had, nog een middel voor hen te zijn. Nadat wij knielende gebeden hadden, deed ik met hem mijn zaken af en 's morgens om 6 uur weer op en om 7 uur liep ik zingende naar Dreischor.

In Brouwershaven heb ik ook heel veel genoeg gehad. Ik preekte mijn Heiland in alle winkels.

Drie maanden later vroeg ik aan mijn patroon of ik weer naar Zeeland mocht, maar die andere reiziger had al gevraagd, of hij mocht gaan, omreden hij die mensen op de dorpen in Friesland en Groningen moeilijk kon verstaan. *Parmentier*, zei hij, *is de taal van die boeren gewend.* Zo heb ik dan nooit meer in Zeeland gereisd, maar toch heeft de Heere mij willen gebruiken, tot bekering van die vrouw. Zij is nu al jaren in de hemel.

Toen zij die andere reiziger bij zich zagen zei die vrouw: *man u moet een reisje naar Leiden gaan maken en dan 100 pond sajét bestellen en vragen of die reiziger Parmentier nog eens mag komen.* Op een middag kom ik van de reis op het kantoor en daar ontmoet ik Verton met zijn vader. Hij vertelde dat zijn vrouw krachtig bekeerd was, en nu hadden zij geen geld ontzien, om zo'n reis naar Leiden te doen; er waren liefdebanden gelegd. Maar ik mocht niet meer. Nu, ik nam hen mee naar mijn huis en heb hen ook 's nachts gelogeed. De volgende dag vertrokken zij en ik heb hen nooit meer gezien.

Enige jaren daarna kwam er bij Ds. Holster een Zeeuwse boer logeren, een De Vlieger. Later is hij een beste vriend van ons geworden. Hij leeft nog en woont in de Haarlemmermeer. Hij had in Kerkwerpe gewoond, een gehucht, dicht bij Renesse. Nu zij kwamen bij ons te visite en ik was juist thuis van de reis. Broeder De Vlieger vertelde dat hij in de vorige week aan het sterfbed had gezeten van een vrouw te Renesse, die juichend naar de hemel was gegaan. En dat zij gezegd had de Heere daartoe een reiziger had willen gebruiken die hen twee maal bezocht had. En dat zij hem nog zo graag eenmaal ontmoet had, maar nu ging zij met volle zeilen naar de hemel. Ik luisterde met alle

aandacht en begreep wel half, wie die reiziger was geweest. En toen hij zei, dat het een Verton in Renesse was geweest, -zoals die mensen heten - twijfelde ik geen ogenblik meer, maar vertelde hun de hele geschiedenis. En ook dat ik er nooit meer had mogen reizen. Maar nu moest ik toch nog horen dat die vrouw naar de hemel gegaan was. Wie weet voor hoe velen ik nog het middel heb mogen zijn, gedurende die 25 jarige reizen die ik met zoveel opgewektheid heb mogen doen, door al de provinciën, tot in Limburg. In de hemel zal ik het misschien nog horen, en ook of ik nog tot moedgeving geweest ben voor bekommerde zielen.

Toen de eerste tien jaar om waren, en al mijn schulden betaald, riep mijn patroon mij eens op het kantoor, en vroeg of ik al die gelden opstak, die hij mij gaf, om zo royaal te reizen. Ik zei: *Ja, ik logeer zoals u weet, bij particulieren en dominees, en loop meest in plaats van rijden, en eet dikwijls een broodje in plaats van middageten. Moet ik een hotel nemen, dan neem ik er een van de tweede rang, en zo doe ik met het spoor eveneens.*

Ik wist dat ik niets meer verteerde dan die andere reizigers, ik deed niet hem, maar wel dikwijls mijn lichaam te kort. Nu, hij zei, dat dit niet langer mocht, ik moest in eerste hotels logeren en tweede klas reizen, en een rijtuig nemen om de dorpen af te reizen, en ik mocht volstrekt niet meer bij kennissen logeren. 't Viel mij erg tegen, om nu al dit geld zo te moeten uitgeven, maar wat zou ik doen? Mijn vrouw was er blij mee, zij zei dat zij allang gebeden had, dat God een andere weg voor mij mocht uitdenken. Alle dagen zoveel uren lopen, door hagel en sneeuw soms, en dan zoveel ontberingen. Zij meende dat ik 't zo niet lang zou volhouden. Zij spoorde mij maar aan om er toch dankbaar voor te zijn, dat God zo'n weg had uitgedacht, en ik nu nog zo'n leventje zou krijgen. Ik was 55 jaar en mocht wel tevreden wezen, en de Heere had meer dan één zegen.

Maar ik was er niet tevreden mee, en hield mijn belofte niet, en ben af en toe nog eens gaan lopen en bij de vromen gaan eten. Zodat ik bedankt werd als reiziger. Mijn vrouw wist geen raad, en die nam Ds. Donner tot raad en door diens toedoen ben ik toen weer op de fabriek gekomen. De Heere bracht mij weer in de schuld, en daarna heb ik nog jaren met grote lust en opgewektheid mogen reizen. Daar getuigden de vele brieven nog van. Na de dood van mijn vrouw vond ik die nog van het jaar 1881 tot 1896. Die brieven zijn wel waard om nog eens gelezen te worden, omreden ik er zoveel goedheid van mijn Heiland in gesmaakt heb.

Eens in de diligence naar Medemblik reizende, moest ik er gelukkig aan het tolhek uit. Er zaten verscheiden moderne heren in, en ik had zo van mijn Heiland getuigd, dat ik zeer blij was van die vijanden verlost te zijn. Ik moest naar Medemblik lopen en het was zeer mistig en koud, maar ik gloeide van de liefde. En had op de weg wel willen sterven. Ik zong Psalm 68, en vooral dit vers:

*Gelijk een duif door het 't zilverwit,
En 't goud dat op haar veed'ren zit,
Bij 't licht der zonnestralen
Ver boven and're vogelen pronket,
Zult gij door 't Godd'lijk oog belonkt,*

Weer met uw schoonheid pralen.

Ik kon toen niet meer verder en riep maar: *O Heere, zo'n monster! Hoe is het mogelijk dat U mij kunt liefhebben? Ik had op de bodem van de hel moeten liggen.* En zo ging de Heere mij dit versje uitleggen. Dit zilver en goud, dat op de vederen van die duif zat, was de gerechtigheid van mijn Borg en Middelaar. Met die gerechtigheid mocht ook ik pronken evenals die duif. Die klederen des heils en die mantel der gerechtigheid had mijn Heiland ook mij aangedaan. En nu had Hij mij weer belonkt met zijn Goddelijk oog, evenals Petrus in de zaal van Kájafas. En bij het licht van Zijn verwarmende zonnestrallen mocht ik weer, blinken met Zijn schoonheid, die Hij op mijn ziel gelegd had.

Ik riep maar: *Hoe is het mogelijk, lieve Heiland, dat U zo'n hellenwicht kunt liefhebben, daar U zo gedurig, verdriet van hebt?* Want ik was al weer afgeweken.

Ik kreeg te geloven dat de engelen bij mij waren op de weg. Het zijn toch gediensstige geesten, die tot dienst uitgezonden worden, om dergenen wil die de zaligheid beërven zullen. Ik zei zo: *Lieve engelen, als mijn Vader mijn ogen opende dan zou ik u zien; maar ik zal veel harder zingen in de hemel dan gij! U kunt nooit zingen: "O Lam Gods, Gij hebt ons gekocht met Uw bloed", want u bent nooit afgeweken van de Heere en u hebt nooit gezondigd, en ook nooit behoefte gehad aan het verzoenend bloed van de Heiland. Maar wij arme zondaren en hellsenwichten zullen tot in alle eeuwigheid zingen van de wegen des Heeren.* Ik had zo'n gezicht in mijn diepe onwaardigheid, ik was de slechtste van allen. Maar ook een oog in Zijn grote liefde.

Toen kreeg ik gemeenschap met de vromen die ik had helpen begraven, en zei zo: *Lieve broeders, u bent de strijd al te boven, en ik ben nog in de strijdende kerk hier op aarde, maar straks kom ik ook als mijn reisje afgelopen is.*

Daarna zag ik mijn zes kindertjes in de heerlijkheid. Ik dankte de Heere dat Hij hen reeds zo vroeg had opgenomen in de hemel en straks kwam ik er ook.

Zo kwam ik in Medemblik. Ik was geheel ontmenst en kon mijn werk haast niet doen, maar toch moest ik weer sajete gaan verkopen. Een paar dagen later in Harlingen had ik het nog zo goed naar de ziel. Daar droomde ik zo duidelijk dat ik in de hemel kwam. Ik zag verscheiden vromen die ik hier goed gekend had. Zij kenden mij ook dadelijk en zeiden: *Wel Daantje, ben jij er ook?*

En ik zei: *Ja, gelukkig, maar het is een wonder dat ik er ben.* Het zal ook altijd een wonder blijven als wij daar komen. Maar, vroeg ik, *lieve broeders, waar is mijn lieve Heiland die ons gekocht heeft met Zijn bloed?*

O ja, zeiden zij, *wij zullen u bij Hem brengen.* En meteen kwam mijn lieve Heiland aan en zo heerlijk, als Hij er uit zag! Ik viel aan Zijn voeten om Hem te aanbidden. En zo werd ik aanbeddende wakker. 't Speet mij dat ik nog op aarde was, ik dacht werkelijk al in de hemel te zijn. 't Was 's nachts twee uur. Ik had een kaars opgestoken, om eens weten hoe laat het was. Ik was verslagen over die droom, maar dankte mijn Heiland toch dat ik zo van Hem had mogen dromen.

De andere dag schreef ik het aan mijn vrouw en die werd er zó mee aangevallen, zij dacht dat ik nu wel spoedig ging sterven. Hoe weinig weten wij toch! Zij is bijna twee jaar in de hemel en ik ben nog in de woestijn.

10. Bekering van mijn dochter Marie

Marie, mijn tweede dochter was van jongs af overtuigd. Wij konden nooit geloven dat zij verloren zou gaan. Mijn vrouw had er altijd veel gebed voor. En Monica mocht ook eens van Ambrosius horen, toen zij zo voor Augustinus bad: *een kind van zoveel gebeden kan niet verloren gaan*. Wij vermaanden haar gedurig, om zich toch te haasten om haar 's levens wil. Zij was al 26 jaar en nog onbekeerd. En dan zei ik haar wel eens: *Toen ik 23 en een half jaar was, werd ik al veranderd en jij blijft maar de oude Marie*. Zij zei, dat ze wel gedurig bad om bekeerd te worden maar even daarna had zij de wereld weer zo lief, en 't was haar nog geen rechte behoefte. 't Eerste jaar van haar trouwen kregen wij altijd brieven over uitwendige zaken. Er was weer een kleintje bij gekomen en toen ben ik er met Johanna, mijn andere dochter, een dag of vier heen geweest, namelijk naar Duitsland, waar zij woonden. Er was nog niets geen werking des Geestes te bespeuren. En dan bad ik maar gedurig aan mijn Vader of ik dit ook nog mocht zien eer ik naar de hemel ging. Als zij ook bekeerd was, dan kon ik gerust sterven, dan zouden wij alle tien eeuwig bij de Heiland zijn.

Eindelijk begon de Heere te werken en kregen wij heel andere brieven, dan vroeger. Dan zei ik: *Vrouw, merk je niets in die brieven van Marie?* Mijn vrouw zei: *Ja, het schijnt dat de Heere door Zijn Geest in haar hart gaat werken, om haar te overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel*. En jawel, elke brief getuigde meer van haar verloren toestand, en of vader en moeder voor haar wilden bidden. Wij stonden verbaasd over de brieven die wij elke week van haar kregen. Als de vromen die brieven lazen, geloofden ook zij dat de Heere haar toe zou brengen. Wij waren er erg blij mee en ik riep maar gedurig of de Heere maar door wilde werken. Zij wist geen raad meer wegens haar zonden.

Eens in Harderwijk in het hotel zijnde, kreeg ik weer zo'n brief. De Heere gaf mij te geloven dat het een werk van de Heilige Geest was en dat Hij haar spoedig in de ruimte zou brengen. En dit kon niet uitblijven, daar zij compleet radeloos was.

Zij had geen oog in de Verlossingsweg, maar zij was evenals David:

*Ik lag gekneld in banden van den dood,
Daar d' angst der hel mij allen troost, deed missen;
Ik was benauwd, omringd door droefenis;
Maar riep den Heer' dus aan in al mijn nood:*

"Ach, Heer' ach, wierd mijn ziel door U gered."

Maar dit miste zij nog: *Toen hoorde God, Hij is mijn liefde waardig.*

Ik schreef aan mijn vrouw dat ik vast mocht geloven dat het geen veertien dagen zou duren of Marie was tot ruimte. En zo gebeurde het. De vromen zeiden: *uw kind is in de geboorte*. En zo kwam ik thuis, wij, namelijk mijn vrouw en dochter lagen op onze knieën, om de Heere voor zijn weldaden te danken, toen er gebeld werd. En daar kwam de brief: *Marie gered*. De Heiland had Zich in Zijn volle liefde aan haar ziel geopenbaard. *"Ik, ik ben het die uw overtredingen uitdelg, want Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde en daarom heb ik u getrokken uit de macht der duisternis."* Zij genoot zoveel en nu moesten wij maar zingen, schreef zij:

*Komt, luistert toe, gij Godgezinden;
Gij, die den Heer' van harte vreest,
Hooft wat mij God deed ondervinden,
Wat Hij gedaan heeft aan mijn geest.
'k Sloeg heilbegerig 't oog naar boven,
Ik riep den Heer' ootmoedig aan,
Ik mocht met mond en hart Hem loven,
Hem die alleen mij bij kon staan.*

Psalm 66:8

En dan uit Ps. 34:2:

*Komt' maakt God met mij groot,
Verbreidt, verhoogt met hart en stem
Den nooit volprezen naam van Hem
Die ons behoedt in nood.
Ik zocht in mijn gebed,
Den Heer' ootmoedig met geweën;
Hij heeft mij in angstvalligheên,
Geantwoord, mij gered.*

Ik was bedroefd en verblijd, en kon haast niet zingen, zo was ik er door getroffen en verslagen. Even daarna kwam er een brief van broeder Smitz. Hij feliciteerde ons ook met Marie haar toebrenging. Hij schreef: *wij zijn er oog- en oorgetuigen van geweest*. En zij schreef ons ook: *Moest ik nu arm naar Duitsland gaan om daar mijn Heiland te vinden?* Wat is de Heere toch wonderlijk in Zijn doen. Er waren daar velen toegebracht, maar zij was, schreef broeder Smitz, de duidelijkste brief.

Het was die avond juist gezelschap bij ons aan huis, en wij vroegen Ds. Holster er ook bij. Toen hadden wij weer een heerlijke avond. Ik was zo verootmoedigd en wij mochten de Heere erkennen voor Zijn weldaden aan ons bewezen. Ik vroeg ook een week of vier verlof, om naar Duitsland te gaan. Daar hebben wij feest gehouden in de Heere. Onze dochter was zo opgewekt en vol van de liefde des Heeren. Haar man was ook zo jaloers en vroeg: *Vader, bid nu ook voor mij, opdat ik ook bekeerd mag worden.*

Nu, ik zei ook: *Laat uw dienstknecht nu maar beengaan in vrede, naar Uw woord, want mijn ogen hebben Uw zaligheid gezien.*

Nu waren al mijn wensen vervuld, en had ik alleen nog maar begeerte om voorbereid te worden voor de zalige eeuwigheid. Mijn eerste vrouw is nu ook al twee jaar in de hemel, en mijn laatste kind toegebracht.

Toen ik een jaar of zes op de weg des levens was, kwam ik bij een oude vrome broeder eens te visite, een Verhey te Giessendam. Daar stond ds. Wagenmaker, een neef van ons. Aan die broeder heb ik mijn gehele weg verteld. Ik week nogal eens af van de Heere, en hij voorspelde mij, dat ik mijn hele leven met die koningszonde zou te strijden hebben, nl. die zonde die mij het meeste bij was in mijn onbekeerde toestand. En daarom zei hij: *Wak en bid maar, dat de Heere u bewaart.*

Later heb ik menigmaal aan die broeder gedacht, en had de Heere mij niet bewaard, dan was ik wel 1000 maal gevallen. Ieder Christen heeft een koningszonde, de een is gierig, de ander hoogmoedig, een derde heeft weer wat anders, en zo had ik ook wat, waar ik altijd veel tegen te strijden had. En wee als men gaat onderhandelen met de vijanden! Dan is men al overwonnen! Gedurig mocht ik maar tot mijn Heiland gaan en roepen: *reinig mij van mijn verborgen afdwalingen, en kruisig mijn leden maar die op aarde zijn, de oude mens met al zijn verdorvenheden.* Dan had ik elke dag Zijn reinigend bloed nodig. Tot roem van Gods genade mag ik zeggen dat Hij mij altijd voor uitwendige zonde bewaard heeft, hoewel ik, van binnen gedurig schuldig was. En wee mij als 't mij een lekkere beet op mijn tong werd!

11. Nieuwe bewijzen van Gods liefde en zorg

Eens droomde ik, dat de Heiland in de droom tegen mij zei: *Heb Ik u daarom zoveel verzekeringen van Mijn liefde en trouw gegeven omdat gij uw hart weer aan uw oude boelen zoudt geven? Gij moet uw gehele hart aan Mij geven!* En meteen werd ik wakker.

Ik was zo verslagen over de bemoeienissen des Heeren, en zei: *Ja lieve Heiland U hebt gelijk.* En ik bad op mijn knieën om vergeving en reiniging des harten. O, het was mij leed, dat ik zo'n monster in goddeloosheid was. En ik riep maar: *Ach lieve Heiland vergeef het mij maar, als het U belijft. Reinig mij weer in Uw dierbare bloedwonden, en kruisig mijn leden maar die op aarde zijn, de oude mens met al zijn verdorvenheden.*

Ik stond op en las een morgenstukje van Spurgeon. Het opschrift luidde: *"begenadigd in de Geliefde."* En dat zegende de Heere zo voor mijn hart. Ik gevoelde dat dit ook mij gold. *Begenadigd in de geliefde Borg en Middelaar.* Dit was waar, en daar had ik geen twijfel over, maar ik wandelde niet overeenkomstig dit woord. De hele dag bleef mij dit bij, en de Heere vergaf mij weer en ik deelde weer in Zijn volle liefde. Ik mocht Hem mijn gehele hart weer wijden. Zo heb ik 14 weken achter elkaar in Zijn liefde gezwommen.

Eens zat ik onder weg in een rijtuig in Noord-Holland. Ik was zo opgewekt; zingen en bidden en pleiten op Zijn woord. Dat de lieve Heiland het toch beloofd had, als wij Zijn geboden bewaarden dat Hij woning bij ons zou maken met de Vader en de Heilige Geest. En ik had Zijn geboden zo hartelijk lief. Dus pleitte ik maar, en dan kwam de lieve Heiland met: *zie hier ben Ik, zie hier ben Ik*. 's Middags om half 5 kwam ik Van Dijk in de Kraaierstraat tegen en hij vroeg hoe 't mij ging. O, *zo best*, zei ik, *ik heb mijn Heiland weer gevonden*. Nu, zei hij, *dan moet u Hem maar vasthouden, en kom van avond op het gezelschap*.

Thuis komende, groette ik mijn vrouw en ging in het verborgen mijn lieve Vader bedanken voor al de liefdebezoeken van Hem ontvangen. En ik bad als het Zijn wil was, en het tot eer van Zijn Naam mocht strekken, dat ik dan die avond naar het gezelschap mocht. Na het eten zei mijn vrouw: wij hebben vanavond nog veel te doen en dan kun je toch niet lezen. Dus, man, ga maar naar Van Dijk. Ik gloeide van binnen en had wel 100 versjes om te zingen. Ik vroeg aan Van Dijk om te zingen uit Ps. 138:3,

*Dan zingen zij in God verblijd,
Aan Hem gewijd
Van 's Heeren wegen.
Want groot is 's Heeren heerlijkheid,
Zijn Majesteit,
Ten top gestegen.
Hij slaat toch, schoon oneindig hoog,
Op hen het oog,
Die neêd'rig knielen,
Maar ziet van ver met gramschap aan
Den ijd'len waan
Der trotse zielen.*

Ik was geheel ontmenst, zo zonk ik maar weg in Zijn liefde. Van Dijk had juist een stofje (een tekst): *"Opdat ik Hem kenne, en de kracht Zijner opstanding, en de gemeenschap Zijns lijdens, Zijn dood gelijkvormig wordende."* Nu, daar smulde ik die avond maar in. Want dit was juist mijn begeerte, om Hem meer en meer te leren kennen. Want hoe meer men van Zijn liefde geniet, hoe meer men Hem kennen wil. De Heere Jezus heeft een volheid die onuitputtelijk is, als wij maar lege emmers des geloofs hebben, om uit die volle Bron van algenoegzaamheid te putten. Wij blijven in onszelf diep ellendige zondaren, en Hij moet zo alles aan ons doen. Want als wij afwijken, kunnen we onszelf nog niet eens in de schuld brengen. Gelukkig dat Hij altijd de Eerste is, om ons weer terecht te brengen. Hem zij de eer en de heerlijkheid, tot in de eindeloze eeuwigheid.

's Zaterdags daaraanvolgende was ik weer in Sneek, en bleef toen bij Ds. Impeta kerken. Als men dicht bij de Heere leeft, zijn alle preken eten en drinken. 't Was over Jesaja 57 vers 48. *"Ik zie hun wegen, en zal hen genezen, en Ik zal hen geleiden, en hun vertroostingenvan wedergeven, namelijk aan hun treurigen."*

"Ja", zei de dominee, "volk, dit is een preek voor u en niet voor de onbekeerden, hier spreekt de Vader tot Zijn kinderen, die afgeweken zijn. Hij zegt, al ziet de wereld dit niet,

Ik zie uw wegen die niet goed zijn. Gij zijt mijn kinderen, én uit kracht van het Genadeverbond, én omdat ik u uit de wereld heb uitverkoren en geroepen uit de duisternis tot Mijn wonderbaar licht, daarom zal Ik u weer genezen. De een zit hier, en de ander zit weer aan iets anders vast. Deze aan zijn geld, en gene weer geeft zijn hart aan de grootheid des levens, enz. Maar Hij is een jaloers God en kan niet dulden, dat wij ons hart aan iets anders geven. Hij zegt: "Mijn zoon, en Mijn dochter, geef Mij uw hart." En dan brengt de Heere hen weer in de schuld, en dan komen zij met smekingen en geweën, en geeft de Heere hun de vorige vertroosting en weer. In plaats van de roede, gelijk ze verdiend hadden, krijgen zij dan enkel liefdebezoeken, dat zijn de vorige vertroosting en."

Die waarheid deed mij zo goed, ik had slagen verwacht, daar ik mijn hart weer aan de afgoden gegeven had, maar 6 weken tevoren had de Heere mij al in de schuld gebracht en nu mocht ik sedert zeven weken weer zwemmen in Zijn liefde. Na de preek vertelde ik het aan de dominee. Hij stond verbaasd dat ik zolang tijd in die liefde mocht staan. Nu, ik zei, dat ik wel verwachtte dit tot mijn dood toe te mogen houden. Dit is de begeerte van het nieuwe leven, de dienst des Heeren is zo'n zalige dienst. Jammer maar dat wij nog zo dikwijls afwijken. Wat heeft de ziel een spijt, als hij dicht bij de Heere is, over zijn afzwerven, en bederven. Hoe graag zou hij heilig voor de Heere willen leven. Gelukkig dat wij eens geheel verlost zullen zijn van een lichaam der zonde en des doods, en van een hart dat ons gedurig van terzijde afleidt. Als we in het donker leven, en die gemeenschap niet zo gevoelen, hebben we ook niet veel smart over onze zonden. Maar zodra we weer in die nabijheid leven, hebben we ook zo'n spijt over ons afzwervend hart, en dat we dan die liefde moeten missen. Zo is het mij nu reeds lang en toch gedenkt de Heere nog telkens aan mij. Soms als ik niet aan Hem denk, komt Hij over de bergen en heuvelen en zegt weer eens: "*Zie, hier ben Ik.*"

Dikwijls in mijn dromen, deze week nog twee keer 's nachts op mijn bed, mocht ik zo werkzaam zijn in de dienst des Heeren. Maar 't is weer zo gauw over, ik kan maar niet meer in die vroegere werkzaamheden komen. Ik weet niet wat dit is. Vroeger was ik dikwijls zo verootmoedigd, al week ik dan ook dikwijls met mijn goddeloos hart van de Heere af. Altijd kwam ik weer in de schuld, en dan zwom ik meestal lange tijd in de liefde van mijn Heiland.

Ik heb weer een goede vrouw, die veel van mij houdt en mij goed verzorgt. Ik hou ook veel van haar, wij hebben elkaar hartelijk lief en mogen samen voor de Heere leven. De Heere zegent ons ook grotelijks voor het uitwendige.

Toch kan ik zo naar een kruimeltje van Zijn liefde hunkeren maar ik krijg het maar niet, en wij mogen toch dicht bij de Heere schuilen.

Sterven eerste vrouw

Drie maanden voor haar sterven is mijn eerste vrouw nog tot ruimte gekomen, zij was altijd nog een beetje bekrompen. Maar toen zei zij: *Nu kan ik wel sterven, want de lieve Heiland heeft Zich nu, als mijn Heiland, aan mijn ziel geopenbaard.* Dit had ik altijd geloofd, maar zij had er zelf dikwijls aan getwijfeld. In mei zei mijn patroon dat ik afscheid zou nemen van mijn klanten, en vrienden, en dat ik in augustus gepensioneerd werd. Ik stond

verslagen en vroeg waarom dit zo haastig gegaan was. Daar ik toch nog zo vlug was, en zo graag reisde. Zijn edele zei: *U bent in Oktober als gij het beleven mag 70 jaar en hebt nu al 25 jaar voor mij gereisd. Als u nu eens ziek werd op de reis, wat toch gebeuren kan, nietwaar, zouden mijn klanten wel zeggen: u laat die oude heer ook maar zolang reizen tot hij niet meer kan. Of, als u op reis eens stierf, dat zou wel schande voor mij zijn.* Nooit wordt er een reiziger gepensioneerd, want zij verdienen op reis zoveel en hebben een groot salaris. Zodat ze als ze heel zuinig zijn, best voor hun oude dag kunnen zorgen.

Nu, ik zei: *mijn Vader heeft mij voor tijd en eeuwigheid voor Zijn rekening genomen, en al wat God doet is welgedaan.* Meteen legde hij wel 25 brieven van aanbiedingen [sollicitaties] voor mij neer, en nu moest ik er maar een uitzoeken die ik het beste voor hem oordeelde. Hij had veertien dagen geleden al een advertentie in het *Nieuws van de Dag* geplaatst om een andere reiziger. Maar ik wist daar niets van. Ik heb er toen een uitgezocht, en die is het ook geworden. En die heer voldoet goed, waar ik ook heel blij mee ben. Ik bleef gelukkig heel kalm onder al die bedrijven.

Thuis komende stond mijn vrouw ook verwonderd, en vroeg dadelijk: *Hoeveel zou je pensioen zijn? En hebt je nu gevraagd, als jij eens sterft, of ik dit dan ook krijg? Wel vrouw,* zei ik toen, *hoe kunt je nu zo bezorgd zijn. Heeft de Heere niet beloofd toen wij doodarm waren: "Uw brood zal zeker en uw water gewis zijn?" En heeft de Heere ons niet voor Zijn rekening genomen, voor tijd en eeuwigheid? En heeft Hij het ons aan iets doen ontbreken? Heeft de Heere niet al onze schulden betaald, eerst fl 2.000,-- toen fl 4.000,-- later nog eens fl 4.000,-- en zeker nog een paar duizend gulden aan rente, en fl 200 van onze nicht, dan alle huisrekeningen, en dan nog van ons huis, daar wij nu in wonen? Hoe kun je nu zo bekommerd zijn? Wie weet of wij in augustus alle twee al niet in de hemel zijn?*

"O ja", *dat is waar, man,* zei mijn vrouw. En 4 weken na ons gesprek de 2^e juni ging zij al naar de hemel.

Eerst nog iets over dit huis waar wij in wonen. Mijn vrouw wilde graag naast de kerk wonen omreden zij gereden moest worden en niet meer lopen kon. Stoute, een vroegere knecht van ons, reed haar wel eens in het plantsoen. Nu het huis naast de kerk kwam leeg en mijn vrouw huurde het benedenhuis voor f 200,-- per jaar. Het huis op de Middelste Gracht verhuurden wij toen voor f 300,-- per jaar. Wij hebben er enige jaren gewoond en toen kwam het huis te koop op de Burg. Mijn vrouw kreeg veel zin om dit te kopen. Zij had f 3000,-- gespaard waar ik niets van wist.

Destijds was een vriend met zijn vrouw uit Harderwijk bij haar gelogeed. Nu, zij informeerde eens wat dit huis moest kosten. Dit viel haar erg tegen: f 10.000,--, dit was te veel. Die vriend uit Harderwijk wilde er f 7.000,-- voor geven. Enfin mijn vrouw schreef mij, als ik het goed vond, dan moest ik maar eens aan mijn Vader vragen, of wij dit huis mochten kopen. In Groningen spreidde ik die brief voor mijn Vader uit, en als Hij het goed voor ons oordeelde, of Hij mij dan wijsheid en verstand wilde geven, wat ik aan mijn vrouw zou schrijven.

En toen ik 's morgens ontwaakte, gaf de Heere mij dit antwoord in mijn verstand en hart: als mijn vrouw bij die f 3.000,-- die zij reeds had, nog f 4.000,-- ter leen kon krijgen tegen 4 procent rente, vrij van hypotheek, en vrij van assurantie, en zij kon het voor f 7.000,-- kopen met deze conditie, dat zij dan haar gang kon gaan.

En wat gebeurt? Er komt een juffrouw bij mijn vrouw, en die vroeg of zij geld wilde hebben tegen 4 procent. Zomaar op een briefje, zonder enig borgschap. Nu, zij nam dit dadelijk aan, want dit was van de Heere. En zo schreef zij een briefje aan de notaris op de Breestraat, dat zij het huis wilde kopen voor f 6.500,-- vrij van alle kosten. Ik stuurde haar een procuratie op zegel, waarin ik haar autoriseerde, er toestemming aan gaf, dat zij dit huis kon laten transporteren. En zo werd het ons huis. Het is ook niet in de brandassurantie geweest, en ons huis op de Middelste Gracht ook niet.

Enige jaren later kwam die juffrouw om haar f 4.000,-- terug, en toen kregen wij van broeder Van de Hans f 4.000,-- kusting [hypotheek] tegen 5 procent, maar ook zonder assurantie. Wij kregen dadelijk bovenbewoners, en hebben ook nog eens f 1000,-- afgelost. Dus bleven we nog maar f 3000,-- schuldig bij hem. Toen heeft hij de rente verlaagd, zodat wij maar 4,5 % behoeften te geven.

Als Marie niet zoveel wederwaardigheden had gehad, hadden wij dit huis ook wel vrij gekregen. Want van de dag af dat de Heere mij in de schuld bracht zegende Hij ons zo overvloedig. Alle dagen maar zegeningen op zegeningen. Is de Heere nu niet een Waarmaker van Zijn woord geweest, al de dagen van mijn leven? Ik kan er niet bij. Al die trouwe zorg en weldaden, aan mij diep ellendig zondaar bewezen. O, de Heere heeft Zijn uitverkorenen zo liefgehad daar kunnen wij niet bij. Andere mensen laat Hij liggen, die Hij overgeeft aan de dwaasheid van hun boos hart, die soms wel 100 maal beter zijn dan wij; en dit naar Zijn vrijmachtig welbehagen. Ik ben en blijf tenminste in mijzelf een ondeugend kind des Heeren. En toch heb ik er zo'n leed van, vooral terwijl ik dit nu schrijf, de Heere is het zo waard om gediend en geliefd te worden, al was er geen hemel tot loon, Hij is duizendmaal al onze liefde waardig. Hoe graag zou ik heilig voor Hem willen leven en wandelen. Nu ik hoop dit eenmaal te genieten als mijn reisje is afgelopen. En die hoop kan niet beschamen omdat de liefde in onze harten is uitgestort door de Heilige Geest, Die ons geschonken is. Duizenden malen heb ik de liefde van de Drie-enige Verbonds Jehova aan mijn ziel ondervonden in die 48 jaar.

De 6^e juli is het altijd een gedenkdag voor mij. Op dien dag trok de Heere mij uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht. Nooit had ik naar Hem gevraagd, had Hij mij zelf niet staande gehouden op mijn hollende weg, naar de eeuwige rampzaligheid. Dikwijls kan ik nog zo'n donker inzicht hebben, om te scheiden van ziel en lichaam. Die overgang, dat grijpt mij bij ogenblikken zo aan, maar de Heere kan mij ook wel stervensgenade geven. Daar hoop ik maar op. Dat Hij 't mij dan in die ure als ik het nodig heb geven mag.

En nu nog iets over mijn dochter Marie.

Die heeft enkele, ik meen vijf of zes jaar in Duitsland gewoond. Verscheiden keren heb ik haar daar bezocht. En dan logeerde ik altijd bij broeder Smits, waar ik ook heel veel kinderen des Heeren ontmoet heb. Eens heb ik er een bruiloft bij gewoond, van wel 100 personen. Alles ging even stichtelijk. Er werden geestelijke liederen en Psalmen gezongen. Mijn dochter was er ook met haar man. Ook heb ik er twee grote bijeenkomsten bij gewoond van meer dan 1000 mensen. Dat duurde drie dagen. Verscheiden dominees spraken er in 't Frans, Duits en Engels. Allen bleven daar dineren en logeren. Ik kon er maar weinig van verstaan, maar toch heb ik er heel veel genot gehad.

Ik ben ook wel in kleinere bijeenkomsten geweest. Iedere zaterdag was het biduur van 8 tot 10 uur 's avonds. Dan mocht ik ook wel eens een Psalm of vers opgeven, en dan om de beurt op onze knieën hardop bidden.

Eindelijk heb ik mijn dochter weer in Holland zien te krijgen; 't was mij te veel om telkens f 25,-- te gaan verreizen. Ofschoon mijn vrouw veel liever gewild had, dat zij daar maar gebleven waren. Zij waren daar al helemaal 't huis. 't Is nu 1898 en zij heeft aanstonds haar zevende kind, dat de Heere haar maar weer helpen mag. Ik wilde hen zo graag in Holland hebben, om nog eens met die kinderen te kunnen zijn, anders zag ik hen zo weinig.

Mijn vrouw had weer een mooi orgel voor mij gekocht, een prachtig stuk, voor f 200,--. Zij zei, je moet je klein orgeltje op reis maar weer verkopen. Eens kwam ik in Hoogeveen bij broeder Booy en vertelde hem, dat ik een orgel te koop had, en dat mij dit f 80,-- gekost had. 't Was een bureau-orgel en er zat een mooie klank in, er mankeerde niets aan. Nu hij wilde het kopen en ik moest het maar ingepakt met een schip naar Hoogeveen zenden. Had ik nu maar gedaan, als vroeger in Medemblik, toen ik zei: *u moet eerst zelf komen of iemand zenden, om het te zien.*

Maar dit kwam niet in mijn gedachten. Dus moest ik de gevolgen afwachten. Een dag of acht naderhand kreeg ik al een brief, dat het orgel hem niet beviel en dat het voor mijn rekening was. Meteen vroeg hij waar hij het heen moest zenden. Wij schrokken ervan en ik gevoelde mijn verzuim. 't Was niet verkeerd van broeder Booy, maar 't was mijn schuld, ik had moeten vragen, of hij 't wilde zien. Ik zei: *Ach lieve Vader, vergeef mijn onbedachtzaamheid, en geef mij nu maar raad en wijsheid wat ik daar verder aan doen moet.* Toen ging ik naar van Leeuwen een horlogemaker, die ook in orgels handelde. Ik vroeg hem of hij 't orgel ontvangen wilde, en of hij 't dan maar voor mij wilde verkopen, dan kon hij er f 10,-- aan verdienen. Nu dit was in orde. En toen schreef ik een ootmoedige brief aan broeder Booy, dat niet hij, maar ik de schuldenaar was, en dat de Heere mij mijn onbedachtzaamheid had laten zien. En nu moet hij het orgel maar met een turfschipper meegeven naar Van Leeuwen. Ik was er geheel onder, als een gespeend kind, zo stil en gelaten in de weg der Voorzienigheid. Ik mocht het aan mijn Vader overlaten, en wat God deed was welgedaan.

Dikwijls ging ik naar van Leeuwen, maar er kwam geen orgel, ook geen brief. Dit duurde één of twee maanden. Ik zei tegen mijn vrouw: *Ik kan er niet bij, wat er met dit orgel is. Ik weet het niet.* Toen de drie maanden om waren kwam ik als naar gewoonte weer in Hoogeveen

en riep tot de Heere: ach Heere, wat zou het toch wezen? Eindelijk waren mijn zaken afgedaan. En begaf ik mij naar broeder Booy zijn huis. Ik groette hem. Zijn vrouw is nu ook al in de hemel. Tegelijk als ik binnen kwam, zag ik het orgel staan. Eindelijk zei ik: *waarom hebt u het orgel niet afgezonden, zoals ik u geschreven had?*

Nu, zei hij, ik kan er niet op spelen en mijn dochter ook niet. Ik moest er toen een versje op spelen uit Groenewegen. Er mankeerde niets aan. Ik speelde er nog een versje op. En toen ik mij omkeerde lagen de f 80,-- op de tafel. Hij zei: *Daar lieve broeder, hebt u het geld, uw brief vertederde mij al. En nu er aan het orgel ook niets mankeerde, en ik die lieve tonen weer hoor, besloot ik om het orgel maar te houden. U hebt er eerlijk en oprecht in gehandeld.* Ik stond verslagen over de goedertierenheden des Heeren en over de trouwe zorg van mijn Vader.

Sterven van mijn eerste vrouw

Nu moet ik het afsterven van mijn eerste vrouw nog vertellen. Zij had al jaren gesukkeld, en een verlamming in de zenuwen gekregen. Als men haar in haar stoel zag zitten, zou men niet denken dat zij iets mankeerde. Zij was gezond van hart en kon nog goed eten, en was nogal opgeruimd. Zij had ook geen eentonig leven. Er kwamen heel veel kinderen des Heeren bij ons aan huis. En tweemaal 's weeks hadden wij een groot gezelschap. Al was ik dan op reis, toch kwamen de mensen. Mijn dochters speelden beiden op het orgel, en wij woonden heel genoeglijk in ons grote huis. Wij zijn later boven gaan wonen. Beneden hebben wij het jaren verhuurd aan vier dames, een moeder met drie dochters. Die moeder stierf en toen hebben die dochters nog wel 11 jaar beneden gewoond. Dus daar had de Heere ook voor gezorgd.

En nu moest ik mijn laatste reis gaan maken, en overal afscheid nemen, van mei tot augustus. Veel vromen weenden. Ik had hen 25 jaar bezocht en veel samen gesproken over de wegen des Heeren.

In mei was mijn vrouw erg aan het sukkelen. Ik kwam iedere week van de reis thuis, hoewel ik niet kon denken dat zij zo spoedig zou sterven. Zij werd hoe langer hoe erger. Eens zei zij, daar mijn dochter bijstond: *Als ik dood ben moet je maar spoedig een andere vrouw nemen.* En dan zei ik: *Vrouw ik hoop dat ik eerder naar de bemel mag gaan, dan jij.* Ik kon nooit denken, dat zij mij vóór zou gaan.

Mijn dochter zei dan: *Ik zal vader wel goed verzorgen als u dood bent.* Maar zij zei: *Nee, een dochter kan een vader nooit zo goed verzorgen als een vrouw.* En zo sukkelde zij voort. Maar ik zag er nog geen sterven in en de dokter ook niet. Want zij was al zo dikwijls zo machteloos geweest en later knapte zij altijd weer op. De dokter zei: *u kunt gerust op reis gaan.* 's Maandags de 1ste juni moest ik naar Zwolle. Ik nam afscheid van mijn vrouw en zij zei mij nog goedendag, en was nog heel helder. Na mijn dochter ook gegroet te hebben zei ik: *Kind, als het erger wordt met moeder telegrafeer dan dadelijk, beden in Zwolle en dinsdag in Meppel.* Maar ik heb haar niet meer levend gezien.

Dinsdags had ik een drukke dag, veel verkocht, en moest 's avonds nog een bestelling opgeven voor donderdag, dan is het markt in Meppel. Om half 5 kwam ik in het hotel

om te dineren. En zo ik er zat kreeg ik al een telegram van mijn dochter. "*Vader, kom dadelijk thuis, moeder is zo naar.*" Ik schrok hevig. De trein van half 5 was al weg, dus kon ik niet voor 6 uur weg. Ik at nog een bord soep en ging in de tweede klas heel verslagen met de Heere zitten spreken.

Mijn vrouw was dood, dit geloofde ik zeker. Ik dankte de Heere, dat Hij haar opgenomen had in Zijn eeuwige heerlijkheid, en dat ik haar 38 jaar had mogen hebben. Zo kwam ik heel kalm om 11 uur 's avonds aan. De heer Van Eik wachtte mij op aan het spoor om mij een beetje voor te bereiden. Ik zei: *Ja meneer, mijn vrouw is zeker al overleden? De Heere heeft mij al zo'n beetje voor de slag voorbereid.*

Ja, zei hij, uw vrouw is er niet meer. Vanmiddag om een uur of 5 is zij overleden.

Thuis komende zat daar de dominee met zijn vrouw, en Mevrouw van Eik en mijn neef Joh. Parmentier met zijn vrouw, om mij te vertroosten met het verlies. Ik was heel kalm en bedaard en heb niet kunnen wenen over mijn vrouw. Ik ging naar het ledikant daar zij in lag. Zij lag daar zo blank als sneeuw, en met zo'n blij gezicht! Ik kuste haar op haar ijskoude wangen. Mijn dochter zat erg te wenen en mijn andere dochter uit Haarlem was nog bij haar heengaan geweest, die was al weer vertrokken naar haar man en kinderen. De dominee en de anderen, stonden verbaasd dat ik zo bedaard was. Om 12 uur gingen zij allen weg, en ik ging eerst nog een brief schrijven aan de patroon, dat ik om elf uur thuis was gekomen, en dat mijn vrouw al overleden was. En meteen schreef ik ook aan mijn commissiën. Ik had beloofd aan die heer in Meppel dat hij nog vóór donderdag die pakken sajat zou hebben.

Om twee uur gingen wij naar bed en ik mocht mijn Vader vragen of Hij mij nu wilde openbaren, of Hij mijn vrouw had opgenomen in de eeuwige heerlijkheid. De Heere antwoordde mij toen niet, maar gaf mij een zoete en verkwikkelijke slaap, want ik was erg moe naar het lichaam. De anderen dag kwam de heer Van Eik mij de gehele dag helpen, adressen schrijven, enz. Want er kwamen zovelen condoleren, enz. Dit was een goede afleiding in mijn toestand.

's Avonds om elf uur gingen wij naar bed. Ik bad of mijn Vader nu eens aan mijn begeerte wilde voldoen en schenken wat ik Hem gisternacht gevraagd had. Toen kwam de Heere mij bezoeken en zei: *Lief kind, Ik heb u liefgehad van voor de grondlegging der wereld, en uw naam staat geschreven in het boek des levens. Niet om uw goede werken, of voorgezien geloof, maar omdat Ik u heb willen liefhebben. Daarom heb Ik u in de tijd der minne getrokken uit de macht der duisternis, en overgebracht in het rijk van de Zoon Mijner eeuwige liefde.*

Ik zei gedurig: *Ja lieve Vader dat is waar, dat hebt U al duizenden keren aan mijn ziel bekend gemaakt en bevestigd, door de Heilige Geest, die mij geschonken is.*

Nu, zei de Heere, toen gij acht jaar op de weg des levens was, vroeg u Mij immers om een bekeerde vrouw.

Ja, lieve Vader, riep ik maar gedurig.

Nu, toen heb Ik u een bekeerde en verstandige vrouw gegeven, waarbij gij acht kinderen hebt gehad. Waarvan er zes in de hemel, en de overige twee ook al toegebracht zijn.

Ja lieve Vader. Anders kon ik maar niet zeggen. Zo wonderlijk herinnerde de Heere mij alles.

En nadat haar reisje afgelopen was heb Ik haar opgenomen in de eeuwige heerlijkheid. En als straks uw reisje afgelopen is neem Ik u ook op in de eeuwige heerlijkheid.

Zo heeft de Heere tot 's nachts, 2 uur mij in alles doorgeleid. Ik was ontmenst [als 't ware geen mens meer] en zo verslagen van al de bemoeienissen des Heeren, dat ik zei: *U wordt bedankt, lieve Vader, voor al die goedheid aan mij bewezen.*

En zo viel ik in slaap. Om acht uur stond ik op en werd zingende wakker.

*Maar (blij vooruitzicht, dat mij streelt!)
Ik zal ontwaakt Uw lof ontvouwen,
U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd met uw Godd'lijk Beeld.*

Psalm 17:8

Ik dankte hartelijk voor de weldaden, die mijn Vader mij had bewezen. Daarom heb ik niet kunnen wenen over mijn vrouw. Jaren had zij reeds een pijnlijk lichaam omgedragen en dan moest zij gedurig gewreven worden, wegens de zenuwpijnen die zij leed. En nu was zij van alles verlost, ook van dat godloze hart, waar zij hier zo dikwijls over klaagde. En dan bij haar lieve Heiland, waar zij dikwijls naar verlangd had. Op haar graf hebben wij Psalm 68 vers 2 gezongen.

*Maar 't vrome volk, in U verheugd,
Zal huppelen van zielevreugd,
Daar zij hun wens verkrijgen.
Hun blijdschap zal dan onbepaald,
Door het licht dat van Zijn aanzicht straalt
Ten hoogsten toppunt stijgen.
Heft Gode blijde psalmen aan;
Verhoogt, verhoogt voor Hem de baan;
Laat al wat leeft, Hem eren.
Bereidt den weg, in Hem verblijd,
Die door de vlakke velden rijdt.
Zijn Naam is HEER' der Heeren.*

Ik was zo kalm en eenswillend in de weg van Gods voorzienigheid, en had zélf wel een predikatie op het graf kunnen houden. Nu heeft de Heere haar al vóór mij weggenomen.

Vrijdag of zaterdag ging ik aan mijn patroon vragen om 's maandags weer op reis te mogen gaan. Hij wilde mij nog één weekje thuis houden, maar ik was heel graag op reis. Ik ging dan overal afscheid nemen en half augustus ging ik voorgoed naar huis.

't Was nu maar mijn begeerte om voor- en toebereid te worden voor de zalige eeuwigheid. Dat mijn leden, die op aarde waren, maar gekruisigd mochten worden, de oude mens met al zijn verdorvenheden, en dat de nieuwe mens maar aangedaan mocht worden met kracht uit de hoogte, opdat ik hoe langer hoe meer naar zijn Goddelijk beeld en gelijkenis vernieuwd mocht worden. Zo mocht ik het verbond met de Heere dan weer vernieuwen. Ik bad mijn Vader, ik was nu 70 jaar, dat de laatste dagen beter mochten zijn dan de eersten.

Nu had ik dan mijn pensioen. 't Viel mij eerst erg tegen, maar ik moest daar ook weer schuldenaar over worden, en mocht toen zien dat het waar was, wat God mij beloofd had, *dat mijn brood zeker en mijn water gewis zou zijn. Dat er geen haar van mijn hoofd zou vallen buiten de wil mijn Hemelse Vader.* En dat ik tevreden moest zijn met hetgeen Hij mij gaf. Eerst was ik bang dat ik er niet van zou kunnen leven, maar zag later ook in, dat het genoeg was en ik mijn patroon wel dankbaar mocht zijn, daar hij mij dit toebeschikt had.

Ds. Holster vroeg mij, om met zijn Eerwaarde een reisje te maken en een dag of wat naar de Haarlemmermeer te gaan. Nu, ik was daar ook verzocht bij een Biesheuvel. Wij zijn daar met veel genoeg geweest. Dikwijls gingen wij uit rijden en hebben veel kinderen Gods ontmoet. Ds. Holster heeft er ook 's zondags gepreekt. Ik genoot heel veel van de Heere, en dacht nooit meer aan trouwen. Maar onze gedachten zijn niet des Heeren gedachten. Alle dagen bezocht ik de armen en zieken, en ging hier of daar een mooie preek voorlezen.

Met de kerstdagen werd ik nog tot ouderling gekozen, maar had daar niet eens zin in, omreden ik toch dat werk al deed. Zij kozen mij echter met de meeste stemmen. Ofschoon ik zelf aan de Heere gevraagd had om verschoond te blijven, heb ik het toch aangenomen.

Maar eer ik verder ga, moet ik nog van mijn reisje naar Duitsland vertellen. In September ben ik met een vriend, een broeder Stufkens, naar de heer Smitsz gegaan, en daar zijn we veertien dagen gebleven. Wij hebben er een grote vergadering bijgewoond, die wel drie dagen duurde, en er heel veel genoeg gehad. In Bonn hebben wij bij een dominee die goed Hollands kende nog koffie gedronken. 't Was ook een lieve Christen, en nu is hij ook al in de hemel. Een Ds. Pape. In Mulheim hebben wij ook nog vrienden bezocht. Ook in Keulen zijn we geweest en op de Brachenfels. Ik had er graag nog veertien daagjes aangeknoopt. Meneer Stufkens kreeg echter een brief, om thuis te komen. Zijn zuster was gestorven terwijl wij daar waren.

12. Tweede huwelijk

In januari kwam een juffrouw uit Rhijnsburg ons een visite maken. Zij had bij een vriend gehoord dat broeder Parmentier, zoveel van de Heere mocht genieten. En hij had gezegd: *ga er eens heen*. Nu was zij bij ons niet zo onbekend. Bij mijn eerste vrouw was zij dikwijls te visite geweest, hoewel ik haar weinig ontmoet heb, want ik was in die dagen veelal op reis. Zo kwam zij dan om 2 uur of half 3 bij ons aanschellen. De meid zei tegen mijn dochter: *Daar is Juffrouw Meijboom uit Rhijnsburg, en als u geen belet hebt wilde zij wel eens boven komen*.

Ja, zei mijn dochter, *laat de juffrouw maar boven come*. Wij zaten juist aan tafel, en ik vroeg haar of zij mee at van de schelvis. Zij bedankte en zei dat ze om vijf uur bij haar vader moest eten. Wij moesten nog lezen en een paar versjes spelen en zingen op het orgel. Toen vroeg mijn dochter of zij eens een zondagje kwam logeren om dan met mij eens een ziek meisje te gaan bezoeken. Ik was er meest alle zondagen, en mocht daar veel genoeg smaken. De juffrouw nam het aan en beloofde 's zondags over acht dagen te zullen komen, als er niets in de weg kwam. Vanaf dat ogenblik kon ik haar maar niet meer vergeten. Ik kreeg zo'n liefdeband aan haar en bad en worstelde, om er vanaf te komen, *want die vrouw*, dacht ik, *was veel te jong voor mij*.

Donderdags daaraan volgende schreef ik in een brief mijn werkzaamheden met haar, en als zij geen betrekking op mij gevoelde, of zij 't mij dan vergeven wilde, maar anders vroeg ik haar of zij mijn vrouw wilde worden. Die brief bracht ik haar in Rhijnsburg. Zij schrok er van, maar beloofde het ook voor de Heere te brengen. En 's zaterdags kwam zij bij ons logeren. 's Vrijdags tevoren had ik het al aan mijn dochter verteld.

Nu de zaak kwam bij ons in orde, en wij verbonden ons aan elkaar. 's Dinsdags daarop ging ik de toestemming van haar vader vragen. Maar die wilde er niets van horen. Nu, wij waren met de Heere al aan elkaar verbonden. Al mijn vrienden waren kwaad. Ook de dominee en kerkenraad waren er tegen. Zo zelf dat ik geperst werd om als ouderling te bedanken. 't Was of ik een doodzonde had gedaan. Maar mijn vrouw en ik hadden elkander lief uit een rein hart. Eindelijk gaf haar vader toestemming, en heeft ds. Renkema ons de 18^e maart getrouwd. En nu zijn wij heel gelukkig, mijn vrouw houdt veel van mij, en ik heel veel van haar. Ik heb een heel goede vrouw en de Heere zegent ons voor het uitwendige. Nu is het 7 mei. Dus zijn wij bijna veertien maanden getrouwd.

Maar ik heb nog wat vergeten. Toen ik een jaar of zes op de weg des levens was, moest ik een reisje maken, naar Gorkum. Ik stond in mijn eerste liefde en las toen eens van Petrus, hoe hij zijn Meester verloochende. Ik meende dit nooit te kunnen doen, zo weinig was ik nog ontdekt aan mijn boos en bedorven hart. In Gorkum verkocht ik in een winkel 100 pond sajete, en toen kwam er sprake over de Godsdienst. Die heer was een echte moderne, hij verachtte de afgescheidenen en deed er heel lelijk over. Toen zegt hij opeens: *U bent toch niet een van die bedriegers? Het zijn allemaal fijne huichelaars en bedriegers. Als u er ook een van bent, dan kunt u mijn commissie wel uitschrappen*. Ik beefde en mijn hart klopte, en daar kwam ik op de zeef van Satan en viel. O nee, mijnheer, zei ik, *ik ben van dat volk niet*.

O, zei hij, *ik dacht het, want ik mag dat volk niet zien. Ga nu maar gauw heen, en stuur spoedig mijn sajët.*

Ik kon haast niet verder op straat en bevende kwam ik in mijn logement. De Heere bracht mij dadelijk in de schuld. En nu had ik ook mijn Heiland verloochend evenals Petrus. Ik lag te wenen op mijn kamer, op mijn knieën, smekend om vergeving. *Ik heb gedaan dat kwaad is in Uw oog; en reinig mij nu bij vernieuwing in Uw zalig bloed en wonden.* Nadat ik zo gesmeekt en gebeden had, mocht ik bij vernieuwing de kracht van Zijn bloed ondervinden en de liefde en vrede Gods stroomden weer in mijn ziel.

Maar toen was het nog niet afgelopen, ik moest dadelijk terug naar die heer en mijn Heiland belijden. De eer van God was mij toen meer waard dan 100 pond sajët. Ik dacht niet anders dan dat hij zeggen zou: *schrap die commissie maar uit.* Nu, dat was allemaal niets, ik had daar in die winkel mijn Heiland verloochend, en moest nu daar ook mijn Heiland weer belijden, voor diezelfde vijand. Ik vroeg aan de winkeljuffrouw, *om mijnheer nog eens even te spreken.* Ik had er zo'n spijt van, dit moest eruit. Nu, ik zei hem dat ik wel degelijk bij dat volk behoorde en of ik dan nu zijn commissie maar moest schrappen?

Hij keek mij maar aan en zei: *Maak u maar gauw weg, en zorg dat ik spoedig die 100 pond sajët krijg.* Na die tijd heb ik nooit meer gezegd: *Petrus hoe hebt gij toch uw Meester kunnen verloochenen?* Want dit was een goede les voor mij. Ik ging met vrede en blijdschap heen. *Die Mij eren zal Ik eren, zegt de Heere; en die zijn weg wèl aanstelt zal Ik mijn heil doen zien.*

Een poosje daarna kwam er een heer uit Dordrecht om op Zondag een post te betalen en meteen sajët te bestellen. Ik was naar de kerk en mijn zuster alleen met de meid thuis. Zij vroeg hem om als de kerk uit was, koffie bij ons te komen drinken, maar dat wij 's zondags geen sajët verkochten. Hij liep kwaad weg en zou wel andere fabrieken vinden, die 's zondags verkochten. Mijn zuster vertelde mij dit toen ik thuis kwam. Nu, ik was daar best mee verenigd. 's Zondags verkochten wij nooit.

Een paar weken daarna moest ik juist naar Dordrecht om zaken te doen en ik ging naar hem toe, maar hij was nog zó boos, en zei: *Nee fijne, ik heb u niet meer nodig. Ik ben bij anderen fabrikanten geweest, en zo goed onthaald. En al was het zondag, ik heb ook sajët kunnen kopen.* Meteen ging hij aan al die mensen die in de winkel stonden de gehele zaak vertellen.

Toen hij uitgepraat was zei ik: *Meneer u bent toch een Christen, nietwaar? "O ja",* zei hij. Nu zei ik, *dan moest u toch weten, dat de zondag geen dag is om te gaan reizen, maar Gods dag is.* Hierop werd hij zó boos dat hij mij op straat wilde zetten en of ik nooit meer in de winkel wilde komen. Nu, ik was die klant kwijt, maar 't bracht mij op mijn knieën. En ik geloofde, dat die God die alles gezien en gehoord had, mij wel drie andere in de plaats kon geven. En zo gebeurde het ook. Een half jaar later kwam die zelfde heer in de week weer bij mij om sajët. Is de Heere nu niet goed voor zijn volk, en wonderlijk in Zijn doen? Jaren lang heb ik hem nog mogen bedienen.

Na het sterven van mijn jongetje, daar ik het zo zalig mee gehad heb, werd ik weer op een 25 jarig bruiloftsfeest genood. Maar omdat ik al twee keer 'schipbreuk' geleden had, zoals ik hierboven schreef, was ik bang er heen te gaan. Ik had mijzelf een beetje leren kennen en wist dat er niets geen goed in mij woonde. *En tot binken en tot zinken, ieder ogenblik gereed*, zegt David. 't Was een beste vriend van mij, waar ik genodigd was, maar ik durfde het niet te wagen. Al twee maal op een zilveren bruiloftsfeest had ik teveel wijn gebruikt, en dan komt mijn natuurtje voor de dag. De andere dag schreef hij mij, dat er enkele arme vromen kwamen en of ik dan een poosje kwam. Ik bracht het voor de Heere en toen kreeg ik opening om te gaan. Na de Heere gevraagd te hebben mij toch voor de zonde te bewaren, want die haatte ik als de pest, vooral als men dan zo dicht bij Hem mag zijn. Zo ging ik er dan heen.

't Was de vorige avond zo goed afgelopen. Ik moest voorbij de dominee. Zijn vrouw stond juist voor het raam en zij zei: *ga er maar gerust heen*. Maar ik had toch veel behoefte aan het gebed. Nu, ik heb een zalig bruiloftsfeest mogen houden. De Heere was zó in ons midden, wij hebben Zijn deugden mogen verkondigen en gezongen van Zijn wegen. Thuis komende vertelde ik 't aan mijn vrouw en wij mochten samen Zijn weldaden erkennen.

13. Meditatie over de maan

Ik schrijf dit omdat een Christen allerlei toestanden ondervindt op de reis door de woestijn, dan weer is 't licht, dan duister. Dan weer wijken wij eens af, met ons omzwervend hart, en dan brengt de Heere ons weer terecht. Dan is de maan weer eens vol, en is de Christen op zijn best. Dan weer eerste, dan weer laatste kwartier. Ja, dan weer ziet men maar een klein streepje. Met de nieuwe maan, ziet men bijna niets van de maan. Zou gaat het bij de Christen ook.

De maan wordt verlicht door de zon, zo worden wij ook verlicht door de Zon der Gerechtigheid. Dit leest men in het hooglied van Salomo, "*schoon gelijk de maan*".

De maan is maar een donker lichaam, zo ook wij arme zondaren. Zij ontvangt echter haar licht, en wel een wonderschoon licht, van de glansrijke zon. Niet anders ook wij. Is er aan ons iets schoons, iets reins, iets lichtends, dan is het de weerschijn van de Goddelijke Zon der gerechtigheid; en Die is Christus. In Christus' gerechtigheid, door zijne statiekleding haar verworven, schittert de bruid des Heeren. Deze gerechtigheid is haar tooi, is het haar toegerekend en geschonken goed, waarin zij de Heere behaagt. En zo is al wat zij voor schoons aan zich heeft, hetzij verlangen, geloof, liefde, of wat dies meer zij, niet haar eigendom, maar iets uit Christus in haar uitgestraald. Het wordt aan haar meegedeeld en is geleend goed, also dat bruid en maan in een beurtzang zingen mogen. Bestraalt ons de Zon niet meer, dan is het met onze glans gedaan. Zodat zij voor haar persoon er nog bij mag voegen:

*Onttrekt Gij Heer', Uw goederen aan mij,
Dan blijft mij slechts, zonde en zwakheid bij.*

De maan beweegt zich met de aarde onder de zon. Dezelfde baan, loopt ook de Christen. Christus blijft het middelpunt van haar loop. Al wat zich in het hart aan verwachtingen, wensen en begeerten bevindt, het draait alles om Christus. En de moederlijke zon loopt de maan niet uit de weg. Als een hen haar kiekens, zo neemt zij de donkere sterren onder haar stralende vleugels, haar eigen lichtkleed werpt zij over haar heen. Met haar eigen feesttooi bedekt zij haar zwartheid. En dit zal zij altijd voortzetten en zich nooit aan haar onttrekken. Daarom, zolang de zon aan de hemel staat, zal ook haar schoonheid pralen.

Weliswaar, er komen vele veranderingen en wisselingen aan de maan, naar mate zij zich in deze of gene verhouding tot de zon bevindt. Nu eens is de gehele schijf verlicht, dan de halve maan alleen; nu straalt zij als een zilveren sikkeltje door de wolken, dan is er nauwelijks iets van zichtbaar, dan alleen een heldere zilveren streep. Maar lijkt de Christen ook hierin niet op de maan? Gaat het er met de kinderen Gods ook niet zo aan toe? Nu verschijnen zij geheel en al in de glans van Christus, hun Zon. Zo was het bij Stéfanus, toen zijn aangezicht blonk als van een engel; toen hij over wereld, dood en duivel, als een jonge adelaar, de vleugelen des geloofs blijmoedig ontplooid en bad: "*Heere Jezus, reken hun deze zonde niet toe.*" En: "*Heere Jezus, ontvang mijn geest!*" Toen straalde hij werkelijk nauwelijks iets anders uit dan het reine beeld van Christus. Dat was, de glans van de volle maan.

Dan weer ziet het er anders uit, zodat slechts een gedeelte aan de kinderen Gods schittert, en is al het andere donker. Zo was het met Petrus op de weg naar de Olijfberg. De glinsterende zijde aan hem was de liefde tot zijn Meester die in zijn ziel vlamde, en zich in zo'n hoge en geestdriftige, volle verzekeringen openbaarde. De donkere zijde daartegen, was zijn eigenliefde, zijn zelfverheffing, zijn vermetele beloften, hooggevoeligheid en roemen in eigen kracht.

Nu staan de kinderen Gods dáár eens, als het eerste en laatste kwartier, dan weer zijn zij de smalle streep gelijk. nauwelijks merkbaar en bijna verdoofd. Geen geloofskracht bezitten zij meer, geen liefdevlam, geen spoor van geestelijke frisheid. En toch is ook dan nog iets schitterends aan hen, al is het ook een schijnend streepje, een schemerende linie. Dat is hun verlangen naar de Heere. Het is hun, verborgen reikhalzen naar Jezus' aangezicht. Is er dan ook slechts een smalle, tere nevelige lichtstreep, zo is het toch altijd bewijs genoeg, dat de zon uit haar verbinding met de maan, niet geweken is.

Het is waar, er kan iets gebeuren dat nog erger is. Het kan geschieden dat plotseling de aarde zich in het midden schuift, tussen de zon en de maan. Dan ontstaat er een maansverduistering; ja zelf wel een volkomen. Ach ja, de aarde met haar lust, haar ijdelheid, of haar jammer, hoe kan zij menigmaal dierbare kinderen Gods, voor een poos naar het uiterlijk aanzien, geheel en al van de grote Zon des Heeren scheiden! Al scheidt echter niet wederkerig de Zon van de kinderen Gods. Dan zijn zij duister van rondom. Dan is er niets glinsterends meer aan hen te bekennen. Dan is er geen lust meer in Gods woord, geen aanhankelijkheid meer aan de heiligen des Heeren, geen gebed meer, noch iets van die aard. Men zou wel zeggen: *de maan is ondergegaan en dat voor eeuwig.*

Maar eer men het vermoedt, wijkt de tussenmuur, en het schijnbaar uitgedoofde gesternte staat weer in het lieflijkste licht aan de hemel. Er was maar één zijde donker, zoals er ook altijd slechts een zijde van de geestelijke maan kan verduisterd zijn. Namelijk, die naar ons is toegekeerd. De andere die naar God gewend is, is altijd licht. God ziet de kinderen slechts lichtend, omdat Hij hen in Christus aanziet, en in Zijn schitterende gehoorzaamheid.

De maan, als een stille oceaan, drijft langs haar hoge hemelbaan voort. Ook onze wandel is in de hemelen. Wij varen daarheen door de wolken, en door de schaduwen der wereld, in het scheepje van verlangen, de vredetenten van de Godstad tegemoet.

Als de zon opgaat in haar glans, dan treedt aanstonds de maan verbleekt terug en gaat als in haar stralen onder. Zo gaat het ook met de Christen. Als Christus Zich aan hem openbaart met ongedekt aangezicht, dan valt hij aan Zijn voeten in zalige neerbuiging en is geheel vernietigd in zichzelf, door de glans van Zijn heerlijkheid en genade.

De maan door de zon verlicht zijnde verlicht zelf weer de nacht op aarde. *Gij zijt het licht der wereld, laat uw licht dan schijnen voor de mensen,* spreekt de Heere.

De maan begeert niet te stralen in eigen licht maar is met het vreemde, het haar door de zon verleende licht wel tevreden. O, dat wij allen ook op dit punt de maan geleken en gaarne, van harte aan Zijn genade genoeg hadden!

De maan wil zichzelf niet doen glanzen, zij keert zich stil, ontvankelijk en lijdzaam naar de zon. Verstaat, u broeder, de wenk die zij ons geeft? O, waren wij wijs en deden wij altijd desgelijks.

Als de maan menig mens het hoofd verwart, en hen tot nachtwandelaars maakt, dan is de oorzaak hiervan meer in de gesteldheid van deze mensen te zoeken, dan in de onschuldige bol. Zo is het ook niet aan de Christen te wijten, wanneer zijn verschrijving aanleiding geeft, dat hier of daar de mensen razend worden, hun hart verharden en tegen de hoeksteen Christus rennen, om er zich misschien voor eeuwig aan te verbrijzelen.

De maan zweeft over de hoogten der aarde, het gewoel der wereld dreigt haar geen gevaar. Zo rusten ook wij ongenaakbaar en wel geborgen, hoog in de arm en het hart van onze God, door Zijn liefde en trouw beschut.

Het verderfelijke dringt ook tot ons niet door, wat voor dampen en nevelen ook soms de maan omhullen mogen, haar glans wordt daardoor volstrekt niet minder. Wat zich om ons en ons leven ooit of immer voor schaduwen legeren, voor God staan wij eeuwig in de zelfde lichtglans in Christus Jezus.

Wat zegt u nu geliefden? Is het niet een zeer begeerlijk ding, in de zin van onzen tekst *'schoon te zijn als de maan.'* Maar nog begeerlijker is het, deze schoonheid bij zichzelf te ontdekken. Onuitsprekelijke vrede, onvergelykbare vreugde brengt dat in het hart. Dikwijls zijn de kinderen Gods zich deze schoonheid in de Heere bewust, maar soms ook niet of minder grondig.

NASCHRIFT

Hier eindigt het geschrift van de ontslapene. Met deze aanhaling uit een der werken van Krummacher. *'t Is trouw, al wat Hij ooit beval*, was kennelijk de grondtoon van zijn leven.

En nu is hij niet meer. 20 Februari 1901 ging hij in tot die rust die er overblijft voor al Gods kinderen.

Welwillende lezer, als u dit boek aangeschaft hebt, om schone taal of stijl, dan zult gij u teleurgesteld vinden.

Mijn lieve, overleden echtvriend was 72 jaar toen hij dit werk begon. En hij was er zo goed als ik van overtuigd, dat wij daarin de toets niet zouden kunnen doorstaan. Mocht het een gunstig onthaal bij u vinden! Evenals de schrijver, die zeker in duizenden woningen geen onbekende was. Hij heeft zich zijn Heiland niet geschaamd. En waar Hij dan nu de kroon reeds aan de voeten van Zijn lieve Heiland, die hem met Zijn bloed gekocht had, neergelegd heeft, daar mogen ook zijn werken hem volgen, en zijn gedachtenis nog voor velen tot zegen zijn!

Hij is gestorven zo hij geleefd heeft. In vijf dagen tijd maakte een longontsteking een einde aan zijn voor mij zo dierbaar leven Een paar dagen had hij veel pijn, maar kon toch nog getuigen:

*Ik heb m' in nood aan God verbonden,
In Hem mijn hoog Vertrek gevonden.*

Preken, bidden en zingen, dat was zijn laatste werk. Hij zei: *'t Is wel goed als we eens in de ellende komen, dan roepen wij nog eens uit de diepte tot God.*

Toen ging hij in het gebed, waarop ik zei, dat ik het zo heerlijk vond hem nog zo te horen bidden.

Ach! Zei hij, ik kan haast niet meer bidden. Toen aan het zingen:

*"Zou God zijn genâ vergeten,
Nooit meer van ontferming weten?
Heeft Hij zijn barmhartigheên
Door Zijn gramschap afgesneên?"
'k Zei daarna: "dit krenkt mij 't leven,
Maar God zal verandering geven;
d' Allerhoogste maakt het goed,
Na het zure geeft Hij 't zoet."
Psalm 77:6*

En toen: *'Opent uwen mond'*, Psalm 81 vers 11, geheel uit.

Nu, zei hij, en dit was het laatste, *wat zeg je er nu van?*

Kort naderhand, een snikje en zo ging hij zacht, onmerkbaar haast van hier. Heerlijk voor hen die zó de Bruidegom tegemoet gaan. Maar het laat voor mij een smartende wond na.

Al waren we maar bijna 4 jaar getrouwd. 't Was een man uit duizend, een waarlijk lief kind van God. *Uit verlies winst*; mocht dit ook van zijn heengaan gelden.

En als er veel boeken van *Parmentier zijn levensgeschiedenis* gedrukt mogen worden, dan komt er later nog een bundel brieven van hem in het licht.

En nu nog een enkel woord over dit Tehuis.

Tien jaar geleden, kreeg ik zo'n lust iets te doen op Christelijk gebied, en was 't in mijn hart een Tehuis, of zoiets te beginnen. Er werd mij in die dagen geld voor aangeboden, doch ik vond mijzelf te jong en was bang het te beginnen en niet te kunnen voleindigen. God heeft er mij nu Zelf ingezet, waartoe mijn overleden man het middel moest zijn. Maar zo ik begon te zeggen, vóór 10 jaar werd er mij geld voor aangeboden, geld voor een Tehuis, namelijk. En als het nu naar Gods wil is, dan zal er nog eenmaal een Tehuis verrijzen. Mijn doel is dan: dames uit beschaafde stand in de eerste plaats, te ontvangen of te steunen. Er staat: *Doe wel aan allen, maar meest aan de huisgenoten des geloofs.*

Dus, besliste Christinnen, in de eerste plaats, er is nog zoveel te doen. Maar ook hierin maakt eendracht macht. Er is nog zoveel ongebruikt geld in de wereld, mocht dit plan eens rijkelijk vloeien om naar Zijn woord, nog vele eenzamen in een huisgezin te zetten, óf onderwijzeressen, óf juffrouwen die tijdelijk buiten betrekking zijn, te herbergen. En dat wij, Christenen, getrouwe rentmeesters mogen bevonden worden.

Ook hebben wij bijna vier jaar lang thee voor dit doel verkocht, waarmee ik hoop verder te gaan. 5 pond kan ik altijd onder rembours zenden.

Christelijke vrienden, als u geen verplichting hebt, bestelt dan uw thee. Thee van 80 cent, f 1,-- of f 1,25 't pond, of duurder, aan mijn adres. Opdat spoedig een vriendelijk Christelijk "Tehuis" in Katwijk aan Zee verrijze.

De prijs van dit boek is maar 60 cent, opdat ieder het zou kunnen aanschaffen.

En nu wil ik hiermee eindigen: *"Dat uw weduwen op Mij vertrouwen."* En dat de Heere God tonen wil een Man der weduwen te zijn!

MEVROUW DE WED. PARMENTIER- MEIJBOOM,

Voorstraat No. 50,

KATWIJK AAN ZEE.

.